

Miklós Dénes

Kertészek könyve

*Sok szeretettel ajánlom feleségemnek, Karolinának
és kislányomnak, Karolina Rékának*

Miklós Dénes

Kertészek könyve

NAP KIADÓ
Dunaszerdahely

*A könyv megjelenését a Szlovák Köztársaság Kulturális Minisztériuma
támogatta.*

Publikácia vyšla s finančnou podporou Ministerstva kultúry SR.

© Miklós Dénes, 2004
ISBN 80-89032-49-4

Előszó

Munkánk tulajdonképpen folytatása a nagy sikerű „Négy évszak a háztájiban” című könyvnek. Újabb sok-sok jó tanáccsal szolgál, s bátran állíthatjuk: mindenkinek.

Megtalálhatók benne a megfelelő gyümölcsössvények, gyümölcsfajták, ismert és kevésbé ismert zöldségfélék leírásai, a szőlőtermesztéssel és a borkészítéssel foglalkozó hasznos tanácsok. Szót ejtünk néhány gyümölcs- és szőlőbetegségről is, s azok kezeléséről.

Egy viszonylag új fogalommal is megismerkedhet a kedves olvasó, mégpedig a családi gyümölcsültetvény fogalmával, amely több dél-szlóvákiai család számára jelenthet tisztes megélhetést és munkalehetőséget.

S mivel házunk tájához hozzátartoznak a szobanövények, a vágott virágok, a gyepápolás, a gyomok, ezért ezekkel a témakörökkel is foglalkozunk.

Reméljük, hogy minden kertészkedni szerető ember és virágokkal foglalkozó háziasszony érdeklődéssel – s újabb ismeretekkel gazdagodva – olvassa majd kiadványunkat.

Tél

Családi gyümölcsültetvény

A gyümölcsösök típusai

A különféle feladatot betöltő gyümölcsösöket szinte lehetetlen minden szempontból érvényes kategóriákba sorolni; néhány típust mégis megkülönböztethetünk.

A családelőadó gyümölcsösben a család számára tavasztól őszig termeljük a gyümölcsöt. Mindenből annyit, hogy mindig friss gyümölcs kerüljön az asztalra, s még befőzésre és téli tárolásra is jusson. Ilyen célból vegyes gyümölcsöst telepítünk, s az egyes fajokon belül a fajtákat is úgy válogatjuk meg, hogy minél hosszabb ideig szüretelhessek őket. Almából, körtéből s másból nyári, őszi és téli fajtákat ültetünk. Őszibarack esetében pedig, ha ügyesen megválasztjuk a fajtákat, júliustól szeptember elejéig mindig friss gyümölcsünk lehet.

A haszongyümölcsösben már annyi gyümölcsöt termelünk, hogy kisebb-nagyobb hasznunk is legyen belőle, tehát a piacra is jusson. Ezáltal a családok keresetkiegészítéshez juthatnak. Ebben az esetben a fajok és a fajták túlzott keverése nem célszerű. Legjobb, ha csak egy-két gyümölcsfajjal számolunk.

Az üdülőkert gyümölcsösbe lehetőleg a nyári időszakban érő fajokat fajtákat telepítjük. Így nyáron a szabadságot vagy a hétvégeket az üdülőkertben töltve mindig elegendő friss gyümölcsünk lesz. A fajokat, fajtákat úgy választjuk meg, hogy kevés permetezéssel s viszonylag kevesebb gondozással is egészséges gyümölcsünk teremjen: tehát a betegségeknek jobban ellenálló fajtákat.

A fenti gyümölcsösstípusok Szlovákia déli területein már hosszú évekkel ezelőtt is léteztek. Az utóbbi években végbemenő politikai-gazdasági változások következtében azonban egy új gyümölcsös-kert-típus megvalósítására is lehetőség van, sőt ez szükségszerű is! A mezőgazdaságban élenjáró országokhoz hasonlóan nálunk is egyre nagyobb szerepet kell kapniuk a szakosodott családi gazdaságoknak – ez pedig nem más, mint a **családi gyümölcsültetvény**, vagy – nevezhetjük így is – családfenntartó gyümölcsös.

Miről is van szó?

Az előző, szocialista rendszerben vagy kis, háztáji, vagy nagyüzemi (több száz hektáros) gyümölcsösök voltak. A családi gyümölcsültetvény e kettő – a túl kicsi és a túl nagy – között kell, hogy álljon. Olyanná kell alakítani, hogy egy átlagos létszámú család nyugodt megélhetését biztosítsa

úgy, hogy a családtagok főállásban dolgozzanak benne, s lehetőség legyen az állandó bővítésre, továbbfejlesztésre (területbővítés, modern gépek alkalmazása, kis hűtőház felépítése).

A leggyakoribb variációk

A családi gyümölcsültetvény kialakítására több körülmény is ösztönözhet. A hazai viszonyok között a sok közül csak kettőt említenék.

A földek visszaigénylése során a tulajdonos több esetben a gyümölcsöst vagy annak egy részét kéri és kapja is vissza. Az ilyen gyümölcsösöket vétek volna elhanyagolni, nem gazdaságosan kihasználni, netán rövid időn belül felszámolni. A legjobb, amit tehetünk, hogy egy modern gyümölcsültetvényt alakítunk ki belőlük, még akkor is, ha ez különböző okokból (elhanyagolt fák, nem a legjobb faj- és fajtaösszetétel stb.) nagy erőfeszítésünkbe kerül.

Szlovákia déli részein a nagy munkanélküliség következtében egyre többen szeretnének (és kényszerülnek) megélni a visszkapott földjeikből. Sajnos sokszor a családok csak néhány hektáros földterülettel rendelkeznek (vagy csupán ennyit tudnak megvenni). S bizony néhány hektáron egy család számára biztos megélhetést csak a családi gyümölcsültetvény biztosíthat. (Köztudott, hogy a gabonafélék termesztéséhez „néhány” hektár kevés.)

Most pedig nézzük meg közelebbről is a kialakítandó gyümölcsültetvényt. A területre nézve eltérőek a vélemények. Van, aki öt hektárban jelöli meg az a földterületet, amelyen gyümölcsültetvényt érdemes kialakítani, de sok tapasztalt kertész (a többség) már háromhektárnyi gyümölcsöst is elegendőnek tart arra, hogy egy család számára megfelelő anyagi biztonságot nyújtson. Természetesen vannak, akik csak kevesebb területtel tudnak majd kezdeni, de ahogy anyagilag erősödnek, úgy nyílik lehetőség a bővítésre.

A terület nagysága mellett döntő jelentőségű, hogy nálunk milyen fajtákat érdemes telepíteni. A szakemberek véleménye persze itt is eltér. Van, aki csak egy fajt ajánl (pl. csak almát, csak őszibarackot, csak boggyósokat), van, aki néhányat, s van, aki többet.

A leggyakoribb variációk a fajok megoszlása szerint a következők:

Az egész területen csak egy gyümölcsfajt ültetünk; például almát (de nyári, őszi és téli fajtákat is), vagy csak őszibarackot (korai, középkorai és késői fajtákat is).

A területet két részre osztjuk; 50%-ába almát (10%-ába nyári, 30%-ába őszi s 60%-ába téli fajtákat), a másik felébe pedig középkorai és késői őszi-barackfajtákat telepítünk.

A területet négy részre osztjuk; 40%-ába almafákat (nyári, őszi, téli fajtákat), 30%-ába őszibarackot (a koraitól a késői fajtákig), 15%-ába kajszit, további 15%-ába pedig bogyósokat (ribizskét, málnát, köszmétét) ültetünk.

A területet öt részre osztjuk fel; 35%-ába alma (nyári őszi, téli fajták), 25%-ába őszibarack, 15%-ába kajszi, további 15%-ába bogyósok (ribiszke, málna, köszméte), s 10%-ába pedig körte (lehet nyári, őszi, téli fajta) kerüljön.

A variációk persze mások is lehetnek. Kibővíthetjük például a gyümölcsöst szilvával. Van más lehetőség is, például a bogyósokat a kerítés mellé telepíthetjük. (Ez 3 hektár esetében már egészen jelentős tőszám.)

Telepítés előtt

Miután a családi gyümölcsültetvény létesítésére alkalmas területet megszereztük, nem állhatunk hozzá azonnal a fák telepítéséhez. Először végezzük el a talajvizsgálatot.

Ezzel kapcsolatban érdemes megfogadni dr. Bálint György egyszerű, de mégis hasznos tanácsát a talajtípusok meghatározásával kapcsolatban. Eszerint a homoktalajokat arról ismerhetjük fel, hogy száraz állapotban ujjaink között dörzsölgetve érdes tapintásúak és apró, csillogó szemcsékre esnek szét. A vályogtalajok morzsái állandóbbak, de enyhe nyomásra ezek is szétesnek; igaz, dörzsöléskor nem keltenek érdes érzetet. A száraz agyagtalaj morzsái rendszerint kemények, a morzsák felülete sima és nehezen nyomható szét. A nedves agyagtalajt ujjaink között síkosnak érezzük. Minél több a talajban a kavics és az el nem állott kőzet, annál kevésbé alkalmas a terület művelésre.

Bálint gazda egyéb jó tanácsokkal is szolgál.

Kézbe véve, a talaj nedvességtartalmát is megállapíthatjuk. A feltalaj pillanatnyi nedvességtartalmából ugyanis a talaj vízgazdálkodására is következtethetünk, amely szintén fontos értékmeghatározó tulajdonság.

A talaj színe a hőgazdaságáról árulodik. A sötét színű talajok jobban, a világosak kevésbé melegszenek fel.

A mérszertartalmat a következő, nagyon egyszerű módon vizsgálhatjuk meg: tegyünk porcelántányérba egy diónyi talajrögöt és cseppentsünk rá ecetet. A magas mérszertartalmú talaj rövid időn belül pezsegni kezd. A pezsgés mértéke a talaj mérszertartalmáról ad relatív képet.

Abból pedig, hogy a terület növényzete mennyire fejlett, a talaj tápanyagtartalmára következtethetünk. A terület közelében lévő gyümölcsfák („vadgyümölcsfák”) fejlettsége, mérete, termése alapján arra következtethetünk, hogy birtokunk milyen fajok telepítésére a legalkalmasabb.

Érdekes támpontul szolgálhatnak a gyomnövények, amelyek ugyanis csak a számukra optimális környezetben terjednek el tömegesen. Néhány faj elterjedéséből tehát a talaj tulajdonságaira is következtethetünk. Például a kamilla a sziket, a mezei zsurló és a nád a magas talajvizet jelzi.

A helyszíni talajvizsgálat tehát nagyon fontos és hasznos, mégis érdemes azonban a talajt – még a telepítés előtt – laboratóriumban is megvizsgáltatni.

Miért ezeket a fajokot ültessük?

Szinte egyöntetű a vélemény, hogy a csemeték kiültetése után minél hamarabb számóca kerülhet a sorok közé, mégpedig azért, hogy az első években is legyen bevételünk, tehát akkor, mikor gyümölcsösünk még nem fordult termőre. Az egyszer termő számóca természetősége, gondos ápolás mellett, 3 évig tart, s az ültetés utáni évben terem. A frigopálánták viszont az ültetéstől számított három hónapon belül már termést érlelnek.

Az első években ültethetünk zöldséget is, de ne levélzöldséget!

Most pedig visszatérve a már ismertetett variációkra, a legtapasztaltabb szakemberek Szlovákia déli részének természeti viszonyai között a 4. változatot (a terület öt részre való osztását) tartják a legmegfelelőbbnek. A miértre az egyes fajok tulajdonságai, piaci szerepe stb. adnak választ.

Azt talán nem kell hosszasan bizonygatni, hogy alma nélkül szinte elképzelhetetlen a gyümölcsültetvény.

Az ősziarack termesztésére nálunk a déli részek a legalkalmasabbak, s elégedettek is lehetünk vele. Biztos, hogy mindig lesz felvevőpiaca az északibb régiókban. Az sem mellékes, hogy fajtaválasztéka lehetővé teszi a júliustól szeptember elejéig való szüretet.

A kajsziról – néhány állásponttól eltérően – úgy véljük, hogy a déli területeken megéri termesztani, piaca ugyanis az északibb vidékeken garantált. Fagyérzékenységét ellensúlyozza az a tény, hogy egész évben kevesebb gondozást igényel, mint például az alma vagy az ősziarack.

A bogyósok keresettek a piacon, s mivel már június végén–július elején szüretelhetők, így betakarításuk ideje a többi gyümölcsével nem ütközik.

A körte is egyre keresettebbé válik, s egyre jobb árat lehet érte kapni; ez a tendencia az előrejelzések szerint az elkövetkező években folytatódik.

Ebben a csoportban az érési (szüreti) időpontok az év folyamán szépen követik egymást:

1. számóca – május végén, június elején (sorok közé ültetve);
2. bogyósok – június vége, július eleje;

3. kajszi – július;

4. őszibarack – fajtáktól függően júliustól szeptember elejéig szedhető;

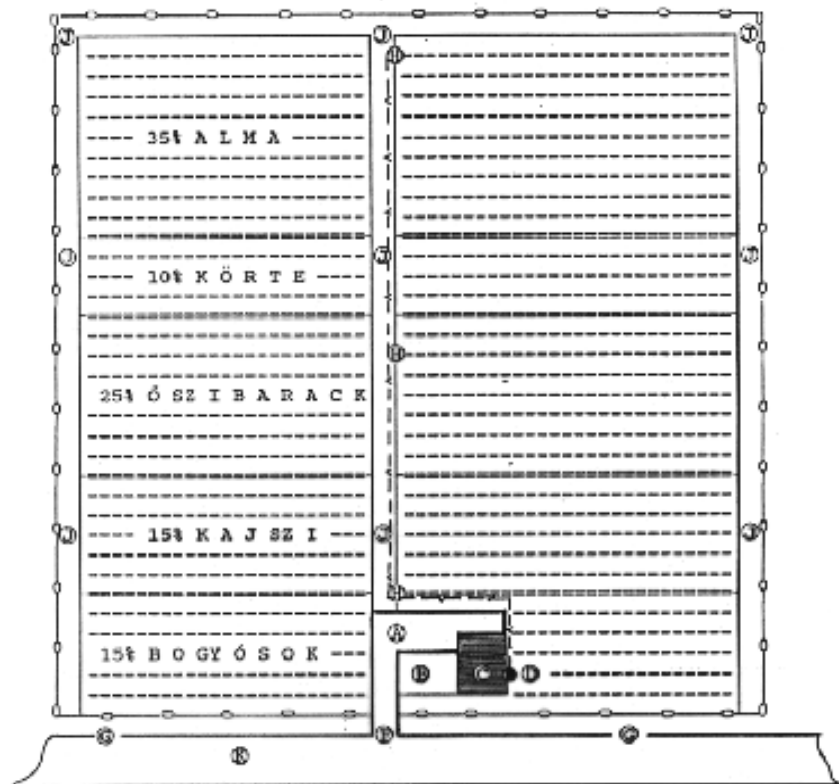
5. alma, körte – zömüket szeptemberben, októberben szedjük.

Gyümölcsösünkben kezdetben legalább egy kisebb szerszámos kalyibát kell építenünk, de később – ha anyagilag megerősödtünk – már egy pincével ellátott házat is. (A pince az alma, a csemeték téli tárolása miatt fontos.) A költségek a gyümölcsültetvény létrehozásakor nem alacsonyak, de lehetnek elfogadhatóak is. Attól függ például, hogy milyen sor- és tőtávolságot, faalakot, koronaformát választunk, alkalmazunk, honnan és mennyiért szerezzük be az ültetőanyagot, milyen kerítést készítünk, hány s milyen gépet vásárolunk, s persze attól is, hogy mi magunk mennyi munkát tudunk elvégezni. Később pedig nagy jelentősége lesz annak, hogy hogyan használjuk ki a mechanikai és a biológiai védekezést.

Abban biztosak lehetünk, ha gyümölcsösünk termőre fordul, ügyes „piacpolitikával” befektetésünk viszonylag rövid idő alatt megtérül. A nálunk termesztett gyümölcsre mindig lesz igény, sőt az előrejelzések szerint egyre nagyobb, hiszen a déligyümölcsök egyre drágábbak lesznek. Az sem mellékes, hogy Szlovákiában az évi gyümölcsfogyasztás 64 kg személyenként, miközben az ajánlott mennyiség 90 kg.

Persze a gyümölcsültetvények elterjedéséhez megfelelő állami hitelpolitika is kellene.

Családi gyümölcsültetvény sematikus tervrajza (4. variáció)

LEGENDA :

----- Egyes gyümölcsfajok határai

-v- -v- Föld alatti vízvezeték

—○— Kerítés

----- Fasorok iránya (ideális volna az észak-déli sorvezetés)

Ⓜ Szilárd burkolatú terület

Ⓜ Kocsiszín

Ⓜ Alápincézett raktárterület

Ⓜ Kút + vízpumpa

Ⓜ Bejárati kapu

Ⓜ Zöldsáv

Ⓜ Vízcsatlakozó (hidrant)

Ⓜ Földút

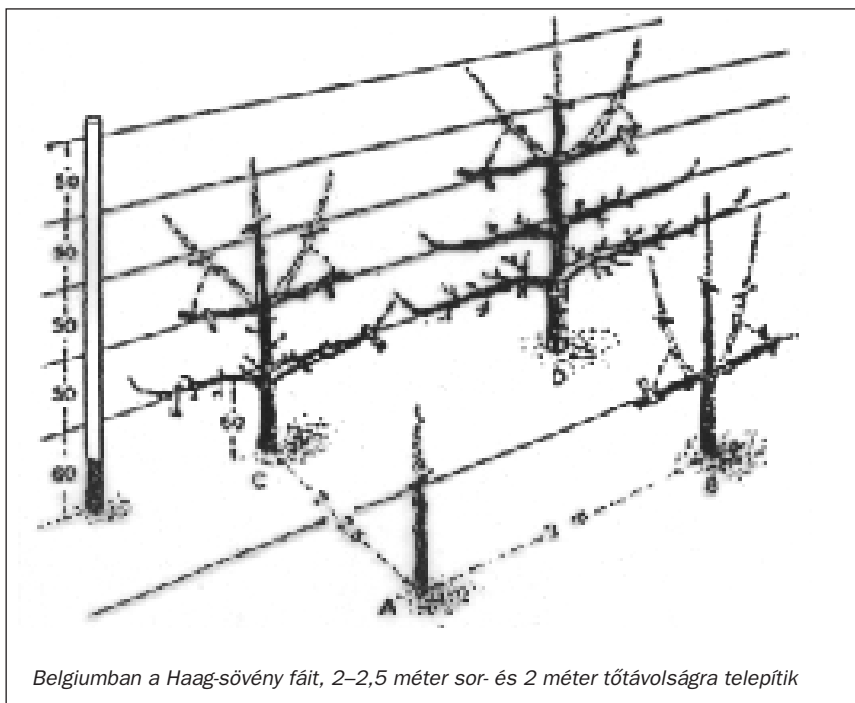
Ⓜ Országút

Megjegyzés: A sorok közötti távolság attól függ, hogy milyen fafajta-
kat, sövényrendszert alkalmazunk

A Haag-sövény

Több, a házikertbe is ajánlható gyümölcssövényt függőlegesen telepített csemetékből, sudárral is rendelkező fákból nevelnek ki. E sövényformák jellemzője, hogy itt a fának törzse és sudara is van. Közülük legismertebb a Haag-sövény, a Hungária- és az Azalbert-sövény. Ezeknek a sövényformáknak az előnye ott használható ki leginkább, ahol gyenge növekedésű alanyra oltott, hasonlóképpen gyenge növekedésű fajtákkal dolgoznak. A kinevelést a sudár rendezőformája könnyíti meg, hiszen a vágások erre épülnek, s mindegyikük a sudárhoz viszonyítva hajlítható, metszhető és rendezhető. Ezzel a sudaras nevelési móddal a gyenge növekedés – akár az alanyból (M 9, M 27), akár a ráoltott fajtából (spurok) következnek is – ellensúlyozható, így a termőfelület és a termőképesség egyaránt megfelelő lehet.

Feltételeink között jól alkalmazható a belga vagy Haag-sövény. Ezt Belgiumban kísérletezték ki elsősorban alma-, másodsorban körtetermesztés céljaira. A kiválasztott, nem túl erőteljes növekedésű fajtákat gyenge növekedésű alanyon (M 9, birs) nevelik. Segítségével az alma korán termő-

re fordítható, s később kis területen is nagy teljesítményekre készíthető. A növekedési erély függvényében a Haag-sövény tenyészterület-igénye 3–4x1,2–2 méter, végső magassága 2,2–2,5 méter. Az alma esetében a harmadik évben kezdődik a termőre fordulás, és a hetedik évtől kis területről rendkívül nagy hozamot várhatunk.

A Haag-sövény kialakítása rendszeres alakító metszést igényel. Alacsony törzs felett hagyjuk meg az első ágemeletet, majd általában 50 cm-enként alakítjuk ki a következő ágemeleteket. Az emeletek megalapozásához szükséges elágazásokra a sudár visszametszésével teszünk szert. Ennek mértéke az oltvány növekedési erélyétől függően erősebb vagy gyengébb lehet. Ha 50 cm-es ágemelet-távolságot szeretnénk tartani, akkor a már kinevelt ágemelet fölött 50 + X cm magasságban kell visszavágni a sudarat. Itt az X értéke változó: a gyenge növekedésű oltványok esetében 7–10, az erőteljes növekedésűek esetében 15–20 cm. Ha így vágjuk vissza a sudarat, akkor elkerülhetjük, hogy a gyenge növekedésű csemétéknél elhúzódjon egy-egy ágemelet kinevelése, illetve hogy az erőteljes növekedésű fákon sok fölösleges hajtás képződjön.

Ne feledjük, hogy csakis a kellőképpen fejlett hajtásokat lehet lekötözni. Alapelv, hogy csupán a legalább 50 cm hosszú és 10 mm átmérőjű hajtást (vagy vesszőt) lehet vízszintes helyzetben rögzíteni. Az ennél satnyább hajtásokat átmenetileg a vízszinteshez közeli szögben rögzítjük, s csak akkor hajlíthatjuk le teljesen, ha már megerősödött. A vázkarok termőgallyait igyekezzünk kétoldalt teríteni, ami céltudatos hajtásválogatással és ritkító metszéssel megvalósítható. A termőrészeket az alanytól, a fajta tulajdonságaitól és a helyi környezeti feltételektől függően kezeljük.

Itt kell elmondani, hogy a kísérleti és gyakorlati tapasztalatok alapján az ágemelet-távolságot az említett 50-ről 70, sőt 100 cm-re ajánlják növelni. A már meglévő sövényben megritkítják az ágemeleteket, így darabosabb és főleg jobban színeződő gyümölcsöt kapnak. Ez annyit jelent, hogy az ajánlott 2,5–3 méteres sövénymagasság mellett az eddigi 5–6 ágemelet helyett mindössze 3 (esetleg 4) jöhetne számításba. Ha a már kinevelt sövényben a fákról kivágunk minden második ágemeletet, akkor – mivel a gyökérfelület változatlan marad – a bőségesebb tápanyagellátás jóvoltából a koronafelület megújul (mérsékelt ifjítás). Ez rendjén való, viszont azon már igencsak el kell gondolkodnunk, hogy milyen eredményhez vezetne, ha eleve ilyen ritkára nevelnénk a fákat abban az időszakban, amikor szükségképpen még nem alakult ki a fiziológiai egyensúly. Ebben az esetben az egyméterenkénti ágemeletek kinevelése – főleg a gyenge növekedésű alanyok és fajták esetében – lényegesen hosszabb időt venne igénybe, ráadásul késleltetnénk a termőre fordulást és csökkentenénk a bőtermési hajlamot. Márpedig ilyesmi a házikerti vagy kisgazdasági termelésben ak-

kor sem lehet cél, ha nyugati mintára a szántóföldi termelésben netán nálunk is bevezetik az ugaroltatást.

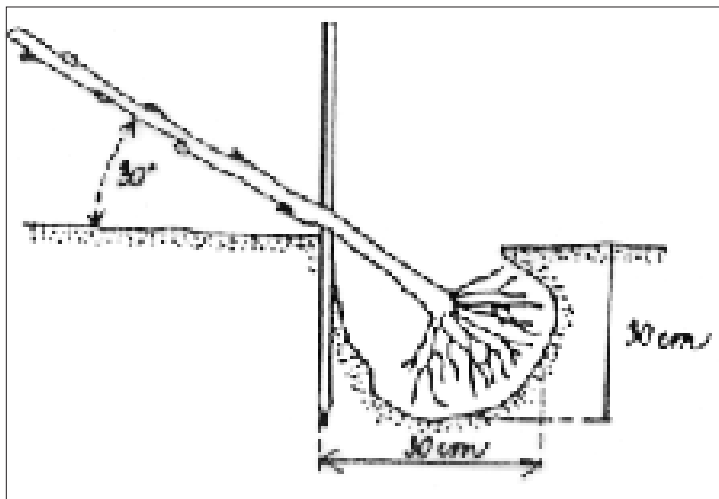
A Bouché-Thomas gyümölcsösvény

Az alacsony törzsű (törpe) gyümölcsfákat a házikertben és a háztáji gyümölcsösökben célszerű sövényként nevelni. A módszer lényege: a csemetékét olyan közel telepítjük egymáshoz, hogy a leendő fák tulajdonképpen összefonódnak, és zárt – egyrészt mutatós, másrészt gazdaságos – gyümölcsfalat, sövényt képeznek. A gyümölcsösvény biológiai (a korona termőfelületének jó megvilágítottsága, a gyümölcs minőségére és színeződésére gyakorolt kedvező hatás), gazdasági (nagy hozam, fölöttébb jó területkihasználás) szempontból egyaránt a legkorszerűbb koronaforma, illetve művelésmód.

Bouché-Thomas az ültetésmódot és a faalakok, illetve a koronaformák kinevelését illetően teljesen új irányzatot teremtett a törzs és sudár nélküli, ferdén ültetett fák sövénykénti nevelésével. A csemeték ferdén történő ültetése lehetővé teszi, hogy a földfelszíntől ágas sövényt alakítsunk ki. Ennek a művelésmódnak több fő célja van, mégpedig: a gyökérzet és a lomb által felvett anyagokat a lehető leghatékonyabban kihasználni a termésképzés érdekében; a lehető legalacsonyabban kialakítani a termőfelületet; mielőbb termőre fordítani a fákat.

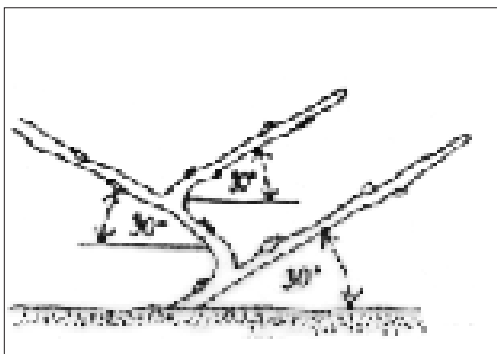
A Bouché-Thomas gyümölcsösvény esetében olybá tűnik, mintha a vázágakat egy hagyományos művelésű fa sudaráról vágtuk volna le, és lehoztuk volna őket a talaj felszínére. Kialakítása meglehetősen szokatlan, ennek ellenére a házikerti gyümölcsösök kedvelt sövénytípusává vált. Telepítésére csak a rüggyekkel végig berakódott vagy az aljától ágas suháng alkalmas.

Telepítéskor a szomszédos oltványokat ellentétes irányban (egymás felé) megdőntve, a vízszintessel bezárt 30 fokos szögben ültetik ki, s a sudarokat később összekötik. Az alakfák nevelése során később valamennyi fő- és másodrendű vázágat 30 fokos szögben meghajlítva nevelik ki, ami serkentőleg hat a termőrészek képződésére. Figyelmet érdemel, hogy az oltványok mélyültetése következtében a nemes rész rövidesen meggyökeresedik, így a ráoltott nemest idővel mentesíteni lehet a gyenge növekedésű alany kedvezőtlen hatásától. Újszerű megoldás a ferdén ültetett suháng, illetve a folyamatosan hajlított vesszők csúcsrüggyből való továbbnevelése, mégpedig metszés nélkül, csupán a konkurens hajtások eltávolításával.

1. Telepítéskor a csemétét karóhoz kell kötni, hogy a talaj ülepedését követően is megtartsa kívánt helyzetét

2. A Bouché-Thomas gyümölcsössvény nevelésének vázlatos rajza

Tehát az oltványokat ferdén állítva és a szokásosnál mélyebbre ültetik úgy, hogy az oltás helye mintegy 10 cm-rel a föld felszíne alá kerüljön. Ezzel biztosítják, hogy a gyorsan termőre forduló fa a gyenge növekedésű alanyon is szépen fejlődjön, és a ráoltott nemes meggyökeresedésének köszönhetően ne merüljön ki. A ferde ültetés haszna, hogy bár az alapi rügyek erőteljesebb hajtásokat nevelnek, az oltványon a felső rügyek is szépen és egyenletesen kihajtanak. A jelentkező hajtásokat idejekorán, rendszerint araszos fejlettség idején megritkítják (25–30 cm távolságra), majd később, amikor a meghagyott hajtások elérték a 60–120 cm-es hosszúságot, valamennyit 30 fokos szögben meghajlítják és rögzítik. A nagy növekedési erélyű fák esetében 60–80 cm-es, a gyengébben növekedők ese-

tében 100–120 cm-es hajtáskorban, rendszerint már vesszőállapotban célszerű elvégezni a hajlítást. Legkorábban természetesen az alapi hajtás éri el a kívánt fejlettségi állapotot (hosszúságot), így azt hajlítják le elsőként. Az ilyen nevelés lényegében természetes rácsozat kialakulásához vezet. Ezt követően a megfelelő hosszúságot elért hajtásokat ellentétes irányban meghajlítva nevelik. Nem vonatkozik ez a csúcsrügyből nevelt hajtásra, melyet mindig a szülőképlet folytatásában hajlítunk tovább, természetesen szintén 30 fokos szögben. A hajtásokat kezdetben karóhoz vagy a támrendszer huzaljaihoz kötözve rögzítik, később a kölcsönös egymáshoz kötözés alkalmazható.

Nagyon fontos a csúcsrügyből történő továbbnevelés. A csúcsrügy, illetve a belőle fakadó hajtás kielégítő fejlődését az alatta elhelyezkedő rügyek vagy zsenge hajtások (5–10 cm távolság) kidörzsölésével serkentik. Ez a suháng és valamennyi olyan vessző csúcsrügyére érvényes, melyekből a Bouché-Thomas gyümölcssövényre jellemző rácsozatot (vázat) kinevelik. Az oldalhajtásokat is lehajlítják, de ezeket már kifelé, a sorköz irányában. Az alsó, földközeli hajtásokat még karóhoz kell kötni, a fölötte fejlődők már folyamatosan az alsóbb, megerősödött ágakhoz köthetők lehajlítás után.

Ha így nevelik, a kialakult sövény 2,5 méter magas és mintegy 1–1,5 méter széles sávot alkot. A kívánt magasság elérését követően az új hajtások már vízszintesen is rögzíthetők.

A Bouché-Thomas gyümölcssövény alanyai, oltvány- és térigénye

Gyümölcsfaj	Alany	FA/ha	Sortávolság	Tótávolság
Alma	M 9, M 4	714	3,0–5,0	2,5–4,0
Körte	birs	2000	2,0–3,0	1,5–2,5
Kajsziarack	tengeribarack	404	4,0–5,0	5,0–6,0
Őszibarack	keseűmandula vadőszibarack	666	3,0–3,5	4,0–4,5
Szilva	myrobalán	404	4,0–5,0	5,0–6,0

A sűrű ültetvényekről

A sűrű vagy besűrített ültetvénytípus Nyugat-Európa után Közép-Európában is egyre nagyobb népszerűségnek örvend. Jellemzője a fokozott állománysűrűség, s jelentőségét fokozza, hogy a nagyüzemi és a házikerti termesztésbe egyaránt beilleszthető.

A fák tenyészterületének csökkentésével fokozódik a terület és a fény kihasználása. Az ilyen ültetvények állománysűrűsége 1000–3000 oltvány/ha, de egyes esetekben 2000–3000 oltvány/ha lehet a határérték, mégpedig a környezeti feltételektől, a termesztett fajoktól, fajtáktól, illetve az alkalmazott alanyoktól függően.

Gyorsított termőrészforgó

Ezen ültetvénytípus esetében a termő gallyazat – az oltványok központi tengelyét megőrizve – lényegében közvetlenül a központi tengelyen, vagy a rajta kinevelt gyenge és kis kiterjedésű ágrendszeren helyezkedik el (néha a kombinált rendszer érvényesül, tehát a termőrészek részben a tengelyen, részben az ágrendszeren találhatók). Az egysoros és ikersoros sűrű ültetvények faalakjai még őrzik fajjellegüket, viszont a „kaszált” gyümölcsösök esetében a fajjelleg megszűnik, hiszen a termőgallyak központi tengely nélkül helyezkednek el az alanyon vagy saját gyökéren. Az ilyen fák esetében erősen felgyorsult termőgally-forgót lehet, illetve kell alkalmazni. Az almagyümölcsűek esetében általában hároméves forgóról beszélünk, viszont például az őszibarackon csakis egyéves termővessző-forgót lehet alkalmazni.

A sűrű ültetvényekben nagyon fontos a fa mérete. Ilyen feltételek között a fák méretének csökkenése az alany-nemes kombináció gyenge növekedési erélyén kívül a fák kölcsönös versengéséből is adódik. Ez az ültetvénytípus legjobban az almagyümölcsűeknél érvényesíthető, de a csonthéjasok közül például az őszibaracknál is eredményesen alkalmazható. Természetesen fontosak a környezeti feltételek is, a meghatározó szerep mégis a gyümölcsfaj tulajdonságainak jut. Hangsúlyozni kell, hogy a sűrű ültetvény csakis a fiatal termőrészekeken termő fajtákkal valósítható meg. Gyors termőrész-forgót kell alkalmazni, s ez a lehetőség leginkább az alma, valamint a vesszőn termő őszibarack esetében adott. Más lapra tartozik, hogy ezen ültetvénytípusnál az őszibarack jelentős fényigényét lényegesen nehezebb kielégíteni.

Egyensúlyban tartott hajtásnövekedés

Döntő fontosságú a tő- és sortávolság megválasztása, azonban nem lehet például a tőtávolságot korlátlanul csökkenteni, hogy ellensúlyozzuk a sortávolság növelését. Nem szabad szem elől téveszteni azt a tényt, hogy a fa minden irányban körkörösén terjedő a hajtás- és gyökérrendszere nagyjából négyzet alakú tenyészterületen fejlődik zavartalanul. A megfelelő sor- és tőtávolság megválasztása elsősorban az alany, a fajta és a fekvés által befolyásolt növekedési erély függvénye, de jelentősen befolyásolható a nevelésmóddal is.

Ezen ültetvénytípus folyamatos termőképességének fontos feltétele, hogy az egész fára kiterjedjen a hajtásképzés. Ilyen sűrűség esetén a fák alsó részén általában csökken, a felső részeken túlságosan erőteljes a hajtásnövekedés. Az egyensúly kialakításában és fenntartásában a viszonylag korán megkezdett ifjító metszés játszik fontos szerepet.

Legalkalmasabbak az almafák

Mint már említettem, ez az ültetvényforma az almafák számára a legmegfelelőbb. A kellően gyenge növekedésű alany (pl. M 27, M 9) és a termékeny fajta (pl. Golden Delicious vagy spürok) különösen alkalmassá teszi az almát az ilyen művelésre. Egy- és ikersoros telepítés egyaránt alkalmazható. Ültetésre a 3,5x1,5, sőt egyes gyakorlati tapasztalatok szerint még a 3x1 méteres térállás is ajánlható. A gyakorlati tapasztalatok arról tanúskodnak, hogy a táperőben szegényebb talajokon egyes fajták esetében bátrabban növelhető az állománysűrűség, mert a fák kölcsönös versengése nem ölt olyan méreteket, mint a tápanyagokban gazdag talajokon.

Körtét is lehet sűrű ültetvényben termesztetni, de számára az ikersoros helyett az egysoros telepítés felel meg jobban. A körte tulajdonságai ugyanis határt szabnak a besűrítésnek. Hasonlóképpen, mint az alma esetében, itt is a karcsú orsó ajánlható.

Az őszibarack esetében az egy- és ikersoros telepítés egyaránt alkalmazható, azonban fölöttébb ügyelni kell a besűrítés mértékére. A gyakorlati tapasztalatok ugyanis azt mutatják, hogy a túl sűrű ültetvényekben a hozam nagysága csak az első években van arányban a fák számával. A harmadik évtől kezdődően az egy fára számított hozam csökken, ami a fák kölcsönös versengésének előnytelenységét jelzi. Az egészséges egyensúly hozzávetőlegesen 2800 fa/ha állománysűrűség fölött (3,5x1 m-nél kisebb tenyészterület) bomlik meg. Ilyenkor már nem csupán a hozam csökken, hanem a termés minősége is romlik.

Az őszibarack esetében még az ajánlott észak-déli tájolás megtartására is ügyelni kell. A sűrű ültetvényekben a gyenge vagy gyengébb növekedési erélyű alanyok hiányát a közel ültetett fák gyökérzetének versengése hivatott enyhíteni.

Mint ismeretes, a kajszibarack az őszibaracktól eltérően az idősebb termőrészekben hozza gyümölcseit, ennél fogva sűrű ültetvények létesítésére kevésbé alkalmas. Franciaországban már kísérleteznek a kajszibarack sűrű telepítésével, de erre a célra kimondottan gyenge növekedési erélyű alanyok felhasználásával állították elő az oltványokat. A telepítés 5x3,5 méteres térállásban történt (571 fa/ha), és kizárólag suhángokat telepítettek. Ezeket enyhén visszametszették az elsőrendű hajtásképzés serkentése céljából. Az elágazásokból termőgallyakat neveltek, de visszametszés nélkül, és csupán termőrész-íjító metszést alkalmaztak rendszeresen.

Az eredmény: a 3 méternél nem magasabb, immár 10 éves ültetvényben a hektáronkénti terméshozam elérte a 30 tonnát.

Remoulines típusú kajszibarackkorona

A katlankorona egyetlen ágemeletből álló, sudár nélküli koronaforma. Ez azt is jelenti, hogy így alacsonyabb fák, tehát belterjesebb jellegű koronaformák alakíthatók ki. A katlankoronáknak elsősorban a csonthéjasok törpítése, illetve a jó korona-megvilágítottság és a jó gyümölcsminőség szempontjából van jelentősége. Igaz, hogy a katlankorona az őszibarack legelterjedtebb koronaformája, mivel azonban a kajszibarack hajlamos arra, hogy viszonylag korán elveszítse sudárdominanciáját, így némileg hasonlóan az őszibarackhoz, alkalmas a katlankialakításra. Ez fényigényének kielégítését is szolgálja.

A Remoulines típusú kajszibarackkoronaforma Franciaországban, főleg Remoulines környékén nagyon elterjedt. Számunkra azért érdekes, mert ezen a vidéken nem öntözéssel folyik a kajszibaracktermesztés. Ezt a koronaformát száraz vidéken, 5x5 m-es tenyészterületen maximum 3,5 m magasságig neveljük fel. Indításkor, körülbelül a 70 cm-es törzsön, 3 vesszőt tartunk meg a sudár eltávolítása után. Ezeket azután tovább elágaztatjuk úgy, hogy összesen 6 vázágat nevelünk fel a már említett magasságig. A továbbiakban az alsó elágazásokat zöldválogatjuk, de visszametszést nem alkalmazunk, fent pedig a végálló vesszőket a végleges magasság elérésekor folyamatosan 2-3 rügyre metsszük vissza. Így determináljuk a magasságot és arról is gondoskodunk, hogy a visszametszés nélkül nevelt alsó

elágazásrendszer növekedési erélye megmaradjon, folyamatosan fel is újuljon. Ha túl erős a felső hajtásnövekedés, a felső vesszőket 2–3 rügynél hosszabbra is metszhetjük. Ennél a koronaformánál Franciaországban tengeribarack (vadkajszi) vagy mirobalán alanyt használnak. A száraz vidéken, viszonylag alacsony termőfelületen, hektáronkénti 400 fa sűrűséggel 12–15 tonnás terméshozamokat tudnak produkálni.

Ónos eső, vízhiány és teleltetés

A tél a kertészkedő ember számára a pihenés időszaka. Olykor mégis jólesik kimenni a kertbe és elvégezni ezt-azt. Ilyen a díszcserjék metszése.

Lombtalan állapotban a bokrok ágrendszere jól áttekinthető, jobban látjuk a felkopaszodott, előregedett ágakat, amelyeket töből kell eltávolítani. A metszést fagymentes időben, a korán fakadó cserjékkel (aranyeső, ribiszke) kezdjük. Ezekben a nedvkeringés már az első enyhébb, tél végi napokon megindul, és a metszési helyeken jelentős mennyiségű nedv szivárog ki; ez persze tápanyagvesztéseget jelent.

A későn kihajtó cserjéket (füge, lila akác) és a fagyérzékenyeket (nyári orgona, hortenzia) hagyjuk utoljára, mert ezek még április végén is metszhetők.

A tű- és lomblevelű örökzöldek (fenyők, cédrusok, tuják, mahóniák, borókák) még télen is vesznek fel tápanyagokat (ha gyökérszónájukban nem fagyott a talaj), illetve adnak le vizet és oxigént. Ezek a növények ezért nem is annyira a hidegtől, mint inkább a vízhiánytól szenvednek. Az átfagyott talaj morzsái között ugyanis a víz jég formájában van jelen, s ezt a gyökerek akkor sem képesek felvenni, ha átmenetileg a levegő hőmérséklete a fagypontra fölé emelkedik. Nagyon hasznos ezért, ha hosszabb szárazság után az örökzöldeket télen is megöntözzük. Ezt fagymentes napokon, nagy mennyiségű vízzel tegyük. Különösen érzékenyek a téli vízhiányra az ősszel ültetett örökzöldek, ezért ne mulasszuk el őket télen is megöntözni.

A télen gyakori ónos eső sokszor akár 1–2 cm vastag jégréteggel vonja be a fák és bokrok ágait, amelyek a nagy terhelés következtében meghajlanak, lerepednek. A jégpáncél a növények légzését is akadályozza. A legaktívabban lélegző rügyek a jégbevonat alatt nem jutnak oxigénhez, megfulladnak, elpusztulnak. Ha a jég másnapra nem olvad el, akkor óvatossággal kell veregetni az ágakról. Erre legalkalmasabb a cirokseprű.

A cserepes, ládás növények (kerti muskátli, futómuskátli, leander, fukszia, rozsmaring) nyáron szép leveleikkel, formájukkal, gazdag virágpompájukkal hívják fel magukra a figyelmet. Délről származnak, így nem viselik el a nálunk szokásos téli fagyokat; késő ősszel védett, fagymentes helyre kell őket rakni.

Az edényes növények téli fény- és hőigénye igen eltérő. A teletetés szabálya, hogy a helyiség hőmérséklete még átmenetileg se süllyedjen fagypont alá. Nem kedvező számukra az erős napsütés, s nem szeretik a lég-huzatot, a hirtelen hőmérsékleti változásokat sem.

A legtöbb edényes növény lépcsőházakban, előcsarnokokban, világos szuterénekben jól átteleltethető. Rosszul viselik viszont a helyváltoztatásokat, ezért a tél folyamán lehetőleg ne mozgassuk őket.

A teletelő növények életfolyamatai erősen lelassulnak, így igen kevés vizet vesznek fel és párologtatnak; ritkán kell hát öntözni őket.

A szobanövények szükségleteiről röviden

A szobanövények nevelése és ápolása sok örömet szerezhet, ráadásul nem kíván különösebb munkát, csupán odafigyelést alapvető igényeik kielégítésében.

A növények fejlődésükhöz meghatározott erősségű és időtartamú fényt, megfelelő hőmérsékletet és légnedvességet igényelnek. Mikor földjük száradni kezd, vízre van szükségük, néhány növény viszont a tél folyamán nyugalmi időszakot kíván, ilyenkor vízigénye erősen lecsökken. Ez a szakasz gyakran a virágkezdemények kifejlődését serkenti.

Mindezekon kívül a szobanövényeknek megfelelő ültetési közegre és tápanyagokra van szükségük.

A fény

A fény minden növény számára életfontosságú. Elegendő fény nélkül növekedésük gyenge, a levelek mérete csökken, színük sápadttá válik.

A lakásban arra kell törekednünk, hogy növényeink egyedi fényigényét lehetőleg kielégítsük. Ehhez az szükséges, hogy meghatározzuk a fény erősségét a lakás különböző részeiben.

Naposnak számít az a hely, amely egész nap vagy a nap egy részében teljes, közvetlen napfényt kap. A déli ablakokat a nap jó részében éri a napfény, míg a keleti tájolásúak reggel, a nyugatiak pedig délután kapnak néhány órás napsütést.

Félárnyékos az a hely, ami fényáteresztő függöny, redőny, illetve az ablak előtt álló fa miatt a közvetlen napfényt szűrten kapja. Ugyanilyen a megvilágítás azokon a helyeken, amelyek 1–1,5 m távolságban vannak olyan ablakok mögött, amelyeket egész nap vagy a nap egy részében teljes nap-sütés ér.

Az *árnyékos* hely csupán visszavert, szórt fényt kap. Ilyen helyek a világos északi ablakok közvetlen közelében vagy az oldalfalak mellett vannak, ahol a növények nem állnak a nap hatósugarában.

Általános szabály, hogy a szükségesnél valamivel kevesebb napfény a növények számára megfelelőbb, mint a több.

A hőmérséklet

Népszerű szobanövényeink java része trópusi, szubtrópusi területekről származik, és 18–21°C hőmérsékleten érzik magukat legjobban. Más növények, főleg a mérsékelt öv örökzöld és virágos fajai inkább a hűvösebb, 10–18°C hőmérsékletű helyeket kedvelik. Bár ezek az ideális körülmények a növények számára, időnként némileg magasabb vagy alacsonyabb hőmérsékletet is elviselnek. Megjegyzendő még, hogy az éjszakai hőmérséklet 2–5°C-kal való csökkenése a természetben normális jelenség, és a házban is előnyös.

A légnedvesség

Egy átlagosan fűtött lakószobában a levegő relatív páratartalma 20–30%. Ez optimális érték a kaktuszok és pozsgás növények számára. Jó tűrőképességű szobanövényeink 60% körüli érték esetén fejlődnek legszelbben. Ez az oka annak, hogy a fürdőszoba és a konyha párasabb levegője a legtöbb növény számára kedvezőbb.

Az öntözés

Alapszabály, hogy a cserepes növényeket akkor öntözzük, amikor igénylik. Minden egyes növény vízigénye nagyságától, eredeti előfordulási helyétől és az évszaktól függ.

A növekedési időszakban sok vizet kívánnak, a téli nyugalom idején lényegesen kevesebbet. A legtöbb növény számára megfelelő a csapvíz. Lehetőség szerint langyos vagy szobahőmérsékletű vizet használjunk. Szobanövényeink általában az alapos öntözést kedvelik, ezután azonban csak akkor esedékes a következő öntözés, mikor a föld felső része már kiszáradt. Kis mennyiségű vízzel gyakran öntözni helytelen, mert a víz sohasem

jut el az alsó rétegekbe, s emiatt a föld a gyökerek körül megkeményedik. Ha viszont túl gyakran és túl sok vízzel öntözünk, a nedvesség megreked, a föld levegőtlené válik. Ezzel ideális körülményeket teremtünk a gyökérronthadást előidéző gombák és baktériumok megtelepedéséhez.

Mérsékelt öntözéskor a földkeveréket alaposan nedvesítsük meg. A következő öntözésre csak akkor kerülhet sor, mikor annak felső 1–3 cm-nyi rétege már kiszáradt.

Bőséges öntözés esetén tartsuk egyenletesen nedvesen a földet, a felszíne se száradjon ki. Annyi vizet öntsünk a cserépbe, hogy kis része alul kicsorogjon, ez jelzi a föld teljes átnedvesedését.

A tápanyagellátás

Az ásványi sók a kerti földben és a legtöbb mesterséges földkeverékben megtalálhatók.

A tápanyaghiány a növény beteges megjelenésén észlelhető. A hiányjelenségek tünetei: a növekedés lassulása vagy leállása, a gyenge szárok, a kisméretű, halvány vagy sárga levelek, az alsó levelek idő előtti lehullása, kevesebb virág, illetve a virágfejlődés elmaradása. Ilyenkor a kereskedelemben kapható műtrágyák (Fytovit, Harmavit, OBM, Herbasyn 2 vagy 5) megfelelő töménységű oldatával öntözzük szobanövényeinket.

Nyugalmi időben a műtrágyázás hatástalan, mert a növény nem veszi fel a tápanyagot. Kizárólag növekedési időszakban tápoldatozzunk havonta egyszer.

A földbe juttatott műtrágyák mellett úgynevezett lombtrágyák is ismertek (Harmavit, Herbasol, Vegaflor). Ezeket vízben oldva a növények leveleire permetezzük, szintén az előírt töménységben.

A vágott virágok frissen tartása

Télen a vágott virág nagyon sokba kerül, ezért arra kell törekedni, hogy a drágán megvásárolt virágok minél tovább maradjanak szépek, frissek. Hogy ezt a célt elérjük, érdemes megfogadni néhány jó tanácsot.

– Először is ne vásároljunk bimbós virágot. A virágbimbókból igen kevés a tartalék tápanyag, ezért a bimbós virágok a kinyílás után gyorsan elhervadnak. Ha módunkban áll, akkor olyat válasszunk, amely közvetlenül kinyílás előtt van, vagy már ki is nyílt.

– A többvirágú szálak (kardvirág, frézia) közül azok lesznek a legtartósabbak, amelyeknek az alsó virágai már kinyíltak, de a felsők még bimbósak.

– A virágszár alját lehetőleg mindennap vágjuk le – körülbelül fél centimétert –, mégpedig úgy, hogy a metszlap ferde legyen, mert így képes a virág a legtöbb vizet felvenni.

– A szár alját ezután 2–3 cm hosszan ajánlatos behasítani, hogy még nagyobb felületen vehesse fel a vizet.

– Az egyik legfontosabb szabály, hogy a vázába mindennap öntsünk friss vizet. Azonban téves az a nézet, hogy a virágokat jéghideg vízbe kell állítani. A víz legyen kézméleg (25–30 fok), mert a virágok ilyen hőmérsékletű vízből tudnak a legtöbbet felszívni.

– Mielőtt a virágot vízbe tennénk, a fölösleges leveleket távolítsuk el a szárról, és ügyeljünk arra, hogy a vízben ne legyen levél, mert gyorsan rothadásnak indulva megfertőzi a vizet.

– A fás szárú virágokat (orgona, rózsa) úgy is tartósabbá tehetjük, hogy a szára alján néhány kalapácsütéssel elroncsoljuk a szöveteket. Ez azért kedvező hatással bír, mert a virágok nagyobb felületen vehetik fel a vizet.

– A váza vizébe tehetünk tartósító anyagokat is. Föltétlenül jó hatású a cukor, egy csipetnyi só. Szódabikarbónát viszont ne keverjünk a vízbe.

– S utoljára, de nem utolsósorban, nagyon fontos, hogy a váza mindig tiszta legyen. A váza belső falára tapadt moszatok, algák ugyanis sok értékes tápanyagot használnak fel a vízből, amelyekre a virágoknak is szükségük van.

Magházi rothadás a birsnél

Először a gyümölcsfélék rothadásáról kell szót ejtenünk. Minden gyümölcsrothadást penészgombák okoznak. Igen nagy azoknak a penészfajoknak a száma, amelyek romló gyümölcsön fordulnak elő. A gyakoribb fajok a romlás jellegéből felismerhetők. A fertőzés kapui apró sebek, amelyek részben rovarrágás, időjárás tényezők (jégverés) és más mechanikai sérülések (a gyümölcs ághoz ütődése) következtében keletkeznek, részben pedig egész finom, a gyümölcsbőr felületén kialakult repedések, amelyek szintén kaput nyitnak a fertőzésnek. A raktározás során a gyümölcsön szintén történhet sérülés. Némelyik gomba pedig a kehelyből keresztül hatol be a magházba, s annak pusztulását, majd az egész gyümölcs rothadását okozza.

A rothadást a nedvesség és a magasabb hőmérséklet is sietteti. Bizonyos fokú nedvesség a levegőben és a gyümölcs felületén meggyorsítja a gombák kicsírázását és behatolásukat a gyümölcsbe. A magas hő a fejlődést és a gyümölcs érését sietteti: viszont minél érettebb a gyümölcs, annál kevésbé ellenálló a penészekkel szemben. Az érés menetét a fény is támogatja, s így közvetve kedvez a rothadásnak. Bátran állíthatjuk, hogy a mindenütt megtalálható penészgombák a fenti körülmények hatására károsítóként lépnek fel.

A birs esetében magházi rothadásról van szó, melyet a *Fusarium avenaceum* okoz. Ezek a gombák a magházban fejlődnek ki, s kifelé haladva rothasztják a gyümölcsöt. A magházban barna, zöldessárga vagy akár skarlátpiros színű fonálzat fejlődik ki.

A gombák még a szüret előtt a bibecsatornán keresztül hatolnak a magházba, és megindítják a rothadást, ami gyakran csak a tárolás során tűnik fel, s csak akkor lesz nyilvánvaló, ha már a felszínt is eléri, illetve, ha felvágjuk a gyümölcsöt. A kórokozó fellépte az időjárástól függ, ezért bizonyos évjáratokban, amikor a szüret előtt tartósan párás, csapadékos az idő, kártétele súlyos lehet.

Védekezés: a birs esetében nyugalmi időben szintén célszerű lemosó permetezést alkalmazni; a vegetációs időszak második felében pedig Dithane M-45 (0,2%-os) oldatával permetezzük.

Télen is lehet tavasz a lakásban

Aligha akad tél végén lakásunknak kedvesebb színfoltja, mint néhány szirmait bontó aranyvessző (forzitia), orgona-, rózsamandulaág (babarózsa). Virágoztatásukkal többen is megpróbálkoznak, ám a szirmok a rügyekből gyakran csak nehezen, s nem teljesen bontakoznak ki, sőt torzulnak. A sikertelenség így elveszi sokak kedvét.

Tudnunk kell, hogy fás szárú növényeinknél általában csak a mélynyugalmi időszak elteltével érdemes próbálkozni. Legjobb ezért, ha kivárvuk a január közepét. Bokrainkról ilyenkor vágjuk le a legalább fél méter hosszú, ujjnyi vastagságú vesszőket.

A vesszőket állítsuk vízzel félig megtöltött vödörbe vagy más nagyobb edénybe. A vizet hetente egyszer cserélni kell. Mikor már a virágrügyek állapotából a közeli szirmobontásra következtethetünk, adjunk a vízbe cukrot. Használhatunk szőlő- (Glukopur néven kapható a gyógyszerárakban),

gyümölcs- vagy akár répacukrot. 10 liter vízhez 20–30 dkg-ot keverve kapjuk meg a szükséges 2–3 százalékos oldatot. A cukoroldat növeli a virág méreteit, a tartósságát viszont csökkenti.

Ha virágoztatással január első felében próbálkozunk, akkor a veszszőket 18–20, a hónap vége felé és februárban pedig 16–18°C-on tartjuk.

Az aranyvessző, a rózsamandula másfél-két hét alatt, az orgona egy hónap elteltével virágzik ki.

Ismerkedjünk meg a legfontosabb szobanövényeinkkel

Szobanövényeink esetében arra kell figyelniük, hogy kapnak-e fejlődésükhöz elegendő vizet, tápanyagot és fényt.

A kertben a növények többnyire tudnak magukról gondoskodni, és csak néha igényelnek tőlünk segítséget. Más a helyzet szobanövényeinkkel. Itt igényeik kielégítésében teljesen tőlünk függnek: mi döntjük el, mennyi fényt kapjanak, milyen magas legyen a levegő páratartalma és hőmérséklete, mikor, mennyit és milyen rendszerességgel öntözzük, tápláljuk őket.

Most lássuk, néhány kedvelt szobanövényünk milyen igényeket támaszt a fény, a víz és a hőmérséklet iránt:

Csíkos csokrosinda – Chlorophytum comosum „Vittatum”

Edzett, nagy tűrőképességű növény. Mérsékelt melegigényű (16–18°C), különböző fényviszonyok között is jól fejlődik. Kibírja a kevesebb öntözést is, de legjobb, ha földje állandóan nedves.

Pletyka – Tradescantia albiflora „Albovittata”

Többesével ültessük a cserépbe. A hajtáscsúcsokat csípjük ki, ezáltal növekedése bokrosabb lesz. Melegigényes (18–21°C). A félárnyékos helyet kedveli, mérsékeltén vízigényes.

Szobaifutóka – Scindapsus pictus

Kiváló díszítőlevelű futónövény. Szárán légyökerek is vannak, melyeket vízbe téve hamar kifejlődnek az igazi gyökerek, s ezáltal könnyen szaporítható. Alkalmas falfelületek befuttatására is. A meleg, félárnyékos helyeket kedveli. Földje legyen állandóan nedves.

Kúszó filodendron – Philodendron scandens

Szintén kedvelt kúszónövény. Meleg helyiségekben, félárnyékos helyen is igen jól fejlődik, az erősebb hőingadozást is elviseli. Mérsékeltén vízigényes.

Szobaarália – Fatsia japonica

Örökzöld cserje, kedvelt szobanövény. Nyáron szabadban is állhat. Kedveli a hűvös, félárnyékos helyeket. Meleg szobában levelei rövid idő múlva lehullanak. Földje soha ne legyen száraz.

Kínai-mályvacserje – Hibiscus rosa-sinensis

Sokféle színben pompázó virágainak és fénylő sötétzöld leveleinek köszönhetően kedvelt szobanövény. Tavasszal és nyáron virágzik. Hűvös, napos helyen fejlődik a legjobban. Káliumban gazdag műtrágyával (Herbasyn 2) tápoldatozzuk. Bőségesen öntözzük.

Mikulásvirág – Euphorbia pulcherrima

A karácsonyi időszak kedvelt növénye. Élénkpiros színű murvalevelei 2 hónapig díszelnek. Ezután visszavágjuk és így még levéldísznövényként tartjuk. Meleg, napos körülmények között érzi jól magát, mérsékelt öntözés mellett.

Vigyázat! A mikulásvirág tejnedve bőrkiütéseket okozhat.

Csüngőágú fikusz – Ficus benjamina

Elegáns, mutatós szobanövény, mely a meleg félárnyékos helyeket kedveli. Fényszegény környezetben leveleit lehullatja. Mérsékelt öntözést igényel.

Hegypálma – Chamadeorea elegans „Bella”

A kifejlett növények virágot is hoznak a szobában. A meleg, félárnyékos helyeket kedveli, de kitűnően fejlődik fűrdőszobában, bőséges öntözés mellett.

Szobapáfrány – Nephrolepis exaltata „Bostoniensis”

Dús növekedésű, mégis kecses alakú páfrány. Szinte minden környezethez illik. A túlságosan meleg és száraz levegőjű szobák kivételével jól tartható belső terekben.

Törpe kókuszpálma – Microcoelum weddelianum

Kedvelt, bár nem könnyen ápolható szobanövény, finoman szárnyalt levelekkel. A levélszárnyak filigránságuk ellenére szívósak, merev állásúak. Meleg, félárnyékos helyen 90 cm magasra nő. Mérsékelt öntözést kíván.

Kenciapálma – Howeia belmoreana

Szobai körülmények között jól fejlődik. Meleg, félárnyékos helyen 2 m magasra is megnő, ez okoz gondot elhelyezésekor. A leveleket időnként nedves szivaccsal tisztítsuk meg.

Sárgaszegélyű szanszeviéra – Sansevieria trifasciata „Laurentii”

Ismertebb nevén „anyósnyelv”. Ez a növény a meleg, félárnyékos helyeket szereti. Levelei elérhetik az 1 m hosszúságot is. Mérsékelt öntözést kíván.

Háromszínű dracéna – Draceana marginata „Tricolor”

Keskeny, szálas leveleit halványsárga és kárminrózsaszínű csíkok díszítik. Önállóan vagy hármásával cserépbe ültetve igen jól mutat. Fejlődése mérsékelt öntözés mellett, meleg, félmáryékos környezetben kielégítő.

Óriás pálmaliliom – Yucca elephantipes

Ez a szobanövény az utóbbi évek slágernövénye lett. A növényeket törzsdarabokból nevelik, amelyek beültetés után gyökereket és leveleket fejlesztenek. Meleg, napos helyet kíván. Érzékeny a túlóntözésre.

Szobafenyő – Araucaria heterophylla

Önállóan mutat a legszebben. A hűvös, félmáryékos helyeket szereti. Télen nem túlságosan fűtött szobában is tartható, ha a hőmérséklet egyenletes. Bőséges öntözést igényel.

Szobapalka – Cyperus alterifolius „Gracilis”

Mocsári növény, legszebben úgy fejlődik, ha cserepe vízzel töltött edényben áll. Ezért nálunk helytelenül vízipálmának is nevezik. Meleg, félmáryékos szobában az 1,2 méteres magasságot is elérheti, ha elegendő nedvességet kap.

Tenyérrália – Dizygotheca elegantissima

Elegáns, kecses termetű növény, mely a mi száraz levegőjű szobáinkban sajnos nem hosszú életű. Ha a hajtáscsúcsokat kicsípjük, a növény bokrosabb termetűvé válik. Szereti a meleg, félmáryékos helyeket. Érzékeny a túlóntözésre.

Kukoricalevél – Aspidistra elatior

Mai rohanó világunk majdnem ideális szobanövénye. Meglehetősen igénytelen. A fényszegénységet, a magasabb hőmérsékletet, és a hőmérséklet ingadozását is elviseli. Mérsékelt öntözést kíván.

Rákvirág – Aglaonema crispum „Silver Queen”

Elegáns alakú levelei csak szélükön és az erek mentén zöldek, egyébként szürkésfehérek. Idősebb korban alsó leveleiből lehullat néhányat, és rövid törzset nevel. Meleg, félmáryékos szobában, mérsékelt öntözés mellett 1 m magasra nő.

Szobahárs – Sparmannia africana

Nagy, almazöld leveleit apró fehér szőrök borítják. Hűvös helyen majdnem egész évben hozza csomókban nyíló fehér virágait. Szép formája miatt egyik kedvelt szobanövényünk. A hűvös, napos helyeket kedveli. Mérsékelt öntözést kíván.

Csodacserje – Codiaeum variegatum pictum

Feltűnő, tarka színű trópusi cserje. Levelei alakban, méretben és színben nagyon változatosak. Az idősebb növények levelüket hullatják, ami a légnedvesség növelésével késleltethető. Ezt úgy érhetjük el, ha a csere-

pet nedves kavicssal töltött tálcára helyezzük. Bőségesen öntözzük, napos, meleg helyen tartjuk.

Buzogányvirág – Diffenbachia maculata

Pompás, nálunk ismert és közkedvelt szobanövény. Az új fajták alacsony, bokrosan elágazó növekedésűek, s idősebb korban sem kopaszodnak fel. Meleg, árnyékos helyen, mérsékelt öntözés mellett érzik magukat a legjobban.

Vigyázat! A növény sejtnedve mérgező és a szájban súlyos gyulladást okozhat.

Szobafikusz – Ficus elastica

A szobafikusz lakásban meleg, napos helyen a 2–2,5 m magasságot is elérheti. Mérsékelt öntözést igényel. Jó, ha az idősebb leveleket rendszeresen letöröljük nedves szivaccsal, a fiatalabbakat azonban ne tisztogassuk. Ez a növény régebben (20–30 évvel ezelőtt) a legelterjedtebb szobanövényünk volt.

Sávós dracéna – Dracena deremensis

Kedvelt, mutatós szobanövény. Karcsú, hosszú leveleit fehér vagy sárga csíkok díszítik. Lassan fejlődik a számára legmegfelelőbb meleg, félárnyékos helyen is. Mérsékeltlen öntözzük.

A karácsonyi kaktusról – röviden

A kaktuszok népes családjába tartozik, igényei azonban eltérőek rokonaiénál. A Schlumbergera fajok Brazíliában, a trópusi, szubtrópusi őserdőkben tömegesen találhatóak. Fák törzsén levő, korhadékkal teli üregekben, elágazódásokban telepsznek meg. Származásuk helyén télen szárazabbra, hűvösebbre fordul az idő, ilyenkor nyílnak. Jellegetesen lapos, levélszerűen módosult hajtásai 4–6 cm hosszú, 2,5–4 cm széle ízekből állnak. A hajtás csúcsán 3–7 lilás, fehér, rózsaszín, narancssárga vagy piros, leheletfinom, 6–8 cm-es virág nyílik.

Augusztus végén, szeptember elején fokozatosan alacsonyabb hőmérsékletre (15–16°C-hoz), szárazabb levegőhöz kell szoktatnunk. Ilyenkor talaját is szikkadtanban – de soha nem szárazon – kell tartanunk. Ritkábban és nitrogénben szegényebb tápoldattal öntözzük. A hőmérséklet és nedvességviszonyok változása, a természetes rövid nappalok elősegítik a virágképződést. Október végén az érett hajtásvégeken megjelennek a bimbók. November közepétől december végéig várható a teljes virágzás.

A bimbók szobahőmérsékleten (18°C), világos helyen nyílnak ki. Előfordul, hogy a megvásárolt növény néhány bimbót, virágot is elhullat. Ennek oka a környezetváltozás, illetve a gondatlan szállítás lehet.

A lakásban tartott karácsonyi kaktusz soha ne álljon vízben. Elvirágzás után lehetőség szerint hűvös helyen teletessük át. Márciusban, áprilisban a hajtások fejlődésnek indulnak. Ha szükséges, ilyenkor ültessük át 2–3 cm-rel nagyobb átmérőjű cserépbe, tőzeges földkeverékbe. Nyár elején a hajtásokat felére kurtítsuk, ezzel elágazódásra készítjük. Júniustól szeptember közepéig félsárnyékos, párás helyen a szabadban tartható. Gondos ápolás esetén karácsony tájékán több éven át is bőven virágzik.

Dióhéjban a borról

Mit nevezhetünk tulajdonképpen bornak? Csak a szőlő mustjából erjedés útján létrejött ital nevezhető bornak.

Más gyümölcsből készült szeszes italra nem használható a bor elnevezés. Az ilyen italokon fel kell tüntetni a gyümölcs nevét is. Például: alma, ribizli, málna stb.

Csemege- és aszúbor: A csemege- és aszúborok abban különböznek az asztali vagy a minőségi boroktól, hogy nagyobb a szesztartalmuk, több cukrot tartalmaznak. A csemegeborokat úgy készítik, hogy a megfelelő minőségű alapborhoz sűrített mustot és borpárlatot adnak. Tokaj vidékének különleges éghajlati és talajviszonyai között meleg őszökön a szemek-fürtök túlérnek, és egyes szemek megaszalódnak. Ha ezeket nem válogatják külön, hanem együtt préselik, akkor „tokaji szamorodni” készül. Ha a megaszalódott szemeket leszedik, összeűzzák, ezt aszútisztának nevezik. Erre az anyagra mustot vagy bort öntenek, és több évig erjesztik. A kierjedés után kapott bor a „tokaji aszú”.

Puttony és gönci hordó: Az aszúszemeket puttonyba szedik, melyek űrtartalma 28–30 liter. Tokaj vidékén gönci hordóval mérik. Ennek űrtartalma 136 liter. Aszerint, hogy a gönci hordónyi musthoz hány puttony aszúszemet használnak föl, beszélünk 2-, 3-, 4-, 5- vagy 6-puttonyos aszúborokról. A tokaji borokról mondta volt a Napkirály, XIV. Lajos: „A tokaji bor a borok királya és a királyok bora.”

Pezsgőborok vagy pezsgők: A természetes borhoz cukrot adnak és az újból meginduló erjedés következtében keletkezett szénsavat visszafojtják. Ezután évekig érlelni kell. A keletkezett üledéket kiveszik és aszerint, hogy helyére milyen likórt öntenek, lesz belőle édes, félédes vagy száraz pezsgő.

A bor mint orvosság

Az ókori gyógyászat nem csupán tisztán rendelte gyógyítási céllal a bort, hanem gyógyfűvekkel készült gyógyborok formájában is.

A középkorban a bor a tisztítatlan vizet helyettesítette. A kórházaknak bort adományoztak gyógyitalként, ahol a bortöltő és a pincemester fontos személy volt. A sebészek egészen a 13. századig bort használtak a fertőtlenítéshez. Az orvosok az 17–18. században kezdték vizsgálni a bor gyógyító hatását. A benne található számos anyag egysége adja harmóniáját, zamatos ízét.

Az újabb korban beható élettani kísérletek és vizsgálatok igazolták, hogy a bor csökkenti a lázas beteg fehérjekiválasztását. E tekintetben napi 40 gramm alkohol már figyelmet érdemlő hatással van. Ennyi szesz igen gyenge borból 0,5 liternek, erősebből mintegy 3 deciliternek felel meg, tehát bátran rendelhető.

A bor sokoldalúan hat a szervezetre. Fejfájás vagy emésztési zavarok kezelésekor a negyedére hígított bor „hozza” meg a gyógyulást. A borral olyan anyagok kerülnek a szervezetbe, melyek segítik az emésztőmirigyek működését. Glicerintartalma javítja a zsírgazdálkodást. A szőlő- és gyümölcscukor energiát szolgáltat.

A mértékkel fogyasztott bor étvágygerjesztő. Az anyagcsere-folyamatokat kedvezően befolyásolja, ezáltal kevesebb salakanyag marad a szervezetben.

Vérszegénységre jó a vörösbor, lábadozás idején pedig állítólag tokaji aszút előnyös fogyasztani.

A modern élet sok-sok izgalma, az agyvelő fokozott tevékenysége erősen gátolja az emésztőmirigyek működését. A bor e gátlásokat képes feloldani, ezért helyes az étkezést borfogyasztással kiegészíteni.

A bor viszonylag csekély alkoholtartalma előnyösen hat az idegekre, a szívre és az érrendszerre, csökkenti a lelki feszültséget, amely köztudottan érszűkítő hatású. A bor tágítja az ereket és hozzájárul ahhoz, hogy a szívizom több vérhez jusson. Nem véletlen, hogy azokban az országokban, ahol jelentős a borfogyasztás, lényegesen kevesebb a szívbetegek száma, és ritkább a szívinfarktus is, mint ott, ahol az égetett szeszes italokból fogyasztanak többet az emberek.

A bort mindig az étkezés közben vagy utána fogyasszuk. Reggel éhgyomorra csak a teljes savhiányban szenvedők iganak kevés bort. Az alkohol kalóriája a táplálék kiegészítésére szolgáljon. Mértéktelen fogyasztása nemcsak a máj és a vese feldolgozó, tisztító erejét csökkenti, majd szünteti meg, hanem az agy működésére is közvetlen hatást fejt ki. Ám kis mennyiségben nyugtat, elősegíti az alvást.

Milyen ételhez milyen bort?

Az előételhez könnyű, száraz fehérbort vagy rozét adjunk. A majonézes burgonyához, franciasalátához (és a paradicsomos előételekhez) ezerjő, kövidinka illik. A rántottához, omlettekhez, vesevelőhöz száraz, tüzés rizlinget adjunk. Zsírjában sült libamájhoz a szamorodni, badacsonyi kéknyelű, egri bikavér, villányi burgundi, soproni kékfrankos s általában a magas alkoholtartalmú testes borok valók.

Sült csirkéhez rozé, könnyű kadarka, a rántott csirkéhez rizling, zöldszilváni, sült kacsához, libához olaszrizling, badacsonyi kéknyelű való.

A sertéssülthöz pecsenyeborok, a rántott sertéshúshoz rizling, badacsonyi kéknyelű, ha a körítés befőtt, akkor debrői hárslevelű, badacsonyi szürkebarát ajánlható. S disznótoros fogásokhoz kadarkát, móri ezerjőt, kövidinkát kínáljunk. Az újévi sonka mellől nem maradhat el a rizling vagy a móri ezerjő.

Ha vadhús kerül az asztalra, akkor mellé egri bikavér, kékfrankos (nyúlpörköltöz, vaddisznósülthöz), illatos, testes kadarkát (őzsülthöz), cabernet sauvignont vagy medoc noirt (fácánsülthöz) töltsünk a poharakba.

A tészták, sütemények mellé szamorodnit, badacsonyi szürkebarátot, debrői hárslevelűt vagy muskotályt fogyasszunk.

Legfontosabb követelmény, hogy a bor mindig tiszta, üledéktől és zavarosító anyagoktól mentes legyen. Sokat emel a bor élvezeti értékén, ha megfelelő hőmérsékletű az ital, illik az ételhez, és kulturált környezetben, szép pohárból fogyasztják. A kulturált borfogyasztás legfontosabb tudnivalóit – néhány gasztronómiai szabállyal kiegészítve – a következőkben foglalhatjuk össze.

A borok fogyasztási hőmérsékletét illetően tudni kell, hogy a száraz fehér és rozé borok 10–12°C-on a legkellemesebbek. Az édes borokat 12–14, a siller borokat 14–16, a vörösborokat pedig 16–18°C-on célszerű fogyasztani. Egyre gyakrabban kerül az ünnepi asztalra vásárolt vagy házilag készített pezsgő. Ezt 6–8°C-ra behűtve illik felszolgálni.

A kulturált borfogyasztásnak szerves tartozéka a szép borospohár. Műanyag és vizespohárban a legjobb bor is veszít az értékéből. Kehely alakú, talpas poharaktól viszont talán a gyengébb minőségű bor is jobban ízlik. Ünnepi alkalommal legszebbek a talpas kristálypoharak.

Tavas

Gyepápolás tavasszal

Minden családi ház körül van kisebb-nagyobb gyeppázsit, mellyel – ha azt akarjuk, hogy szép, üde legyen – bizony sokat kell foglalkozni. A gyepápolás legfontosabb alapelvei: a gyakori nyírás (legalább tíznaponként), a hengerezés, a rendszeres és bőséges öntözés és a tápanyag-utánpótlás. Tavasszal van még egy nagyon fontos művelet, amelyet feltétlenül el kell végeznünk, ez pedig a gyepfogasolás – vagy ahogy sok helyen mondják, a gyephasogatás. Mind a fiatal, mind az erősebb gyepek szüksége van tavasszal a hasogatásra, hogy a csapadék, a trágyák hatóanyaga és a levegő jobban behatolhasson a talajba. Ezt a munkát március-április környékén keresztben és hosszában is végezzük el, hogy minél hatékonyabb legyen. Ha nem rendelkezünk megfelelő eszközzel, ásóvillával vagy éles fogú gereblyével is dolgozhatunk. A tavaszi fogasolásnál jókora halmokban gyűlnek majd össze az elhalt fűcsomók, a moha és a gyom; ezeket vagy elégetjük, vagy komposztáljuk.

Az idősebb gyepekben gyakran mohás foltok keletkeznek. A moha rendszert ott terjed el, ahol a talaj savanyúkém-hatású, ami a kerti talajok öntözése következtében áll elő. Idővel elmohásodik az árnyékban vagy félárnyékban (pl. a fák alatt) lévő gyep is. A moha ellen nemcsak a gyep fogasolásával, hanem meszezéssel is védekezhetünk, mégpedig úgy, hogy négyzetméterenként 20–30 gramm égetett mészpórt szórunk ki, és azt gondosan begereblyézzük a talajba. A gyep kellemetlen ellenségei a kétszikű gyomnövények – pl. a gyermekláncfű, az útifű. Ezeket gyomszedő ásóval eltávolítani a gyep közül. Egyébként most van itt az ideje a füvesítésnek is, de ahol nem okoz gondot az öntözés, ott a vegetációs időszakban bármikor elvégezhetjük udvarunk-díszkertünk füvesítését.

Miről árulkodnak kertünk gyomnövényei?

A gyomnövények hivatlanul jönnek a kertünkbe, emiatt nem is fogadjuk őket szívesen. De nézzük meg, hogy milyen növényeket nevezünk gyomnak?

1. A gyom olyan növény, amely mindig és mindenütt jelen van, mielőtt az ember valamit is vetne.
2. A gyom mindig ott növekszik, ahol megtalálja mindazt, amire szüksége van, ahol létfeltétele adott.

3. A gyom a maga választotta helyen a legegészségesebb, rendkívüli vitalitással rendelkezik, és ez az előnye mind a növekedést, mind a szaporodást, mind a túlélést szolgálja. Nem is kényszeríthető rá, hogy más helyen vagy más évszakban nőjön.

Az ilyen növényeket nevezi az ember gyomnak.

A gyom egy része valódi és csalhatatlan talajjelző, s előfordulásából talajunk sajátosságait éppúgy felismerhetjük, mint a tápanyagellátás és a talajápolás hiányosságait. Néhány gyom jelzi, hogy meszes, mészszegény vagy savanyú talajról van-e szó, mert sohasem fordul elő pl. mészkedvelő vagy meszes talajt igénylő gyomnövény savanyú talajon vagy fordítva. Így a háztáji kert tervezésekor és telepítésekor adódó hibákat még idejében elkerülhetjük, és sok bosszúságtól, sőt felesleges anyagi kiadásoktól is megkímélhetjük magunkat (pl. lehet, hogy jóval kevesebb műtrágyát kell vásárolnunk, mint amire először gondoltunk).

A zöldségesnek természetesen gyommentesnek kell lennie, de a kert többi részében tavasszal egy rövid ideig a gyomnövényeket engedjük zavartalanul növekedni, míg már felismerhetőek, pl. a gyümölcsöskertben, mert nagyon sok dolgot elárulhatnak nekünk.

Nézzük, mit is:

1. Ha a kertben vadharangvirág-félék vagy szarkaláb fordul elő, akkor ez nemcsak a mérszertartalmat jelzi, hanem a megfelelő humusztartalomról is tájékoztat bennünket, vagyis azt jelenti, hogy termékeny talajú a kertünk.

2. Ha a területen vadrepce, a kissé mérgező pipacs, árvacsalán, apró szulák van, akkor mély rétegű, termékeny, meszes talajuk van.

3. Ha csalánfélékkel találkozunk, ez nitrogéndús és vastartalmú talajról árulkodik. Ahol a kis termetű, nagyon csípős csalán fordul elő, ott a talaj nitrogénben, humuszban és tápanyagban gazdag, és több mint valószínű, hogy a talaj túl is van trágyázva. Az ilyen területet, fák, bokrok környékét nem kell és nem is szabad nitrogénnel trágyázni addig, amíg a fölösleges készlet el nem fogy.

4. Ha a területet labodafélék, disznóparéj vagy salátaboglárka uralja, akkor a talaj nehéz, de jó vízgazdálkodású.

5. Ha azonban a salátaboglárka mellett martilapu vagy mezei zsurló is feltűnik, ez pangó vizet és levegőtlen talajt jelent. A jó gazda ekkor a kérdéses helyekre a körülményeknek megfelelő növényeket – cserjéket, dísnövényeket, pl. nősziromot – ültet.

6. Végül érdemes megemlítenünk a tyúkhúrt, amely nagy humusz- és tápanyagtartalmú, nitrogénnel telített talajt feltételez.

Megjegyeznédő még, hogy a gyomok jó méhlegelők is. Már kora tavasszal a kertbe csalogatják a méheket, mégpedig olyankor, amikor a növények zöme még nem is virágozik. Ezért ezeket a gyomokat csak azután

távolítsuk el, miután más növények már virágzanak, és így vonzzák a méheket.

Kártevő csigák

A kertészetekben, záldségtározókban a sokféle rovarkártevő, kórokozó mellett jelentős károkat okoznak a meztelen csigák is. Megrágnak szinte mindent, még a konzervdobozok, üvegek papírcímkéit is. Éjszakai látogatásuk nyomait – a megszáradt, csillogó nyálkát – ott találjuk a helyiségek betonpadlóján, a fóliasátrak gyalogösvényein, a záldségek levelein stb.

Nálunk ezeknek a kártékony puhatestűeknek vagy egy tucat faja él. Nevezetesebbek közülük a pince, a nagy és a lágy meztelen csiga, valamint a *Deroceras* nem fajai.

A **pince meztelen csiga** (*Limax flavius*) teste sárgásbarna, sötétebb rajzolatú hálózattal. Előszereettel telepszik meg pincékben, raktárakban: megrágnia az ott tárolt burgonyát, káposztát, répát stb.

A **nagy meztelen csiga** (*Limax maximus*) 15 cm-re is megnőhet. Alapszíne szürke vagy barnás, gyakran pettyezetett. Kedveli a házak környékét, szívesen telepszik meg a pincékben. A záldségeken kívül más élelmi-szert is elfogyaszt.

A 75 mm-es hosszúságot elérő **lágy meztelen csiga** (*Lahmannia marginata*) ugyan a lomberdőkben él, de ha behurcolják, akkor az üvegházakban, fóliasátrakban is elszaporodik, s ott tetemes károkat okoz.

Nagy károkat okozhatnak a kisebb, 20–25 mm-es ***Deroceras*** (*D. laeve*, *D. agreste*, *D. reticulatum*) fajok is. Alapszínük a sárgásfehértől a világosszürkén át a barnásfeketéig változik. Erdőkben, szántókon, kertekben élnek. A *D. laeve* előszereettel támadja meg a díszpáfrányokat. Ezek a fajok mindenevők, még az ürüléket is elfogyasztják, így veszedelmes parazitákat, kórokozókat visznek át a fogyasztásra szánt növényekre.

A meztelen csigák általában szaporák. Egy évben több nemzedékük is pusztít. Nagy mennyiségű növényi anyagot fogyasztanak, s mivel azokat csak rosszul tudják megemészteni, a táplálék félig emésztett formában hagyja el bélcsatornájukat.

Általában szürkületkor vagy reggel bújnak elő rejtekükből. Élelemszerző körütyüket csillogó nyomvonaluk („csiganyál”) jelzi. Az ellenük való védekezésor elsősorban „nappali menedékhelyüket” kell felszámolni. Tegyük ezért szellőssé a kerítések alját, irtsuk ki a gyomokat kertünk rejtettebb zugaiban is. A szárazságot nem tűrik, így nedves helyeken vernek tanyát.

Számoljuk fel ezért a raktározó helyiségekben, pincében, fóliasátorban, az azok környékén található nyirkos búvóhelyeket – korhadó deszkadarabokat, tetőcserepeket, rongyokat, kátránypapírt, minden olyan anyagot, amely alatt a nedvesség megmarad. Igaz, az ilyen helyeken a csigák rendszeresen össze is szedhetők, vagyis csapdaként alkalmazhatók.

Jobb azonban, ha a csapdákat az ágyásokban helyezzük el. Erre a célra jól megfelelnek az alacsony, széles szájú üvegek, pléhdobozok, amelyekbe egy-két ujjnyi sört öntünk. A csapdákat vastagabb papírlémezből készült, átluggatott fedővel takarhatjuk le.

Ha a csigák nagyon elszaporodnak, akkor gazdaságosan irthatók ha-muval, oltatlan mésszel, gipsszel, sóval, vasgáliccal is. Az ilyen maró hatású anyagok a csigák talpára tapadva állandó nyálkakiválasztásra készítetik az állatot, s így szinte kiszáradnak. Hasonló hatással van rájuk a száraz (!) fűrészpor is. Jól irthatók továbbá műtrágyával – mésznitrogénnel, szuperfoszfáttal. Szórjuk fel velük az ágyások környékét úgy 10 cm széles, 1–2 cm vastag sávban.

A poszméhek dicsérete

A kertészkedők többsége hajlamos arra, hogy minden rovarban ellenséget – kártevőt lásson. Kivételt csak a méhek képeznek, ámde közeli rokonairól, a nagy testű – népiesen dongónak is nevezett – poszméhekről már kevesen tudják, milyen hasznos munkát végeznek. Nem árt ezért odafigyelni arra, milyen növényeket keresnek fel kertünkben vagy a fólia alatt. Szőrös, zömök, nagy testűkről (a földi poszméh 16–25 mm-es), sárga, fehér vagy éppen sárgásbarna potrohvégükről könnyen felismerhetők. Nálunk mintegy 25 fajuk fordul elő. Valamennyi védett.

Ellentétben a méhekkal, még hűvös időben is repülnek, felkeresik a paradicsom, a paprika, a tojásgyümölcs, a cukkini vagy akár a kivi virágait. Hozzáférnek azok központi termőrészéhez is, így sokkal tökéletesebb beporzást végeznek, mint a méhek. Munkájuk eredményeként nagyobb, sokmagvú paradicsom, vastagabb falú, egyenletes felületű paprikatermésünk lesz. Még szorgalomban is túltesznek a méheken. Egy-egy poszméh napon-ta mintegy kétszáz háziméh munkáját végzi el.

Nem csoda tehát, hogy nagyüzemi tenyésztésükkel is megpróbálkoztak egyes országokban (igaz, ez nem járt mindig sikerrel). Nagyon jól hasznosíthatók a fóliasátras és üvegházias termesztésben. Olyan családokat tenyésztettek ki, amelyek csak a paradicsom virágára szállnak, így nagy ha-

tásfokkal alkalmazhatók. Belgiumban a paradicsom termőfelületének 98 százalékán poszméhekkal végeztetik el a megtermékenyítést.

Nyilvánvaló, hogy ott, ahol poszméheket alkalmazunk, nem használhatunk inszekticideket. Gomba- és atkaölő anyagok azonban alkalmazhatók. A méhészeknek attól nem kell félniük, hogy a szőrös, nagy testű rokonok széthurcolják a Varroa-atkát, ugyanis őket nem károsítja.

Nyugati tapasztalatok szerint a poszméhekkal végeztetett megtermékenyítés eredményeként négyzetméterenként 2–4 kg-mal (hektáronként ez 20–40 tonna!) nagyobb termés várható.

Legyünk ennek tudatában, ezért ne pusztítsuk el a reggeli hűvös levegőtől dermedt, a harmattól repülni képtelen rovarokat, ne düljük fel földbe vájt fészkeiket. Az üvegházban, fóliasátorban bennrekedt példányokat engedjük szabadon, illetve tegyük számukra lehetővé, hogy oda be- és onnan kirepülhessenek.

A sóska termesztése

A sóska egész Európában őshonos növény. Különösen sok C-vitamint, ásványi sókat – meszet, vasat, foszfort – tartalmaz.

Termesztése egyszerű, s mivel évelő, azért 3–4 évig ugyanazon a helyen hagyhatjuk. A jó tápanyag-ellátottságú talajokat kedveli. A közömbös és a gyengén savanyú talajokon fejlődik legjobban. Szereti a vizet, jól túri a hideget. Gyengébb fényben is jól fejlődik, tehát a fák alatt is megterem. Ez nagy előny azok számára, akik kevés helytel rendelkeznek. Mint évelőt, jó ha frissen trágyázott talajba vetjük.

A kora tavaszi – márciusi – vetésből nyár végén, ősszel szedhetünk. Vetethetünk ősszel is, erre augusztus végén, szeptember elején kerüljön sor. A sortávolság 30, a vetési mélység 1-2 cm legyen. Vetés után tömörítsük maghoz a talajt. Az ősszel vetett sóskát tavasz végén szedjük.

Ápolása kapálásból, gyomtalanításból áll. Tavasz végén, ha a magszárakat lekaszáljuk, dúsabban fog hajtani. Főzelékek készítésére használjuk fel.

Rügpattanáskor védekezzünk!

A tafrinás levélfodrosodás az őszibarack igen elterjedt gombás megbetegedése szerte a világon. A mandulán is előfordul.

A gomba spórái a rügpikkelyek alatt telelnek, s a márciusi eső, köd, nedvesség hatására indul meg a fertőzés. (Szlovákia déli részének terméseti viszonyai között ez az időszak úgy március 15-től április 10-ig tart). Egyébként mind az őszibarack-, mind a mandulafán már a fakadáskor meglátható, hogy megbetegedett-e. A levelek ugyanis ilyenkor, szétfeszüléskor, hólyagosan bontakoznak ki. A levélfodrosodás különlegessége, hogy a gomba ingeranyagaival óriásnövést idéz elő, s a torzult, megvastagodott levelek között a normálnál 3–4-szer nagyobbakat is találunk. Feltűnő még a levelek húsvörös színe, amelyet nem szabad összetévesztenünk a levéltetvek által okozott és rendszerint fényesebb (levedlett „tetűbőröket” tartalmazó), szintén hólyagos képződményekkel. Az ilyen leveleken, főleg a fonákon, idővel deres bevonat jön létre, ezek az aszkospórák. A spórák rákerülnek az egészséges fákra, a rügpikkelyek alá, hogy áttelelve, tavasszal rügpattanáskor megfertőzzék a leveleket. Később a megtámadott levelek megbarnulnak, összezsugorodnak, majd megfeketednek és lehullnak. Ha nagyon agresszív a fertőzés, mind az őszibarack-, mind a mandulafa más, zsengebb részei is torzulnak.

A levélfodrosodás elleni kezeléseket idején rügpattanáskor vagy közvetlenül utána kell, hogy megválasszuk, időzítsük.

Figyelni kell őszibarackfáinkat, s amikor a rügyek pattanni, repedezni kezdenek, azonnal permetezzünk. Nagyon ügyeljünk, mert a rügpattanás néha igen rövid ideig (esetleg csupán néhány óráig!) tart, s csak az ilyenkor végzett permetezés hatásos.

A Taphrina deformans ellen leghatásosabb a Kuprikol 0,6, a Sulka 5 százalékos oldata, ezenkívül a következő készítményekkel is permetezhetünk-védekezhethetünk: Champion 50 WP; Delan SC 750; Syllit 65; Dithane M 45. Jegyezzük meg: ha zárt rügyekre permetezzünk, akkor a hatás minimális lesz.

A védekezéshez hozzátartozik a fák szakszerű megmetszése és a kelő tápanyag-utánpótlás is..

A házikert mechanikai növényvédelme

Minden kémiai anyagot – növényvédő szert, gyomirtót, műtrágyát – azal a tudattal alkalmazzunk, hogy a szükséges rosszat tesszük; közben arról se feledkezzünk meg, hogy ezek a szerek nagyon drágák, s így a gazdaságosság kérdése is felvetődik.

A házikertek növényvédelmében is általánosan elterjedtek a kémiai eljárások és az intenzív műtrágyázás. A termelést olcsóbbá tehetjük, ha a kémiai védekezést mechanikai eljárásokkal egészítjük ki vagy részben helyettesítjük.

A fák ápolása során a törzsről, a korona vastagabb ágairól a lehámló kérget ún. fakaparóval távolítsuk el, vigyázva arra, hogy a fa élő részeiben ne tegyünk kárt. A lekapat kéregrészekben kártevők, kórokozók – mohák, zuzmók, rovarok áttelelő bábjai, gombák spórái stb. – fordulnak elő, ezért a kaparékot gyűjtjük össze és égessük el. Az almamoly hernyói a fák kéregrepedéseiben bábozódnak, ezért az erre alkalmas bűvőhelyeket meg kell szüntetni. A gyapjas- és gyűrűspille a petecsomóit a fák kérgére, vesszőire rakja. Ezeket el lehet és el kell távolítani, majd elégetni. A faápolás során más kártevőket (takácsatkákat, sodró- és aknázómolyokat) is gyéríteni tudunk. A fán ejtett sebeket nagyon gondosan gyógyítsuk. Minden sebet éles késsel metsszünk simára, hogy a fertőzéstől megóvjuk. A sebfeületet kenjük be olajfestékkel, oltóviasszal vagy más sebkezelő anyaggal. (Az oltóviasz tökéletesen zárja a sebeket.)

A kártevők elleni védekezés során számos esetben a kezelés időzítésén múlik az eredményesség. A rosszul megválasztott időpontokkal még akkor sem mérsékeljük megfelelően a kártételt, ha a szükségesnél jóval többször permetezzük. A hibák elkerülését segítik az egyes rovarfajra kifejlesztett szex-feromon csapdák. Ezek a hím lepkék összecsalogatásával alkalmasak a kártevő tömeges megjelenésének előrejelzésére, vizsgálatára. A csapda belsejében nem száradó ragasztóval bekent gyűjtőlemez van, melyre a lepkék felragadnak, így összeszámolhatók. Mennyiségükből pedig következtethetünk a vegyszeres védekezés megválasztásának időpontjára. Kertenként, illetve 50 méterenként 1–2 csapda elhelyezése indokolt. Ezeket a gyümölcsfák koronájába függesszük fel. Egy-egy ilyen rovarcsapdát 6 héten át működtethetünk. Egyes szakemberek szerint a szex-feromon csapdákkal annyi lepkét összefoghatunk, hogy a rovarölő szerrel való permetezést el is hagyhatjuk. Igen sok hernyót és bábót semmisíthetünk meg a hernyófogó övek alkalmazásával. Hasznosságukat már régen felismerték. Régebben szalmából, szénából fontak kötelet és ezt erősítették a fa törzsére. Ma erre főleg a csomagolásra alkalmazott hullámpapírt

használjuk. Belőle körülbelül 15–20 cm széles csíkokat készítünk és ezeket, mint az övet, a gyümölcsfák törzsére kötjük. A papír redőzetében igen sok kártevő megbújik. Az öveket októberig körülbelül tíznaponként szedjük le, s a kártevőket pusztítsuk el. Az alma- és a szilvafák termését károsító poloskaszagú darazsak, valamint a cserebogarak a kora reggeli órákban dermedtek, így a fákról könnyen lerázhatók, összegyűjthetők.

Gyümölcsöseinkben a gombabetegségek elleni védekezés alapja a lehullott lomb és gyümölcs összegyűjtése. Nagyon fontos az is, hogy a gyümölcsös talaját tisztán, gyommentesen tartsuk. A növényvédelemhez tartozik az okosan megválasztott optimális termőhely, a növény igényeinek megfelelő tápanyagokkal ellátott talaj, a korszerű, egészséges szaporítóanyag. Aranyszabály, hogy az ápolat kertben kevesebb lesz a kártevő, ritkábban lépnek fel a betegségek.

A cserepes szobanövények átültetése

Tavasszal jön el az ideje a cserepes szobanövények átültetésének. Az átültetéshez mindenképp cserép kell. Ez lehet égetett agyagcserép vagy műanyag edény is, de az agyagcserepeket használat (ültetés) előtt egy napig vízben kell áztatni, hogy a pórusai megteljenek, és ezáltal az ültetés után a talajból nem vonnak el nedvességet. A műanyag cserepeknél viszont a túllöntözéstől kell óvakodnunk. Fontos tudnivaló, hogy az a cserép, amelybe átültetjük a növényt, csak valamivel legyen nagyobb az eredeténél, mert a túlságosan nagy cserepet nem szeretik a növények. Az átültetésre kiválasztott növényt először kiűtjük a cserépből, mégpedig úgy, hogy a cserép szélét valamilyen stabil tárgyhoz ütögetjük, majd megfordítjuk a cserepet a növényvel együtt, és óvatosan kihúzzuk a cserépből. Ezután megvizsgáljuk a növény gyökerét, és az elhalt gyökérágakat eltávolítjuk, késsel levágjuk. A felső talajréteget, amely sokszor moszatos, lekapargatjuk. Az egész virágról levágjuk az elhalt hajtásokat, leveleket, elszáradt virágokat. Ezután jöhet maga az ültetés. A cserép fenekén egy vagy több nyílás is lehet, melyek a főleges öntözővíz elszivárgását teszik lehetővé. Ha a nyílások túl nagyok, akkor tegyünk föléjük cserépdarabot vagy kavicsot. Erre kerüljön 1–2 cm vastagságú homokréteg, majd egy réteg föld. A növényt ezután helyezzük a cserépbe és ügyeljünk arra, hogy éppen olyan magasságban álljon, mint az előző cserépben volt. Majd szórjunk a földlabda és a cserép fala közé földet és azt pl. fakanál nyelével tömörítsük úgy, hogy hézag ne maradjon. A föld a cserép peremétől 3–4 mm-rel alacsonyabban

legyen, nehogy az öntözővíz a földet lemossa. A frissen átültetett növényeknél az első beöntözés bőséges legyen, de később már csak annyi vízzel öntözzünk, hogy a cserép alá helyezett tálkába kevés víz szivárogon ki. Ezután a növényeket óvjuk a léghuzattól, a közvetlen napsütéstől és a hirtelen hőmérséklet-változásoktól.

Virágzás után is gondoskodjunk róluk

Kora tavaszi, tavaszi növényeinkre – a sáfrányokra, nárciszokra, téltemetőre stb. – általában csak addig figyelünk oda, míg virágoznak, később már alig törődünk velük. Pedig nemcsak virágzás idején, hanem azt követően is igénylik gondoskodásunkat, figyelmünket. Ha hagymáikat, gumóikat át akarjuk ültetni, vagy éppen szaporítani szeretnénk őket, tudnunk kell, mikor szedjük fel, mikor ültessük ki azokat.

A **jácint** levelei az elvirágzás után elszáradnak, visszahúzódnak. Hagymáikat ilyenkor szedjük fel, s őszi kiültetésükig száraz, szellős helyen tároljuk. Kiemelésükkor ügyeljünk rá, hogy a növény mélyre is lehúzódó gyökerei minél kevésbé sérüljenek meg. A tárolás alatt kerüljön sor az elszáradt levelek eltávolítására és a fiókhagymák leválasztására.

A **nárcisz** hagymáinak felszedésével nem kell sietnünk. Csak a lombzat teljes elszáradása után, június végén, júliusban kerítsünk rá sort. Utóérlelésüket száraz, szellős helyen végezzük, s közben róluk is válasszuk le a fiókhagymákat. A válogatott példányok szeptemberben, kedvező időjárás esetén akár október elején kerüljenek ki a szabad földbe.

A keresztcs hadjáratok idején Kis-Ázsiából Európába hozott, majd itt teljesen elvadult kék virágú **fürtös gyöngyike** ismét feltűnik kertjeinkben. Hagymáit, ha azokat át akarjuk ültetni, júliusban szedjük ki. Ritka szövésű zsákocskában, szitán stb. szárítsuk, tároljuk.

A fürtös gyöngyike, a jácinthez hasonlóan, cserépben is hajtatható. Ilyenkor azonban hagymáit legkésőbb július első hetében fel kell szedni és 34°C-on 6 napig kell szárítani. Raktározása a cserépbe történő kiültetésig először 20, majd az őszi folyamán 9°C-on történjék.

A sárga virágú, nálunk még ritkán látható **téltemető** levelei a tavasz végére teljesen visszahúzódnak. Hagymáit – melyek kicsik és „földszínűek” – júliusban szedjük ki, s augusztus végéig 20°C-on, homokba takarva tároljuk. Ha nem így járunk el, könnyen megpenészednek és tönkremennek.

A **sáfrányok** gumóit júniusban szedjük fel (a fiókgumók már akkor leshedhetők). Tisztogassuk meg őket, és száraz, szellős helyen dobozokban, kisebb zsákokban, szitán tároljuk. (Aki eladási célokra kívánna gumókat termeszteni, okvetlenül gondoskodjon a tárolóhelyiség mesterséges szellőztetéséről.) A tavasszal virágzó fajokat szeptemberben, a különféle, színes kerti hibrideket október 1-je után (míg a meleg őszi napok tartanak), az őszi-eket pedig augusztusban ültessük ki.

Amennyiben azonban különböző okokból úgy döntünk, hogy a hagymák, gumók a talajban maradnak, hiszen ez a természetes, akkor még mielőtt a növények levelei visszahúzódnak, jelöljük meg azok helyét. Pálcikákkal határoljuk be a téltemető, sáfrány stb. csoportjait, hogy a talajban maradt részekre gyomtalanításkor, növénytelepítéskor ügyelni tudjunk. A hagymáknak, gumóknak a pihenés időszakában alig van szükségük nedvességre, sőt az öntözővíz, a pangó vízzel elárasztott talaj egyenesen káros, a rothadásukat idézi elő. Tartós szárazságnál viszont a téltemető és a hóvirág talaját a nyár elején, a többiekét később, egy-két alkalommal öntözzük meg.

Azokat a hagymákat, gumókat, amelyek közvetlenül a talaj felszíne alatt vagy a felszínen vannak, ajánlatos takarni. Erre a célra jól megfelel az apróra rostált, érett trágya, a komposzt vagy tőzeg. Így megvédhetjük őket a túlzott felmelegedéstől, az erős kiszáradástól és részben a gyomoktól is.

Röviden a datolyapálmáról

A datolyapálmák közkedvelt, mutatós szobanövények. Sokan úgy jutnak egy-egy szépen fejlett példányhoz, hogy a növényt maguk nevelik magról. Többeknek ez azonban csak „véletlenül” sikerül, pedig a datolyamag csíráztatása szinte mindig eredményes lehet – persze, ha egészséges –, amennyiben az alábbi módon járunk el.

Mivel a datolya magburka kemény, ezért az elültetés előtt a magokat 1–2 napig áztassuk langyos vízben. Van egy másik módszer is, amellyel a magok csírázását megkönnyíthetjük, mégpedig az, ha a héjat a csúcson kissé (óvatosan) megreszeljük.

Az így „előkészített” magokat ültessük könnyű kerti földdel megtöltött cserépbe, ládikába, tegyük őket meleg helyre, és bőven öntözzük. Jó tudni azt is, hogy az első lándzsás levelek, illetve a sziklevelek gyakran csak hónapok múltán jelennek meg. Ne legyünk hát türelmetlenek, és néhány

hét elteltével ne adjuk fel a reményt. S még egy jó tanács: a datolya magját sose ültessük más növény mellé, mert a fiatal pálmát nagyon nehéz innen úgy kiemelni, hogy a növények valamelyikének gyökere meg ne sérüljön. Ha a fiatal növénykét a csíráztatási helyéről ki kell emelnünk, akkor a magot sohasem szabad mellőle eltávolítani, mivel a „pálmacsemete” so-
káig ennek tartaléktápanyagaiból táplálkozik.

A pálmamagoncokat gypsészín- és lombföld keverékébe kell átültetni, s meleg – 18°C-os hőmérsékletű –, világos, léghuzattól mentes helyen nevelni. Nagy gondot kell fordítanunk az öntözésre. A magoncok igen lassan fejlődnek, megfelelő helyen és jó gondozás mellett az évek folyamán azonban a lakásban 2–3, a virágházakban 8–10 méteresre is megnőhetnek.

Ha igazán szép példányokat akarunk nevelni, akkor legcélszerűbb falá-
dádba vagy mély, ún. pálmacserepekbe telepíteni őket.

Sajnos, egyes rovarkártevők – pl. levél-, pajzs- és gypjastetvek – eze-
ket a szép növényeket is veszélyeztetik. A pajzstetvek kártétele a növény
esztétikai értékét is rontja – ugyanis szájszerveik szívásnyomai a levele-
ken apró, kerek, fehéres foltok formájában jól láthatók.

Arról sem szabad elfeledkezni, hogy a különféle levéltetvek által legyön-
gített növényt a kártevők ürülékében megtelepedő korompenész is megtá-
madja. Rontja pálmánk díszítőértékét, s a koromszerű, fekete lepedék a
növény asszimilációját is gátolja.

Hova, milyen szőlőt?

– Ne telepítsünk sok fajtát. Saját szükségletünk biztosítására, keres-
kedelmi célokra (reméljük, egyszer majd kifizetődik!) elegendő, ha két-há-
rom fajtát telepítünk. Egy-egy fajtából azonban legalább 40–50 tőke kell.

– A fajtákat elsősorban a helyi viszonyoknak megfelelően válogassuk
meg. Vegyük figyelembe a terület fekvését, a talajviszonyokat és a vízház-
tartást is. Természetesen nem elhanyagolható szempont a fajták fagytü-
rökessége sem.

– Déli lejtőkre, védett területekre ültethető a „Rajnai rizling”, „Olasz
rizling”, „Zöld szilváni”, „Zöld veltelini”, a „Fehér és a Kék burgundi”,
„Kékfrankos”, „André”, „Alibernet”, „Pálava”, „Sauvignon” stb. Nyuga-
ti és keleti oldalra „Rizlingszilváni”, „Korai piros veltelini”, „Tramini”,
„Szürkebarát”, „Oportó”, „Szentlőrinci” stb. telepíthető. Az ilyen terü-
letek mikroklímája általában hidegebb, így ide rövidebb tenyészidejű faj-
tákat kell kiültetni.

– A homok- vagy kavicsos talajban szépen fejlődik, jól terem az „Alibernet”, „Oportó”, „Aurelius”, az „Olasz és a Rajnai rizling”, a „Leányka”, a „Sauvignon”, a „Szürkebarát”, a „Korai piros veltelini” és a „Kékfrankos”.

Mély, jó vízgazdálkodású talaj kell az „Andrénak”, a „Zöld veltelininek”, a „Fehér burgundinak”, a „Rizlingszilváninak”, „Pálavának”. Ezek közül mérsztűrőképesség jellemzi az „Andrét”, a „Fehér burgundit”, valamint a „Kékfrankost”, az „Alibernetet”, az „Oportót”, a „Szentlőrincit”, a „Neuburgit” és az „Olasz rizlinget”. A szőlő talajigényével kapcsolatban megjegyzendő, hogy a vörösbort adó fajtákat inkább csak tápanyagban gazdag, jó vízháztartású talajokra, napos, meleg mikroklímájú területekre érdemes telepíteni. Hasonló igényei vannak a csemegeszőlőnek is.

– Ha vörösbort adó szőlőt ültetünk, akkor az állomány 8–10 százalékát festőfajták (pl. a „Rubín” vagy „Neronet”) alkossák.

– Jó fagyűrőképességgel rendelkeznek a „Rajnai és az Olasz rizling”, az „Aurelius”, „André”, az „Olasz muskotály”, a „Mopr”, a „Siegel” és még néhány fajta (pl. a „Chasselas-félék”). A korán fakadó fajták természetesen fokozott fagyveszélynek vannak kitéve. Ilyenek általában a csemegeszőlők, továbbá az „Oportó”, a „Zöld és a Rizlingszilváni”, a „Korai piros veltelini”, a „Neuburgi”, a „Kékfrankos”, a „Sauvignon”.

Röviden a bujtatásról

A kora tavaszi metszéskor ügyeljünk arra, hogy a pótolni való tőke mellett hagyjunk olyat, amelyről bujtatásra alkalmas vesszőt választhatunk. A bujtatás az egyik legegyszerűbb tőketelepítési mód, fejlődése igen gyors.

Ássunk az anyatőkétől az új tőke helyéig fokozatosan mélyülő (20–50 cm) árkot, egy ásónyom szélességben. Az anyatőke sérülését elkerülhetjük, ha attól 20–30 cm-re kezdjük az árkolást. Olyan közepes vastagságú vesszőt válasszunk, amely az anyatőke átellenes oldalán, csapon fejlődött és rügyei egészségesek. A kacsokat vágjuk le, majd a vesszőt óvatosan csavarva, hajlítgatva fektessük az árokba. Meredek görbülettel, függőlegesen vezessük a felszín fölé és fokozatosan töltögetve, megtaposva temessük be az árkot. A föld felett két rügyre vágjuk vissza a vesszőt, és hagyjuk nyitva. A gyors megerősödést elősegíti, ha a gödörbe visszatöltéskor 8–10 kg érett trágyát szórunk.

A bujtatott vessző nyáron meggyökeresedik, akár termést is hoz. Őszel vágjuk le az anyatőkéről, hogy a saját gyökerén éljen tovább.

Szőlőperonoszpóra és lisztharmat

A szőlő egyik legveszedelmesebb betegsége a peronoszpóra (*Plasmopora viticola*). Ha a számára kedvező időjárási viszonyok mellett a védekezést elhanyagoljuk, akkor akár járványjellegűvé is növekedhet. Főként a zsenge növényi részeken fordul elő, jelentős károkat okozva a virágokban és a fiatal bogókban, de a levelet, a hajtást, a fürtöket egyaránt károsíthatja. A fertőzés a termés nagy részét megsemmisítheti. Az öregebb bogók – mivel a viaszréteg megsérül – a jégeső után (vagy más mechanikai sérülés esetén) könnyen fertőződhetnek, ezért az eső elálltával azonnal védekeznünk kell.

A kórokozó fertőzéséről a levélen megjelenő olajos foltok, majd a levél fonákján kialakuló penészgyepek árulkodnak.

A fertőzés „kezdetéhez” elegendő 10–13°C-os napi középhőmérséklet és néhány nap alatt lehulló 10 mm-nyi csapadék. Nagyon jó módszer, ha figyelemmel kísérjük az áprilisi és a májusi csapadékmennyiséget, mert ha a kritikus időszakban sok a csapadék, akkor jelentős peronoszpórávesztésre kell felkészülnünk. A virágzás előtt azonban mindenképpen ajánlatos beiktatni egy kombinált permetezést, mégpedig a peronoszpóra és a lisztharmat ellen. A virágzás után szintén permetezzünk, majd az időjárástól és a növekedés intenzitásától függően kell beütemezni az egymást követő kezeléseket intervallumát.

Virágzás előtti és utáni permetezésnél (május végén veszi kezdetét a fürtképződés, majd június első felében a virágzás) használhatunk réztartalmú szereket – általában Kuprikol 50-et (0,5%), melynek hatásideje 8–10 nap. Jó hatású a bordói lé is (0,75%-os töménységben). Érdeemes megjegyezni, hogy a Kuprikol serkentőleg hat a növények asszimilációjára – míg a bordói lé ezt korlátozza, ezért nagyobb töménységben csak később használjuk (1,5%-ban). A bordói lé növeli a szőlőnek a lisztharmattal szembeni ellenálló képességét, ezért érdemes akkor is használni. Hatásosak a szerves gombaölő szerek is (Dithane, Karathane), azonban figyelembe kell vennünk, hogy hatásuk aránylag rövid ideig (3–5 napig) tart. Permetezéskor a levelet alulról is kezeljük. Röviddel a virágzás előtt, az elvirágzás végén, a bogók növekedése kezdetén jó a kombinált szerek alkalmazása – 0,3%-os Kuprikol 50 – a 0,2%-os (Dithane) keveréke.

A további védelem nagyban függ az időjárástól és a növekedés intenzitásától. Permetezhetünk 0,6%-os Kuprikollal, illetve 0,2%-os Dithanéval. Szisztematikus készítményeket (pl. Ridomil-Plus 48 WP, 0,25%-ban, Sandofan C 0,2%-ban) akkor használjunk, ha nagy a fertőzési veszély. A Kuprikol 50 és a bordói lé 35, a szisztematikus szerek 35–42 nappal szüret előtt használhatók utoljára.

A peronoszpóra mellett a szőlő legveszélyesebb gombabetegsége a szőlőlisztharmat. A száraz, meleg évjáratok (!) betegsége. Főleg a zsenge részeket veszélyezteti, de a szőlő valamennyi föld fölötti részét megtámadhatja. Micéliuma a rügypikkelyek alatt teletel át, s rendszerint a virágzás idején kezd terjedni. A fertőzött területet fehéresszürke, lisztesedő gombaszövedék borítja. A leghatásosabb védelem előfeltétele a megelőzés. A védekezést sok esetben már május közepén, végén el kell kezdeni. Még az átlagos években is, a virágzás előtt és elvirágzás után, el kell végeznünk egy-egy permetezést. Erre rendszerint kéntartalmú vegyszert – Sulikol K-t (0,5%-ban vagy Thiovitot (0,3%-ban) – használunk. Nagy veszély esetén szisztematikus készítményeket – Rubigan 12 EC (0,01-0,02%-ban), Bayleton 25 WP (0,01-0,02%-ban), Karathane (0,1%-ban) – alkalmazzunk. A kéntartalmú szereket lehetőleg 15–25°C-os hőmérséklet között juttassuk ki, mivel a magasabb időjárásnál perzselhetnek, hűvösebb időben pedig csökkenhet a hatásfokuk. Ezeket 42 nappal a szüret előtt használhatjuk utoljára.

A peronoszpóra és a lisztharmat ellen megfelelő hatású kombináció lehet a 0,5%-os Kuprikol és a 0,3%-os Thiovit, vagy a 0,25%-os Dithane és a 0,5%-os Sulikol K keveréke.

Röviden a spárgatöktermesztésről

A spárgatök a melegigényes konyhakerti növények közé tartozik. 25°C körüli hőmérsékleten fejlődik szépen. Érzékeny a fagyokra. A takarmánytök területigényéhez viszonyítva a spárgatöké nem nagy. Másodterményként a korai borsó, korai kel, karalábé, retek és saláta helyére ültethető. Természetesen előveteményként is termesztjük.

Ha a spárgatököt előveteményként termesztjük, akkor a kiválasztott területen ősszel végezzünk mélyszántást, majd simítózzuk a talajt. A növények fészket március végén, április elején kell elkészíteni. Ha másodnövényként kerül ki, akkor elegendő számára egy kultivátoros vagy tárcsás talaj-előkészítés vagy sekély szántás. Ilyenkor ültetését természetesen az elővetemény lekerülésének ideje határozza meg.

A magvakat, mielőtt a földre kerülnének, előcsíráztatjuk. Mikor gyököcskékjük eléri a 0,5 cm-t, akkor kettesével-hármasával 10x10 cm-es tápkocákba, 2–3 cm mélyre ültetjük őket. Mikor már két-három levele fejlődött, akkor a növénykéek csúcslevelét visszacsíphetjük (a levéllemezt távolítsuk csak el, a levélszár maradjon meg), s így gyorsabb fejlődésre serkenthetjük. A magvak vetésére március közepe (15–20.) táján kerüljön sor, a ki-

ültetést pedig április végén, fagymentes napokon kell elvégezni. Amennyiben erősebb éjszakai lehűlések várhatók, a növénykéket – pl. szalmával – takarni kell.

Másodterményként, magról nevelve, június végéig kerülhet a földre. A fészkeket már korábban készítsük elő, s ezekbe kerüljön 4–6 kg érett istállótrágya vagy komposzt. A későbbiekben nitrogéntartalmú fejtrágyázást alkalmazhatunk.

Indás és indátlan változata van; az utóbbi tenyészterülete 1x1 m.

Nem túl vízigényes fajta, de az indátlan változat másodveteményként az öntözést meghálálja. Tenyészideje rövid, így két kapálás elegendő. Az első kapálásnál végezzük el a ritkítást – a legszebb növénykét hagyjuk meg, a többit visszacsípjuk.

Henger alakú termései 0,2–3,5 kilogrammosak. Az elsőket már 0,8–1 kg-os nagyságnál leszedhetjük. Az érettek héja sárga, de fogyaszthatók már a tompa fényű, tejfőlféher példányok is. Nyersen vagy sütvé, salátának a zsenge példányok alkalmasak; a kifejlettekből készítsünk főzeléket. Magját pörkölve és nyersen is fogyaszthatjuk. Rostanyagának jó hatása van az emésztőrendszer működésére.

A kabakosok – így a spárgatók is – szabad földön fellépő megbetegedései közül a legveszélyesebbek a baktériumos *levélfoltosság* (főleg nyár elején; terjedését a hűvös, csapadékos időjárás, a túlzott öntözés idézi elő) és a *lisztharmat*. Az állati kártevők közül szabad földön a takácsatkákat, fólia alatt az előbbi mellett az üvegházi molytetűt kell megemlíteni.

Néhány szó a spárgatermesztésről

A spárga korábban az „úri” kertek évelő növénye volt. Az 1950–70-es években nagyon kevesen termesztették, most azonban sokan újra felfedezik, és munkaigényes volta ellenére hozzálátnak telepítéséhez.

A spárgát ún. magoncokról – lényegében palántákról – neveljük. Helybe vetéses szaporítása nem megoldható. Magját késő tavasszal vagy késő ősszel vetjük. Méterenként, 8–10 cm-es sortávolságokban, mintegy 20 darab magot vessünk ki, hogy a fejlődő növénykéek gyökérzete egymást ne szője át. A magoncok ágyásait rendszeresen gyomtalanítjuk, nitrogén tartalmú műtrágyával fejtrágyázzuk (áranként 0,5–1,0 kg szükséges). Leginkább nyár végén, a tárológyökerek intenzív fejlődésekor öntözzük.

Október végén a magoncokat, vigyázva, hogy meg ne sérüljenek, kiszedjük, a földtől megtisztítjuk, s hűvös pincébe téve tavaszig tároljuk. Pince

és egyéb helyiség hiányában a spárgát a kertben is elvermelhetjük. Ilyenkor barázdát húzunk, a növénykéket hármásával-négyesével beléhelyezzük úgy, hogy csúcsuk egy magasságban legyen és öntözés mellett annyi földet húzunk a gyökerek közé, hogy csúcsuk alatt 2–3 ujjnyi gyökér szabadon maradjon.

A magoncok kiültetését tavasszal a talaj felmelegedése után végezhetjük el. Ehhez 130–140 cm-es sortávolságban 20 cm mélységű árkokat ásunk. A továbbiakban a magoncok növekedési ütemének megfelelően töltjük fel az árkot, míg végül őszre megtelik. A vegetációs idő folyamán az ágyásokból rendszeresen távolítsuk el a gyomnövényeket.

A telepítést követő 2. évben már vagy egy tucat 14–16 cm hosszú hajtás fejlődik. Az év végén az ágyások közé áranként minél több jól érett trágyát dolgozzunk be.

A következő évben az elsőhöz hasonlóan ápoljuk a növényeket. Ha halványított, etiolizált hajtásokat akarunk nyerni, akkor a harmadik évben a spárgát bakhátazni kell. A zöld spárga termesztésénél erre persze nincs szükség. A spárgát akkor lehet szedni, ha „sípjai” már 15–20 cm hosszúak.

A negyedik évben a növényt a harmadikhoz hasonlóan ápoljuk. Célszerű, ha a talaj felmelegedését követően – április végén, május elején – 20–30 mm-es vízadagokkal kéthetente megöntözzük. Később havonta egyszeri locsolás is elegendő.

Helyes ápolás mellett a spárga 16–20 évig is terem. A legnagyobb hozamot azonban a 7–10 éves telepek adják.

Kevésbé ismert zöldségfélék

1. A *mángold* a répafélékhez tartozó növény. Levéllemezéért vagy pedig a levélnyeléért termesztik, ugyanis két típusa ismert. Az egyiknek a levéllemeze, a másiknak a levélnyele fejlődik ki erőteljesen. A húsos levélnyél 20–30 cm hosszúra is megnő, és a spárgához hasonlóan készíthető el. A levél lemeze pedig salátának vagy főzeléknek alkalmas. A mángold a Földközi-tenger és az Atlanti-óceán partvidékéről származik, s Közép-Európában csak a 17. századtól kezdett elterjedni. Közepes vagy a közepesnél kisebb hőigényű növény. Magja már 8–9°C-on csírázásnak indul, viszont nagy a fény- és tápanyagigénye. Áprilisnál előbb nem érdemes elvetni, mert ha netán megfázik, fejlődése lelassul. Vessük sekélyen, 40 cm sortávolságra. Vetés után kb. 3 hónap múlva várhatunk először szedhető levele-

ket, de ezt az időt palántázással lerövidíthetjük. A fagyok beállta után, sőt egyes levélmángoldfajták egész télen szedhetők. A bordás mángoldot ajánlatos felszedni és homokba ágyazva, világos pincébe ültetni, s ekkor ez a típus is folyamatosan ad az elkészítéséhez alapanyagot. A levéllemez és levélnyel is értékes savakat, sok A- és C-vitamint tartalmaz.

2. *Patisszon* (csillagtök). A legtöbb tökféléhez hasonlóan a patisszont is amerikai származású növénynek tartják. Európa szinte minden országában ismerik, de csak helyenként és kis területen termesztik. Lágú szárú, egyéves növény. Napfényes, meleg talajokon díszlik a legjobban, az erősen kötött, levegőtlen, vizenyős talajokat nem kedveli. Melegigénye és csírázási hőmérséklete hasonló a többi tökféléhez. Helyrevetéssel vagy tápkockákban előnevelt palántákkal is szaporítható. Szabad földbe április végétől június végéig vethetjük szakaszosan 3–4 cm mélyre. A friss termésből számos étel és savanyúság készíthető. Nagy előnye, hogy a 10–12 cm-nél kisebb átmérőjű terméseket nem kell meghámozni, se kimagozni, hanem elegendő alaposan megmosni a kocsány és a száraz virágszirom eltávolítása után. A 3–5 cm átmérőjű terméseket uborka módjára egészben savanyúsággként lehet eltenni. Önálló ételként is megállja a helyét. Elkészíthető rántva, töltve, párolva stb. Ilyenkor a nagyobb átmérőjű, idősebb termések is felhasználhatók, igaz, ebben az esetben a külső keményedő héját már le kell hámozni, és a magokat is el kell távolítani. Könnyű emésztetősége miatt a diétás étrendbe is jól iktatható.

3. *Rebarbara*. A rebarbara Közép-Ázsiában, Kína különböző részein, elsősorban a hegyvidékeken honos, innen terjedt el fokozatosan más földrészekre is. A hideget és a meleget egyaránt jól tűri. Nagy zöldfelülete miatt sok vízre van szüksége. Bármilyen típusú talaj megfelelő számára, a szélsőségeket kivéve. A terület kiválasztásánál vegyük figyelembe, hogy több évig egy helyen marad. Leggyorsabban tőosztásról szaporíthatjuk, magról csak a 3. évtől terem. A tőosztás során ősszel vagy tavasszal a gyökértörzset 2–3 rügves darabokra kell vágni. Ültetéskor vegyük figyelembe, hogy nagy tenyészterületre van szüksége, ezért a növények egymástól 1–1,2 m-es távolságra kerüljenek. A telepítés utáni második évtől folyamatosan, tavasszal és ősszel szedjük. A leveleket tőből mindig kézzel törjük ki, amilyen mélyen csak tudjuk. A levelek leszedése után távolítsuk el a levéllemezt, és csak a nyelét használjuk fel. A levélnyelről főzés előtt a vékony, úgymond héját le kell húzni. A levélnyelből különféle ételeket, salátákat, befőtteket készíthetünk. Gyógyászati célra általában a 6–8 éves növények gyökértörzsét gyűjtik. A középkorban nagyon drága és ritka volt.

Cserjeként és díszfaként telepítsünk orgonát

Az orgona (*Syringa vulgaris*) nem is olyan régen szinte egyetlen falusi kertből sem hiányozhatott, az utóbbi időben mégis indokolatlanul elhanyagoljuk. Elszomorító, hogy elsősorban a nemesített, különleges színű orgonák kerülnek feledésbe.

Valószínűleg a Balkán-félszigetről származik. Közép-Európába Törökországból jutott el a 16. század végén.

Az orgona 3–4 méter magas cserje, de metszéssel alacsony törzsű fává is nevelhető. Gyökérzete a talajban sekélyen helyezkedik el. Bár megél a gyengébb minőségű helyeken is, legjobban a tápanyagokban gazdag, meszes, mélyrétegű, agyagos talajokat kedveli. Hideg talajon nem érzi jól magát. Napos, meleg fekvésű helyre ültessük. Ott is jól díszlik, ahol csak néhány órán át érik a napsugarak.

A legegyszerűbben gyökérsarjakkal ültethetjük. A magoncokra nemes fajták is szemezhetők. A szemzés ideje június vége, július eleje. Az idős bokrokat tavasszal lehet átoltani, de oltás után a vadhajtásokat folyamatosan el kell a tőről távolítani. A nemes fajták közönséges bújtatással is szaporíthatók. Az orgonacsemeték ültetésének optimális időszaka az őszi, ugyanis az orgona rügyei nagyon korán kezdenek duzzadni.

Úgy is nevelhető, hogy díszcserjeként is mutatós legyen, s egyúttal hosszú szárú vágott virágot is adjon. Ezt metszéssel érhetjük el. Az orgona villás elágazású bokor, így módunk és lehetőségünk van arra, hogy az egyik ágat rövidre vessük, a másikat pedig hosszabbra hagyjuk. A hosszú vesszőkön így a következő évben virágot kapunk, míg a rövidebb vesszők hajtást fognak nevelni. Ezt a módot nevezzük *váltómetszésnek*, melyet minden évben felváltva kell alkalmaznunk.

Az orgona nemcsak a kertben, parkokban mutat szépen; a vágott virág az otthon tartós díszje is. Megfelelő nyírással átláthatatlan élő sövényt is nevelhetünk belőle. Egy bokor ágaiba különböző színű fajtákat szemezhetünk, így fokozhatjuk a díszítőhatást.

Az orgonának vannak ugyan betegségei és kártevői, ezek ellen azonban nem kell rendszeresen védekezni.

A legszebb fajták egyike az Andenken an Ludwig Späth, továbbiak a Michel Buchner, a President Grévy, a Marie Legraye.

Cseresznyefajták

Kareš cseresznyéje

Több előnyös tulajdonságának köszönhetően figyelmet érdemel, s elsősorban háztájiba ajánlható.

A „Karešova” korai fajta; fajtajegyzékünkben 1954-től szerepel. Erős, sőt nagyon erős növekedésű. Levelei nagyok, szélesek, sötétzöldek. Virágai kisebbek, fehérek. Középkorán virágoznak. Idegen megporzású fajta, megfelelő megporzója a Napóleon- és a gesztenyecseresznye. Korán, rendszeresen és gazdagon terem. Gyümölcsei középnyagok vagy nagyok, szív alakúak. Héjuk vékony, piros vagy sötétpiros, apró csillogó pontokkal. Húsuk puha, világospiros, kellemesen fűszeres ízű. Június elején, közepén érik.

A fajta óriási előnye, hogy még permetezés nélkül sem „nyúvesedik”, s nem reped meg; jól tűri a szállítást. Elsősorban a melegebb mikroklímájú területeken ad jó termést, de sikeresen termeszthető szerényebb adottságú vidékeken is. A nedves, vizenyős területeket nem kedveli. Friss fogyasztásra alkalmas.

A „Lioni korai” és a „Márki legkorábbi”

Az itt bemutatott két fajta származása nem egészen tisztázott. Mindkettő erőteljes növekedésű, nagyon kellemes ízű gyümölcsöt termő fajta; így leginkább háztájiba ajánlható telepítésre.

A „Lioni korai” a legjobban melegebb fekvésben díszik. A talajjal szemben nem igényes; még a rosszabb, akár kavicsos földben is szépen fejlődik. Igen erőteljes növésű, vesszői hosszúak, vékonyak. Levelei nagyok, sötétzöldek. Viszonylag kevés virágot nevel. Gyümölcse átlagon felüli nagyságú, lapított szív alakú, laposan kikerekített véggel. Héja igen fényes, szép sötétpiros. Húsa tömött, finom, piros, világos erezetű, világospiros festőlelű. Édes, kellemesen borízű. Pirosan, június közepén szedjük, akkor a szállítást is jól bírja. Gyümölcse esős időjárás esetén megreped.

A „Márki legkorábbi” fája melegebb és megfelelően nedves fekvést kíván. Leginkább a mésszel kellően ellátott könnyebb vályogtalajokat kedveli. Fája erőteljes növekedésű, a fagyokkal szemben ellenálló. Korán virágozik, virágait a kései fagyok károsíthatják. Korán termőre fordul és bőven terem. Gyümölcse középnyag, tompa szív alakú. Teljesen beérve ső-

tétbordó. Húsa világospiros, édes, kellemesen savanykás, enyhén fűszeres ízű. Május végén–június elején érik. A dombos vidékeken ajánlatos a déli lejtőkre telepíteni, ahol hamarabb beérik.

Termesszünk földimogyorót a háztáji kertünkben

A földimogyoró (*Arachis hypogaea* L.) pörkölt magját szinte mindenki kedveli. A földimogyoróról érdemes tudni, hogy magja 40–50% olajat és 30% fehérjét tartalmaz, tehát nagyon értékes növényről van szó. A magjából préselt olaj egyenértékű az olívaolajjal, lombja pedig kiváló állati takarmány.

Nálunk a vetés optimális időpontja április legvége, május eleje. Vetni az érett, egészséges mogyorót lehet. Érdemes megjegyezni, hogy a tokjával együtt elvetett mag egyenletesebben és biztonságosabban kel ki, de le lehet vetni a tokból kifejtett magot is. Termesztésre a könnyű, de tápdús homoktalajok, valamint a jó vízgazdálkodású, meszes vályogtalajok alkalmasak. Kötött, nehéz, vizenyős agyagtalajon termesztésével nem érdemes próbálkozni. Mivel fényigénye nagy, ezért a kertnek csak a napsütöttes részen termesszük.

Vetési módja megegyezik a bokorbabéval. A magot állandó helyére vetjük 40x40 cm távolságra, és 5–7 cm mélyen. Kelés után, ha kedvező az időjárás, a hajtások gyorsan fejlődnek, és rajtuk sárga színű pillangós virágok nyílnak. A termesztés egyik legfontosabb művelete következik ekkor, mégpedig az, hogy a növényeket (a burgonyához hasonlóan) földdel fel kell kupacolni. Erre azért van szükség, mert a virágok megtermékenyülése után a terméstartó 6–8 cm mélyen a laza talajba fúródik, és a magkezdemény ott fejlődik hüvelyes terméssé. Sőt, ha a kupacokat a szél vagy az esővíz széthordja, akkor a felkupacolást meg kell ismételnünk!

Nyáron a földimogyoró ápolása a talaj gyommentes tartásából és öntözésből áll. A termések október elejére érnek be, a hüvely héja ilyenkor sárgásfehér, a benne levő magvak pedig húspirosak. Úgy szedjük fel, hogy ásóval a bokor alá nyúlunk, megemeljük, majd a növényt a száránál fogva óvatosan kihúzzuk a földből, ügyelve arra, hogy a termeshüvelyek ne szakadjanak le. Ezután a töveket néhány napig a szabad levegőn szárogatjuk, majd a hüvelyeket lefejtjük a szárról, és a termést hűvös, szellős helyen, vékony rétegben kiterítve tároljuk. Figyeljünk arra, hogy a mogyoró meg ne penészesedjen, mert az ilyen mag fogyasztásra alkalmatlan, sőt kimondottan egészségtelen. Sütőben akár hüvelyével együtt, akár abból kifejtve megpörköljük.

A téli fagykárt szenvedett szőlők metszése

Gyakran a metszést fagykárosodott tőkéken kell végeznünk. Ez a metszés pedig a szokásos metszésnél nagyobb gondosságot és módosított terhelést kíván. A fagykár mértéke különböző lehet. Ehhez kell igazítanunk a metszést is.

A fokozatok a következők lehetnek:

1. *A fagykár jelentéktelen* – a rügyeknek csak 10–20%-a károsodott, a metszést a rügyterhelés 10–20%-os növelésével módosítjuk, pl. 15 helyett a tőkéken 18 rügyet hagyunk.

2. *A fagykár a takaratlan részeket jelentékenyebb mértékben sújtotta*, a takart rügyek egy része nem látszik egészségesnek, s a megmaradt rügyek a vessző hosszában rendszertelenül helyezkednek el – a szokásos rövid- vagy hosszúcsapos metszéstől ilyen esetben eltekintünk, s a tőkén egy-két hosszú szálvesszőt hagyunk.

3. *Ha az éves vesszők összes rügye elfagyott, de az idősebb részek nem károsodtak* – akkor a tőkéken rövidebb csapokat hagyunk, mert ez esetben is nagy a valószínűsége annak, hogy a vessző alsó rügyei (alapi rügyei) kihajtanak. A metszést, illetve a teljes ifjítást ilyenkor sem tanácsos elcsúsztatni, mert az olykor teljesen elfagyottnak vélt tőkék is nagyfokú regenerációra képesek. Inkább fakadás után kell közbelépni, mert a rejtett rügyekből fakadó nagyszámú hajtás erőteljesebb fejlődése érdekében zöldválogatnunk kell. A hajtások gondos nevelésével pedig elérhetjük, hogy tőkénk újra megerősödjön, s a következő évben bőséges termést adnak.

4. *Van, amikor a nagyobb termőfelületű tőkéknek az idős, fás részei, törzsei, karjai is elfagynak* – ezt a fakadás után nem sokkal megállapíthatjuk, mert az elfagyott farészek víztartalmukat elveszítve összeszáradnak, s nagyon gyorsan felrepednek. Ez esetben a tőkétet a talaj színéig visszavágjuk, s az onnan fakadt hajtásokkal új termőfelületeket nevelünk.

5. *Néha előfordul, hogy nemcsak a föld feletti részek, hanem a gyökök is elfagynak*. Ebben az esetben sajnos csak az újraültetés segít.

Összeférhetetlenség a gyümölcsösben

Érdemes egy fogalommal, az *összeférhetetlenséggel* megismerkednünk. Ha az alany és a nemes együttélése nem zavartalan, akkor összeférhetetlenségről beszélünk. Kétféle összeférhetetlenség van.

A mechanikai összeférhetetlenség az oltás összeforradásának helyéhez kötött. Általában a sikertelen oltás vagy a rossz összeforradás eredménye, következménye. A mechanikailag összeférhetetlen oltvány egy ideig egészségesen fejlődik, viszont ha fokozottabban igénybe van véve (pl. a fának a teljes terméskor több tápanyagra van szüksége), a fa hirtelen, gutaütésszerűen elpusztul.

A fiziológiai vagy élettani összeférhetetlenség tünetei már az együttélés kezdetétől jelentkeznek. Ilyen lehet például a gyengébb növekedés, az alany gyökereinek torzulása stb. Az élettanilag összeférhetetlen oltványok fokozatosan gyengülnek, hamar megöregszenek, elpusztulnak.

Az összeférhetetlenség megszüntethető, ha az oltványt olyan mélyen ültetjük, hogy az oltáshely tenyéryire a föld alá kerüljön. A nemes gyökereket fejleszt, és az alany az együttélésből kikapcsolódik. Az összeférhetetlen alany és a nemes rész egyes esetekben olyan közbeoltott fajta segítségével természetű, amely a nemessel is és az alannal is jól összefér.

Nyár

A gyümölcsritkítás

Azt a műveletet, amikor a termés egy részét eltávolítjuk, leszedjük a fáról, gyümölcsritkításnak nevezzük. Nálunk ezt leggyakrabban az ún. júniusi természetes hullás után (az alma esetében) végezzük. Újabb tapasztalatok alapján azonban a gyümölcsritkítás időpontjának a megválasztására egyre nagyobb figyelmet kell fordítani. Nem mindegy ugyanis, hogy milyen időszaktól kezdve nevel bizonyos számú levél gyümölcsöt. A megfigyelések azt mutatják, hogy pl. az alma esetében az optimális 40 levél per gyümölcs arány csak akkor kedvez a gyümölcs fejlődésének, ha a végleges arány kialakulása előtt is, így a szíromhullás után már 2–4 levél, s a júniusi hullás előtt 10–15 levél táplált egy-egy gyümölcsöt. Csak a kellő időben végzett gyümölcsritkítás teszi tehát lehetővé a fennmaradt gyümölcsök folyamatos, megfelelő értékű táplálását, fejlődését. Az idejében végzett ritkítás a termőrugy-indukciót is előmozdítja. Még előnyösebb volna, ha már virágritkítást is végeznénk, de ez az utófagyok miatt rendkívül kockázatos. A júniusi hullás utáni ritkítás kedvező hatása valamivel kisebb ugyan, mint ha a ritkítást a termés korábbi fejlődési állapotában végeznénk el (pl. a júniusi hullás előtt), viszont az adott év termésbiztonságát növeli. Ilyenkor a végleges kötődés mértéke már tisztázódott, és így csak a főleges gyümölcsöket távolítjuk el.

A gyümölcsritkításnak több feladata és célja van. Segítségével megakadályozzuk a túlterhelését, mérsékeljük a gyümölcsök egymás közötti versengését, így biztosítva megfelelő méretük és színeződésük kialakulását. A gyümölcsritkítás után a fán kevesebb beteg és korcs gyümölcs marad, és a fa évről évre rendszeresen terem. A beavatkozás növényvédelmi szempontból is hasznos, mert a ritkán álló termések közé könnyebben behatol a permetlés és így hatékonyabb lesz a védekezés. Ügyeljünk arra, hogy a ritkítást részletekben, néhány napos időközökben végezzük. A ritkítás mértékének általános szabálya, hogy minden meghagyott gyümölcs között elférjen egy kifejlett harmadik. Ezért a gyümölcsöket átlagosan 8–10 cm-re hagyjuk egymástól. A gyümölcsritkításnál figyelembe kell venni a fa korát, fajtáját, egészségi állapotát és a kötődött gyümölcs mennyiségét is.

Szinte minden évben ritkítani kell az almát, őszibarackot, körtét. Mivel az alma csomóban hozza termését, azért lehetőleg 1–2 almát hagyjunk meg. A körte ritkítása hasonló az almáéhoz. Az őszibarackot az almához hasonlóan a természetes hullás után ritkítsuk. A ritkítást végezhetjük ollóval, keskeny pengéjű késsel, de a termővesszőről óvatosan kézzel is eltávolíthatjuk a gyümölcsöt. Megemlíthetjük, hogy a gyümölcsösökben a ritkítást géppel és vegyszeres kezeléssel is elvégezhetjük.

A málna nyári metszése

Alig akad olyan házikert, amelyben ne találánánk néhány sor málnát. Közkedvelt gyümölcs, amelynek sokféle betegsége, kártevője van.

A málna védelmében a termés betakarítása után van egy fontos mozzanat, amit feltétlenül el kell végeznünk, s mellyel minden vegyszer használatára nélkül nagyon sokat tudunk tenni a következő évi termés növényegészségügyi állapotára érdekében. Ez a beavatkozás a málna nyári metszése.

A málnát tulajdonképpen két alkalommal kell metszeni. Az első a málna ritkító metszése, a másik a termővesszők visszametszése. A ritkító metszést nyáron, közvetlenül a szüret után végezzük. A szüret végére a málnasorok tömöttekké válnak, s többnyire hosszú ideje nem részesültek növényvédelemben sem. A ritkító metszést a feladatukat teljesítő, letermett termővesszők eltávolításával kell kezdeni. Ezeket a talaj felszínén metsszük el. Ezután következnek a zöld sarjak ritkítása. A tapasztalatok alapján négyzetméterenként kb. 5–6 termővesszőt hagyjunk meg. A felesleges zöld sarjak közül először a sérült, beteg és a gyengén fejlett, vékony sarjakat ritkítsuk ki. A termővesszők eltávolításánál ügyeljünk arra, hogy a kívánatosnál több termővesszőt ne hagyjunk meg, mert az ültetvényünk elsűrűsödik. A több termővesszőn sem fog arányosan több termőhajtás kifejlődni.

A letermett vesszők eltávolítása és a sarjak ritkítása után a nyereséket égessük el, mert kisebb-nagyobb mértékben bizonyosan fertőzöttek. A sarjak ritkításánál még figyelembe kell vennünk azt, hogy az idősebb málnaültetvények (a kb. 5–6 évesek, s idősebbek) gyakran leromlanak. Ez az egészségügyi okokon túl annak a következménye, hogy gyökérzetük elöregszik, s már nem képesek a termővesszők és a tősarjak víz- és tápanyagellátásáról gondoskodni. Ezért fontos, hogy az ültetvény 4–5. évétől a ritkításkor mindig részesítsük előnyben a gyökérsarjakat a tősarjakkal szemben. A gyökérsarjakon új, önálló gyökérzet fejlődik, ezért életképesebbek. A letermett vesszők alapi rügyeiből fejlődő tősarjak csak képződési helyük és a talajfelszín között, korlátozott területen képezhetnek gyér új gyökérzetet. A málna ritkító metszését a sarjak karóhoz kötése, az ikerhuzal támrendszer alkalmazása esetén azok huzal közé igazítása kövesse. Ez nagyban megkönnyíti a szüret utáni növényvédelmet és a talajmunkákat.

A körte varasodása

A varasodás a körte legsúlyosabb betegsége. A kórokozó fertőzésére minden évben lehet számítani, de a kártétel súlyossága elsősorban az időjárástól függ. Csapadékos időben a kórokozó súlyos károkat okoz, mert a gomba a növény csaknem valamennyi föld feletti részét – a leveleket, gyümölcsöt, a hajtást, de még az elfásodott vesszőket is – megtámadja. Ezekben a beteg vesszőkben is képes áttelelni a kórokozó, és tavasszal, a rügyfakadással egy időben jelentkezik a fertőzési veszély, amely gyakorlatilag a lombhullásig eltarthat. A levélen a fertőzés bekövetkeztét az 1–2 cm átmérőjű olajzöld, majd barnuló foltok és a penészgyep megjelenése jelzi. A gyümölcsön is hasonló foltok képződnek, ha bekövetkezik a fertőzés, de gyakoribb, hogy a penészgyep elhalása után párás foltok maradnak vissza. Ha a fertőzés a gyümölcsfejlődés intenzív szakaszában következett be, akkor a párás foltok berepedeznek és gyakran akár a magházig hatoló hasadás is megfigyelhető. A hajtáson világoszöld duzzanatok keletkeznek. A vessző elfásodásával ezek a duzzanatok felrepednek, és fekélyes sebekké alakulnak, amelyek azután állandó fertőzési gócot képeznek.

A kórokozó elleni védekezésben nagy jelentősége van az agrotechnikának, a fertőzött részek eltávolításának, a szellős korona kialakításának. Fontos, hogy ősszel a lehullott lombot összegyűjtsük és elégezzük. A vegyszeres védekezésnél a téli lemosó permetezésről se feledkezzünk meg.

A védekezésnél a fő figyelmet azonban a kritikus tavaszi időszakra kell fordítani. Ez április végétől június végéig tart. Az első permetezést röviddel a virágzás előtt végezzük, majd a többi kéthetes intervallumokban. A következő szereket alkalmazhatjuk: a Dithane M 45 0,3 százalékos, a Nozir MN 80 0,3% és a Rubigan 12 EC 0,04 százalékos oldatát.

A szilvahimlőről röviden

A szilvahimlő a kajsziparack, a ringló és a szilva veszedelmes betegsége. Annak idején tönkretette a szilvatermesztést a Balkán-félsziget államaiban (főképpen Bulgáriában), és nálunk is elterjedt. Kártételének legszembetűnőbb jelei a gyümölcsön figyelhetők meg. A gyümölcs felületén zöldes-sárga gyűrűk jelennek meg, a gyűrűsávon visszamarad a növekedés, ezért a gyűrűbelsőn kidomborodik a gyümölcsfelszín. A betegség előrehaladtát a hajtások rövidszártságága jellemzi. Az őszi leveleken szintén megfigyel-

hetők a jellegzetes tünetek: az ereket világossárgás, sávos foltosodás követi, és ahol a foltok elérik a levélszegélyt, ott a levél széle fodrossá válik. A beteg fa gyógyíthatatlan, gyümölcse értéktelen, róla szaporítóanyagot szedni nem szabad. A fát ki kell vágni, helyére vagy közelébe 10 méteres körzetben szilvát, ringlót vagy kajszit még véletlenül se telepítsünk!

Didimellás vesszőfoltosság

Ez a málnások egyik legveszedelmesebb betegsége, melyet a *Didymella appanata* nevű gomba okoz. A parazita a leveleket, levélnyelet, a hajtásokat, a terméskocsányt és a termést is megtámadja. A hajtásokon június végén, júliusban a rügyek körül vagy a rügyek alatt elmosódott szélű, kezdetben liláspiros, később barnás, nagy kiterjedésű foltok keletkeznek. A foltok gyakran körül is ölelik a hajtást. A fertőzött szövetek elhalnak. A következő év tavaszán az elhalt kéreg feletti bőrszövet elválik, fellazul (levégő kerül alá), így ezüstszínű lesz, a kéreg pedig hossz- és keresztirányban felrepedezik, majd elválik a fás résztől.

Az erősen fertőzött vesszők rosszul telelnek, elfagynak, tavasszal nem hajtanak ki. A beteg vesszőkön gyenge minőségű termés fejlődik. A levelek sárgulnak és a leveleken barna foltokat okoz a kór. A foltok gyorsan növekszenek, a fertőzött helyek később elhalnak, kitöredeznek. A fertőzés jelentősen hozzájárul a málnavesszők pusztulásához, az ültetvények gyors leromlásához. A kórokozó a fertőzött vesszőkön telel át, s tavasszal ún. aszkospóráival fertőz. Ezek kiszóródása elhúzódó, a csapadék és a páratartalom befolyásolja. A fertőzés a sebzéseken át, de az ép bőrszöveten keresztül is megtörténhet; sűrű, buja, párás mikroklímájú ültetvényben a legerősebb.

A védekezésnél nagyon fontos, hogy a letermett és fertőzött málnasarjakat tőlük távolítsuk el. A meghagyott sarjakat a sorban egyenletes távolságra igazítsuk úgy, hogy elegendő napfényt kapjanak. Nagyon fontos a talajerő fenntartása és a gyomtalanítás, valamint a megfelelő tőtávolság.

A vegyszeres védekezésnél ajánlott a téli permet, majd ismételt védelem pl. 0,5%-os Kuprikollal, vagy 0,3%-os Dithane M-45-tel. Az első beavatkozást május végén, június elején végezhetjük, majd kb. 10 napos időszakban megismételjük.

A komposztálásról röviden

Fontos, hogy a kertünkben képződő, környezetünkben fellelhető szerves anyagokat ne pazaroljuk el, hanem komposztáljuk ezeket és használjuk fel a tápanyag-utánpótlásra. Erre a kerti és a konyhai szerves anyagok egyaránt felhasználhatók.

Gyorsan bomló, jó alapanyag a gyümölcsfák és a szőlőtőkék hajtásválogatásakor, csonkozásakor eltávolított lombja. Hasonlóan alkalmas az egészséges zöldségfélék héja, szára, levele. A gyep lekaszált fűvét először ajánlatos megszáritani és más anyagokkal keverve tenni a komposztkazalra, mert különben a falevelekhez hasonlóan nemezserűen összetapad, penészedik és nehezen bomlik. A komposzthalomra tehető a még virágzás, de legfőképp maghozás előtt kikapált, levágott gyomok. A fahamu és a szalonnasütés után visszamaradó faszén jelentős kálium- és egyéb ásványi tápanyagtartalma következtében egyaránt értékes összetevője a komposzt-nak. A fűrészpor is beletehető a komposztba, úgy 5–6 százalékos mennyiségben. A lombos fák fűrészpora gyorsabban, a fenyőfáké lassabban bomlik. A lignitport se dobjuk a szemetestartályba, mert bár nehezen feltárható, de értékes tápanyagokat tartalmaz, javítja a talajt. Ebből is 5–6 százaléknit használjunk. Különösen értékes adalékanyagok az istállótrágyák. Nagy a nitrogéntartalmuk, ezért gyorsítják a komposzt bomlását a baromfi-, a galamb- és a nyúltrágyák. A komposztba 15–20 százaléknit célszerű be-
lőjük – egyenletesen elkeverve – felhasználni.

A szerves anyag bomlását segíti az agyag, kedvező, lazító hatású a folyami homok és a tőzeg. A komposztba tehető az apróra tört fakéreg és a talajszerkezetet javító, de nehezen bomló törköly is.

Nem való viszont a szerves anyagok közé a szennyvízderítőkőből kikerülő iszap, az emésztőgödörből származó fekália. Ezek nemcsak veszélyes betegségeket terjeszthetnek, hanem a növényekre káros különféle mosószermaradványokat is tartalmaznak. A szénsalak sem alkalmas, mert alig tartalmaz értékes anyagokat, ugyanakkor általában a benne lévő nagy mennyiségű kén károsítja a növényeket. Kerüljük a dió- és a vadgesztenyelevél felhasználását is, mert növekedésgátló anyagokat tartalmaznak.

A komposzttelepet a kert félreeső részében, lehetőleg fák árnyékában, másfél-két méter szélességben készítsük el. Ássunk 20–30 cm mély alapot, hogy a földigiliszták könnyen felhúzódhassanak. Alulra kerüljenek a gyümölcsfa- és szőlővesszők, a vastagabb növényi szárok. Ha ezeket metszőollóval, baltával, szecskázóval, komposztaprítóval feldaraboljuk, gyorsabban bomlanak. Minden 20–30 cm-nyi rétegre – amit előtte alaposan megtapostunk – 5 cm vastag, jó minőségű, lehetőleg agyaggal kevert

földet terítsünk. A bomlást segíti, ha a rétegekre 2–3 százaléknyi porrá tört meszet vagy dolomitot szórunk. Meszes talajon természetesen ezt hagyjuk el! A komposzt tápanyag-, illetve mikroelem-tartalmát növeli, ha Zeolitot, bazaltlisztet keverünk a rétegbe. Az érést gyorsítja, ha a rétegek közé a mikroorganizmusok szaporodását segítő csalánt és cickafarkat is teszünk. Ügyeljünk, hogy a komposzthalom mindig földnedves legyen, mert csak így érik megfelelő ütemben. Ha a halom száradna, öntözzük be esővízzel. Még jobb, ha vödörbe néhány órára összevágott csalánlevelet vagy cickafarkot áztatunk, és azzal pótoljuk a nedvességet.

A baromfikat tartsuk távol a komposzthalomtól, mert kiszedik a földgilisztákat. Az elkészült halmot fűvel, szénával takarjuk. Az a kedvező, ha az új rétegekbe zöld növényi rész is kerül.

A szamócainda – jótétemény vagy bosszúság?

A szamóca hosszú ízközű, kúszó hajtásai az indák, amelyeket ostorindáknak is neveznek. A talajon elterülő indákon, azok csomóin (noduszain) fejlődnek az ún. indanövények. Termesztett fajtáink túlnyomó részét ezekkel szaporítjuk.

Az indaképződésre számos tényező hat, erősítve vagy gyengítve azt. A mérsékelt égövi fajtáknál az öröklött tulajdonságok mellett a nappal hosszának és a hőmérsékletnek van elsődleges szerepe. A hosszabb nappalok és az emelkedő hőmérséklet elősegíti az indaképződést. A termő növényeken az első indák ugyan már a virágzás idején megjelennek, de tömegessé csak a szüret után válnak. Augusztus végétől jelentősen csökken az indaképződés intenzitása, de az ország déli részein általában még szeptember végéig is eltarthat.

A nagy forróság és az aszály viszont erősen visszafogja – különösen az indanövények meggyökeresedését. Az a szamócatő, amely nem fejleszt virágzatot vagy kevés gyümölcsöt kötött, hamarabb és több indát képez. (A virágzatok eltávolítása növeli az indaképződést.) A legbőségesebb indaképződés általában az ültetés utáni két évben tapasztalható. Minél erősebb a szamócatő tavaszi vegetatív növekedése, annál több inda várható. Az első inda tavasszal, az először kifejlődött levél hónalj-rügyéből képződik. Ez a levél természetesen még az ősszel differenciálódott, de csak tavasszal indult fejlődésnek. A többi inda leginkább a törőzsák középső leveleinek hónalj-rügyeiből fejlődik. Egy-egy szamócatövön 5–15 inda, egy-egy indán 3–5 növényke is képződhet. Az anyate-

lepeken, ahol a virágzatot eltávolítják, a meggyökeresedett indanövények száma egyedenként a 100 darabot is meghaladhatja. Az indákon az első indanövény a második csomón (nodusz) fejlődik ki. Az első csomó rügye rendszerint alva marad.

Az egyszerűtermő, nagy gyümölcsű fajták általában bőségesen fejlesztenek indát. Néhány, elsősorban folytontermő fajta nem fejleszt. Így ezek vegetatív szaporítási módja a tőosztás. Akik olyan szamócat szeretnének termesztani, amely nem termel indákat, azoknak a folytontermő fajtákat ajánljuk.

A termő ültetvényekben az indákat rendszeresen el kell távolítani. Ez ugyanis jelentős előnyökkel jár; például növeli az oldalelágazásokat, gyarapodik a növény tápanyagtartalma, így jobb lesz a télállósága; jobb lesz a rügyek kialakulásának esélye, virágzatonként növekszik a virágok száma, így nagyobb lesz a termés hozam is. Ha pedig csökken az indaképzés, a talajművelés is könnyebbé válik.

Végül még egy jó tanács: az indákat a növényekről éles késsel vagy ollóval vágjuk le, semmiképpen se tépjük! A leszakításnál ugyanis megsértjük a gyökérzetet – sok fiatal, a talajfelszín közelében levő gyökér megszakadhat.

A fák növekedésének lassítása

A fák növekedését többféle módon is lassíthatjuk.

Ilyen módszer a tápanyag-utánpótlás visszafogása, az egyes tápanyagok mennyiségének csökkentése. A gyümölcsfák növekedése elsősorban a nitrogénellátástól függ, ezért az ilyen tartalmú műtrágya használatát egy időre mellőzni kell.

A hiedelemmel ellentétben nem szabad túl erős metszést alkalmazni, de metszéskor a hajtásokat, ágakat teljesen, tőből kell eltávolítani.

Következő módszer az erőteljes sudár levágása.

Alkalmazhatjuk az ágak gyűrűzését is. Ilyenkor az ág kergét a kambiumig bevágjuk, de egy keskeny hidat meghagyunk. A kéreg kimetszése után a gyűrűt kenjük be oltóviasszal. Van szorító gyűrűzés is, melyhez vastagabb drótot használunk.

Ez utóbbi két módszernek az a célja, hogy csökkentse az asszimilátumok (a növény által megtermelt szerves anyagok) áramlását. A gyűrűzést rendszerint májusban végezzük a vázágak csatlakozásánál, majd június végén–július elején vegyük le, így a seb őszig beforr.

Alkalmazni lehet az ágak meghajlítását is. A függőlegesen álló vesszők erőteljesen hajtanak ki. Minél inkább megközelíti a vessző helyzete a vízszintet, annál gyengébb hajtások nőnek rajtuk.

Rózsaszaporítás június végén

A rózsát általában vadrózsaaianyba történő szemzéssel szaporítjuk. Június végén, a fő virágzási időszak elmúltával lehetőség van azonban egy másik szaporítási módra is, mellyel nagyon jó eredményt érhetünk el. Ez a dugványozással történő szaporítás.

Olyan rózsahajtásból, amely csúcsán már nyílt virág, készítsünk kb. 20–25 cm hosszúságú csúcsdugványt, mégpedig úgy, hogy a hajtás végéből levágott dugványon 10–15 cm-es levéltelen hajtásrész legyen. Biztosabb a gyökerezés, ha talpas dugványt használunk. Ez azt jelenti, hogy a dugványon a vastagabb ágból is rajta hagyunk egy kisebb darabot. Az így elkészített dugványt homokos, tápdús és jól átnedvesített földet tartalmazó cserépbe ültetjük.

A cserepet félárnyékos helyre tegyük, ahol lehetőleg egyenletes hőmérsékletet és talajnedvességet tudunk biztosítani. Legjobb, ha a talajba süllyesztjük. A túlzott párologtatást takarással (pl. befőttes üveggel) akadályozhatjuk meg. Körülbelül 6 hét múlva az üvegtakarást levehetjük, ui. ennyi idő alatt már megindult a gyökérképződés, majd ez követően a hajtásnövekedés is. Őszig – rendszeres öntözés mellett, amit soha nem szabad elhanyagolni – a dugványok már annyira megerősödnek, hogy ki lehet őket ültetni a szabad földbe.

Az így szaporított rózsák esetében nagyon figyelmesen kell majd a téli takarást elvégezni, hiszen a gyenge gyökerek eléggé érzékenyek a fagyokra.

Áfonyát – csak savanyú talajba!

Nagy fába vágja fejszéjét az a kertész, aki a Csallóközben, a Bodrogközben vagy más déli tájegységen áfonyatermesztéssel próbálkozik. Ugyanis e területek talajviszonyai nem kedveznek az áfonyának (sem a szelídgesztenyének vagy a rododendronoknak).

Lássuk azonban a megfelelő sorrendben az egyes elméleti és gyakorlati tudnivalókat.

Az áfonya a hangafélék (Ericaceae) családjába tartozik. Lombhullató vagy örökzöld cserjék tartoznak közéjük. Vannak, amelyek szára nem fásodik el – ezek félcserjék. Általában néhány deciméter magasra nőnek, de vannak fajok (fajták), amelyek 1 méter magasak is lehetnek, vagy elfekvő, kúszó cserjék. Gyökérzetük sűrűn elágazó, gazdag hajszálgökérzettel. Ágacskáik, ágai viszonylag vékonyak, sűrűn tagoltak. A nagyobb fajok kérge barna vagy feketésbarna, a félcserjetípusoknál (vörös és fekete áfonya) zöld. Leveleik tojásdadok vagy ellipszis alakúak. A vörös és tőzegáfonya levele áttelel, a fekete áfonyáé lehullik.

A nálunk élő fajok virágai harang vagy korsó alakúak, fehéreszöldek vagy pirosak. A bogvokon mindig felfedezhető a virágkehely maradványa.

Fajai és fajtái között akadnak fény- és félárnyékkedvelők is. A vörös áfonya szereti a napot, de az árnyas helyeket is elviseli.

Az áfonyákat laza szerkezetű, humuszban gazdag agyagos homoktalajokba telepítsük. Nagyon fontos, hogy a talaj ne tartalmazzon meszet! Kémhatásának savanyúnak kell lennie! Vannak fajok, amelyek csak a tőzeglápokban érzik jól magukat.

Hangsúlyozni kell, hogy a csallóközi meszes talajokban az áfonyák, és más hozzájuk hasonlóan meszkerülő növények csak sínylődnék.

Ha mégis áfonyatelepítéssel próbálkozunk, akkor megfelelő tőzeggel, hangalévellel béleljük ki az ültetőgödört. A bokrokat mindig gyökérlabdával együtt ültessük. Ha egyszer a növény már megeredt, akkor további gondoskodást nem igényel.

Az áfonyákat generatív úton, magról, a lombhullatókat tavasszal, az örökzöldeket néhány héttel később (mikor vesszőik már beértek), dugványozással szaporíthatjuk. Tőosztással is próbálkozhatunk. Az átültetést azonban kevésbé tűrik.

Nem árt még tudni, hogy a *Vaccinium aliginosum* nevű faj kékesszürke bogói néha gyomorbántalmakat (hányást) okoznak.

Beszerzésükkel kapcsolatban megemlíjtjük, hogy a nagyobb növénykereskedések színes katalógusaiban áfonyákat (nemesített fajtákat) is reklámoznak.

Egy igénytelen, könnyen nevelhető cserje – a som

A különféle somfajtákat általában parkokban vagy kertekben, elsősorban díszcserjeként ültetik, pedig mint eléggé elterjedt vadon élő cserjék, kisebb fák, értékes gyümölcsöt is hoznak. Főleg napos domboldalakon és lomberdők szélén, vágásokban található.

Díszítőértéküket tekintve, igényeik és alkalmazásuk szerint két csoportba oszthatók. Az egyikbe a télen színes vesszőikkel díszítő, a másikba virágokkal, őszi lombszínükkel kitűnő fajokat soroljuk. Tarka levelű, színes vesszőjú fajok is ismertek. A színes vesszőjúkat őszi fásdugványozással szaporíthatjuk. Ezek márciusban a talajtól 10 cm-re visszavághatók. A virággal díszítő fajok metszést nem igényelnek, de a nemkívánatos ágakat tavasszal el kell távolítani. Közéjük tartozik a legismertebb faj, a húsos som (Cornus mas) is; a többi hasonló jellegű som eléggé ritka. Megemlítendő, hogy a nagy virágú fajok savanyú kémhatású talajt igényelnek.

Gyümölcstermesztés szempontjából a húsos somnak van a legnagyobb jelentősége. Vannak nagy gyümölcsű, piros és sárga termésű formái és klónjai is. Őshazája Közép- és Dél-Európa. Általában 4–6 méterre növő bokor, idős korában kisebb fa. Egy-egy példány 50–120 éves kort is elérhet. Vesszői zöldek, napos oldalukon pirosók; az éves vesszők vékonyak. Levelei ép szélűek, tojásdadok, hegyesek, középnyagok, rövid nyelűek. Gömb alakú virágrügyeiről télen is könnyen felismerhető bokor. Kora tavasszal nyílik, virágai aprók, sárgák, ernyőkben állnak.

Termése savanykás, kellemes ízű. Hosszúkás, ellipszis alakú, sötétpiros. Frissen is fogyasztható, de alkalmas dzsem, szörp, befőtt és bor készítésére is. Sok C-vitamint, glükózt és fruktózt is tartalmaz.

Meglehetősen igénytelen cserje, ezért sikerrel termeszthető száraz lejtőkön s különféle kevésbé hasznosítható talajokon. Ha lehetőségünk van rá, akkor meszes, laza, meleg talajba ültessük. Az engedélyezett fajták közül érdemes megemlíteni a Devínt, mely 1981-ben került fajtajegyzékünkbe, s alkalmas háztáji termesztésre is. Gömb alakú bokra kb. 2,8 m magasra nőhet. Egyről akár 30 kg termést is betakaríthatunk. A termést szeptember második harmadában szedhetjük. Ültetési távolsága 5x5 m legyen.

Mivel a somot magról eléggé nehéz szaporítani (nehezen csírázik, s a húsos somnál pl. egy évig rétegezni kell), ezért inkább tősarjról nyerjük. Nevelése és gondozása munkát alig igényel, s mivel a metszést is jól tűri, szép sövény nevelhető belőle.

Ribiszkefajták

Feketeribiszke-fajták

Karlštejni hosszúfürtű – csehszlovák fajta, amely Szlovákiában nagyon elterjedt, főleg a háztáji kertekben. Erőteljesen szétterülő bokrokat nevel. Aránylag későn virágzik. Fontos tulajdonsága, hogy önmegporzó fajta, de jó megporzó is. Nagy bogyói július kezdetén érnek be. Termőképessége megfelelő, viszonylag jól tűri a szárazságot is. Mutató, nagy bogyói mind ipari felhasználásra, mind közvetlen fogyasztásra nagyon alkalmasak.

Roodknop – holland fajta, Szlovákiába 1965-ben hozták be, s főleg a déli területek számára alkalmas. Bokra közepesen erőteljes, aránylag nagymértékben szétterülő. Bogyói nagyok, és igen termőképes fajta. Kintűnően megfelel ipari célokra, főleg szörp és kompót készíthető belőle.

Nigra – csehszlovák fajta, 1975-ben vették fel az engedélyezett fajták jegyzékébe. Bokra erőteljes, virágai középnyagok, bogyói aromikusak, és korán, július elején beérnek. Bogyói nagyon jó minőségűek, ezért mind kézi, mind gépi szedésre alkalmasak. Mivel melegigényes fajta, ezért Szlovákia déli részén érdemes termesztani.

Fehéribiszke-fajták

Cseresznyefehér – Németországból származik, s mind a déli, mind a közepes vidékek alkalmasak termesztésére. Bokra közepesen erőteljes, közepesnyag bogyókat terem. Középkorai fajta, bőtermő; a háztáji kertekben közvetlen fogyasztásra ajánlott termesztani.

Viktória – jól bírja a szárazságot, ezért a szárazabb területekre is telepíthető. Bokra erőteljes, gazdag terméssel és jó minőségű bogyókkal tűnik ki. Bogyói július második dekádja végén érnek be, és jól szüretelhetők. Háztáji telepítésre alkalmas fehéribiszke-fajta.

Piros ribiszkék

A hazai pirosribiszke-fajták közül, melyeket a Bajmóci Gyümölcs és Díszfakutató Intézetben nemesítettek, kettőt említünk meg.

Detvan – erős növekedésű, átlagosan sűrű bokrot fejleszt. Levelei nagyok, haragoszölkök, s szélükön enyhén felfelé hajlóak. Virágai közepes nagyságúak. Saját virágporával is jól termékenyül. Viszonylag ellenálló a kórokozók és a kései tavaszi fagyokkal szemben. Átlagosan 22 bogyójú, hosszú kocsányú fürtje van. A bogyók színe sötétpiros, héjuk szilárd, gyümölcshúsuk lédús, édesen savas. Rendszeresen nagy hozamú fajta,

2–3 nappal a Losan után érik. Fürtjei a termőgallyakat gyakran egészen beborítják. Friss fogyasztásra, házi és ipari feldolgozásra egyaránt alkalmas.

Tatran – az engedélyezett fajták jegyzékébe 1985-ben került. Bokra erőteljes növekedésű, de túlzottan nem sűrűsödő. Vázágai hosszúak és vastagok, sok oldalelágazással. Nagy levelei vannak; virágai közepesek, esetleg nagyok. Jelentős mértékben önmegtermékenyülő fajta. A kórokozókkal és a tavaszi fagyokkal szemben eléggé ellenálló. Bogyói sötétpirosak, lédúsak, jellemzően savanykásak, héjuk szilárd és fényes. Július második felében érnek be. Nagyon bőven és rendszeresen terem; gyümölcse jól szállítható.

Köszmétefajták

Zlatá figa

Egyike a legelterjedtebbeknek; már 1902 óta termesztik, de hivatalosan csak 1954-től engedélyezett. Főleg fa alakúra ajánlatos nevelni. Növekedése erős, levelei nagyok, világoszöldek, sárgásszürke árnyalattal. Virágai közepesen nagyok vagy nagyok, és középkorán nyílnak. Termése nagy, sárga, finoman szőrözött. Július közepén érik. Termőképessége kiváló. A bogyók jól viselik a szállítást. Friss fogyasztásra, ipari feldolgozásra egyaránt alkalmas.

A betegségekkel szemben eléggé ellenálló fajta.

Česká koruna

A fajtajegyzékben 1954-től szerepel. Középerős növekedésű. Egyéves hajtásai vastagok és hosszúak. Levelei nagyok, világoszöldek. Virágai középnagyok, nagyok. Termése nagy, sárga, s mérsékelten szőrözött. Július második-harmadik hetében érik. Alkalmas fa alakú nevelésre. Igen termőképese fajta. Kiváltképp kiskertekbe ajánlható. Friss fogyasztásra és főleg kompót készítésére ajánlható.

A tápanyagban gazdag, elég nedvességet tartalmazó talajokat kedveli.

Roman

Csak 1984-ben került fajtajegyzékünkbe. Erős növekedésű, nagy és sűrű, gömb alakú koronát nevel. Egyéves hajtásai hosszúak és közepesen vastagok. Levelei nagyok, világoszöldek. Termése középnagy, zöldessárga. Termőképessége nagy, de elegendő nedvességre van szüksége. Rend-

szeres metszést igényel. Friss fogyasztásra, de főleg kompót készítésére alkalmas. Bogyói nagyon jól bírják a szállítást. Perspektivikus fajta.

Šolcova nádej

Fajtajegyzékünkben csak 1984-től szerepel. Középerős, esetleg erős növekedésű fajta. Egyéves hajtásai vastagok, középhosszúak. Levelei nagyok, sötétzöldek. Virágai középnyagok. A piros gyümölcsű fajtákhoz tartozik. Bőségesen terem; július 15-e után érik. Főleg friss fogyasztásra alkalmas. Szintén jól bírja a szállítást.

Termesztése elsősorban Szlovákia melegebb, déli vidékein ajánlatos.

Őszibarackfajták

Starking Delicious

Amerikából származik. Fajtajegyzékünkbe 1978-ban került. Közepesen erőteljes növekedésű. Leveli közepesek vagy nagyok, sötétzöldek, virágai kicsik. Gyümölcse közepesen nagy, gömbölyű, héja közepesen vastag, alapszíne sárga, fedőszíne piros. Húsa narancsszínű, lédús, a mag körül pirosas. Augusztus 15-e körül érik. Mind friss fogyasztásra, mind feldolgozásra alkalmas; a szállítást jól viseli.

A melegebb területekre ajánlható. Tudni kell róla, hogy hajlamos a le-
vélfodrosodásra.

Fertilia morettini

Olaszországból származik. Nálunk 1978 óta termesztethető. Erőteljes növekedésű. Levelei nagyok, erősen zöldek, virágai közepesen nagyok. A gyümölcse nagy, sőt nagyon nagy. Héja vastagabb, szépen bepirosodó. Húsa sárga, igen lédús, nagyon finom. A Redhaven előtt 5 nappal érik.

Háztájiba, nagyobb őszibarackosokba egyaránt alkalmas.

Earliglo

Kanadai eredetű; fajtajegyzékünkben 1986-tól szerepel. Középerős növekedésű. Levelei közepesek, virágai kicsik. A termése közepes vagy nagy. Héja alapszíne sárga, de napos oldalán bepirosodik. Húsa sárga, kemény, kellemesen aromátikus; 10–12 nappal a Redhaven előtt érik be. Korán és bőven terem, jól szállítható, a nyomódásra nem érzékeny.

Őriási előnye, hogy a szélsőséges időjárási viszonyokkal rendelkező területeken is jól terem. Telepítése ezért is ajánlatos.

Harbinger

Kanadai eredetű. Közepesen erős vagy erős növekedésű. Leveli nagyok, virágai közepesek. Gyümölcse közepes, héja vékony, sárga alapszínű, kármínpirosra színeződő. Húsa sárga, fölöttébb lédús, aromatikusan, kitűnő ízű. Négy héttel vagy még ennél is korábban érlik, mint a Redhaven. Telepítése elsősorban a háztájiba ajánlott.

Bőtermő, jó fagyálló, a szélsőséges klímájú termőközetekben is telepíthető.

Primissima delbard

Ez a francia fajta 1978-ban került fajtajegyzékünkbe. Levelei nagyok, virágai közepesek. A termése apróbb; héjának alapszíne sárga, a fedőszín sötétpiros. Húsa sárgásfehér, lédús. Nagyon korán, 27–30 nappal a Redhaven előtt érlik. Friss fogyasztásra való, a szállítást nem nagyon bírja. Alkalmazkodóképessége, koraisága, igénytelensége miatt megérdemli, hogy a háztájiban jobban elterjedjen.

Amsden

Amerikában nemesített, nagyon korai fajta. Nálunk 1954 óta termesztendő. Erős növekedésű. Leveli nagyok, termése közepes. Alapszíne zöldesfehér, pirosra, barnáspirosra színeződő. Húsa zöldesfehér, nagyon lédús, illatos. Július 15-e körül érlik, s inkább csak friss fogyasztásra alkalmas.

Kedvezőtlen talaj- és éghajlati viszonyok közé is ajánlható.

Luna

Korai, közepesen erőteljes növekedésű. Levelei és virágai közepesen nagyok. Termése kisebb vagy közepes, zöldessárga, napos oldala bepirosodik. Húsa zöldesfehér, kicsit rostos, lédús. Július 10–20-a között érlik, attól függően, milyen a termőhelye. Főleg friss fogyasztásra való, de ha kíméletesen bánunk vele, akkor a szállítást is jól bírja. Korai, rendszeresen termő, nem fagyérzékeny fajta. Nagy berakódás idején ajánlatos termésritkítást végezni. Telepítése elsősorban a háztájiba ajánlatos.

Gracia

Háztájiba is, nagyobb gyümölcsösbe is ajánlható a telepítése. Közepesen erőteljes növekedésű, levelei nagyok, sötétzöldek. Önmegporzó. A termése többnyire nagy, valódi kesernyés őszibarackízű. A Redhaven után 30 nappal érlik. Igényes a melegre, az agrrotechnikára és az öntözésre. Jól szállítható. Friss fogyasztásra, feldolgozásra egyaránt alkalmas.

Moravia

Növekedése erőteljes, levelei nagyok, világoszöldek, virágai kisebbek. A termése nagy, héja világos narancsszínű, piros fedőszínnel. Húsa sárga, aromatikusan, nagyon ízletes. Friss fogyasztásra, kompótok készítésére egyaránt alkalmas. Ipari feldolgozásra történő termesztésre nem ajánlott, mert a gépi válogatást nem bírja.

A legmelegebb körzetekbe telepítsük, s elsősorban a háztáji kertekbe. A Redhaven után 8–12 nappal érik. Jó róla tudni, hogy a túlmetszést nem bírja.

Lednicei sárga

Olaszországi magoncokból Csehországban szelektálták. Középerős növekedésű, nagy, sötétzöld levelű, kis virágú fajta. A termése közepes vagy nagy, héja narancssárga, s a napos oldalon bepirosodik. Húsa szintén narancssárga, lédús, aromatikusan, ízletes. Augusztus végén érik. Közvetlen fogyasztásra és konzerválásra is alkalmas. Jól tűri a szállítást. Főleg házi-kertbe ajánlható.

Befejezésül az ősziarack-telepítéssel kapcsolatban érdemes megjegyezni, hogy meszes talajra keserűmandula-alanyon álló csemeték a legjobbak. Ahol a talaj mésztartalma az átlagosnál nem nagyobb, ott az ősziarackon álló oltványok az alkalmasak.

Kajszi-fajták

Karola

Csehslóvák nemesítésű, a fajtajegyzékben 1981-től szerepel. Közepesen erőteljes növekedésű, levelei közepesen nagyok, virágai szintén közepesek, világos-rózsaszínűek, fehérek. Rendszeresen és eléggé korán terem. Termése középnagy, tojásdad. Héja sárga, pirosas. Húsa narancssárga, aromatikusan, magvaváló. A „Magyar kajszi” előtt 14–16 nappal érik. Főleg fogyasztásra alkalmas.

Eléggé ellenálló a tavaszi fagyokkal szemben. A termőhelyéhez jól alkalmazkodik. Telepítése mind a háztájiban, mind a nagyobb kajsziarackosokban ajánlott.

Bergeron

Francia fajta. Lyon közelében kelt véletlen magoncként. Közepes vagy gyenge növekedésű, levelei középnagyok, virágai szintén közepesek, fehé-

rek. Korán termőre fordul, s rendszeresen terem. Gyümölcse középnagy. Héja narancssárga, a napos oldalán élénkpiros. Narancssárga húsa kemény, jóízű, magvaváló. A „Vel'kopavlovická” után 8–10 nappal érik. Termése nagyon jól bírja a szállítást.

Közvetlen fogyasztásra, konzervgyári feldolgozásra is alkalmas. Kiváló minőségű befőtt készíthető belőle. Háztájiba, nagyobb kajszisokba is ajánlható.

Bredai

Eredete bizonytalan; több szakember Hollandiából származtatja. A fajtajegyzékben 1954-től szerepel. Erőteljes vagy közepesen erőteljes növekedésű, leveli középnagyok, világoszöldek. Virágai kicsik vagy középnagyok, fehérek. Gyümölcse nagy vagy igen nagy, ovális, gyengén féloldalas. Héja világos narancssárga, a napos oldalán pirosas fedőszínnel, amely néha pontozott. Húsa magvaváló, szép sárga, aromatikus, ananászra emlékeztető ízű. Június végén, augusztus elején érik.

Közvetlen fogyasztásra alkalmas. A tavaszi fagyokra érzékeny, ezért zárt, melegebb területekre való. Főleg háztájiba ajánljuk.

Paviot

Francia eredetű, a fajtajegyzékben 1954 óta szerepel. Erőteljes növekedésű. Leveli nagyok, virágai szintén, színük fehér. Virágzaskor érzékeny a késői tavaszi fagyokra. Gyümölcse nagy, megnyúlt, héja narancssárga. Húsa sárgás, magvaváló. Július végén, augusztus elején érik.

Nagyon jól viseli a szállítást. A melegebb területeken érzi jól magát. Háztájiba ajánlható.

Ceglédi bíborkajszi

Július közepén a „Magyar kajszi” együtt érik. Gyümölcse nagy, igen nagy. Héja narancssárga alapszínű, csaknem teljesen élénk kármínpirossal bemosva. (Sokkal színesebb, mint a „Magyar kajszi”.) Húsa narancssárga, lédús, magvaváló. Kellemes édes-savanyú ízű. Nagyon tetszetős. Korán termőre forduló, jó termőképességű fajta.

Gyümölcséből kiváló befőtt készíthető.

Röviden a meggyről – meggyfajtákról

A meggy egyre közkedveltebb gyümölcs, ezért még a kisebb háztáji kertekben is érdemes számára helyet szorítani. Nagy előnye, hogy kis növésű alanyon is termesztethető, ezért törpefát vagy éppen sövényt is lehet belőle nevelni. A meggyfa a termőhely iránt kevésbé igényes, a téli hideg nem tesz kárt benne, de azért az úgynevezett fagyzugokba ne ültessük. A talaj iránt se nagyon érzékeny, egyedül a szélsőségesen szikes talajokat nem kedveli, vízigénye közepes, de az öntözést meghálálja. A háztáji gazdáknak a legtöbb gondot a meggyfajták kiválasztása okozza, mert a meggynek több fajtája önmeddő, ezért sokan panaszkodnak, hogy az egyébként tetszetős és egészségesnek látszó meggyfák csak akkor érlelnek gyümölcsöt, ha a közelükben, velük egyidejűleg virágzik egy olyan meggy- vagy cseresznyefa, amely a meggytermékenyítéshez szükséges virágport kellő mennyiségben szolgáltatja. Például a Pándy-típusú meggyek önmeddőek, ezért pollenadó cigánymeggyel együtt teremnek biztonságosan. Alanyai közül megemlíthetjük a vadmeggyet, melyen azonban sekélyen gyökeresedik, s kisebb fát nevel, ezért magas talajvízszintű területekre ez ajánlott. A lazább területekre, ahol vízben szegényebb a talaj, sajmmeggyre oltott szaporítóanyagot ültessünk.

Most pedig nézzük az egyes fajtákat:

Meteor korai. Június első napjaiban érik. Önmeggytermékenyülő és bőven terem. A fája közepesnél erősebb növekedésű, merev ágrendszerű, ritkán elágazó. Gyümölcse középnagy, jellegzetesen meggyízú, sötét kárminpiros.

Érdi jubileum. Június közepén érik. Öntermékeny, bőtermő, de kissé későn fordul termőre. A fája középerős növekedésű. Gyümölcse középnagy vagy nagy, feketés bordópiros, savanykás-édes, harmonikusan meggyízú.

Érdi bőtermő. Június közepétől érik. Öntermékeny, korán termőre fordul, rendszeresen és bőven terem. Fája közepesnél gyengébb növekedésű. Gyümölcse nagy, sötétpiros. Íze kellemes, savanykás-édeskés, harmonikus meggyíz.

Cigánymeggyek. Június közepén, végén érnek. Gyümölcsük kicsi, sötétbordó, igen savas. Főként porzófajtáknak ültetik a Pándy-meggy mellé. Korán termőre fordulnak és bőven teremnek.

Pándy-meggyek. Június vége, július eleje az érési idejük. Magányosan rosszul teremnek, porzófajtát kell melléjük ültetni, mert önmeddőek. A fa erős növekedésű, felkopaszodásra hajlamos. Gyümölcsük nagy, sötét bíborpiros, íze kellemesen savanykás.

Debreceni bőtermő. Érési ideje június vége, július eleje. Öntermékeny, termőképessége jó. Fája a közepesnél kissé erősebb növekedésű. Gyümölcse nagy, sötétpiros. A Pándyval megegyező ízű.

Újfehértói fürtös. Július első napjaiban érik. Öntermékeny virágú, ezrét rendszeresen és bőven terem. Fája a közepesnél kissé erősebb növéssű. Gyümölcse nagy, színe sötétpiros, íze jellegzetes, harmonikusan édes-savas.

Ősz

Facseteték szállítása

Bár egyre többen maguk állítják elő a gyümölcsfaoltványokat, a többség mégis inkább vásárolja őket, s így hosszabb-rövidebb távolságból a cseteteket szállítani kell. Mielőtt ehhez hozzáfogunk, érdemes megfogadnunk néhány jó tanácsot. A legfontosabb az, hogy szabad gyökérrel lehetőleg még a közeli ültetőhelyre se vigyünk gyümölcsoltványt. A szállítás során a legnagyobb veszélyt ugyanis a cseteték kiszáradása jelentheti. További veszély a megfagyás lehet, ezért fagyos időben inkább ne szállítsunk.

A kiszedett cseteték legérzékenyebb része a gyökérzet. Ha módunkban áll, a gyökérkoronát azonnal metsszük vissza, majd burkoljuk nedves papírba vagy nedves ruhába és bújtasuk műanyag zsákba. Így megakadályozhatjuk, hogy a cseteték túl sok nedvességet veszítsenek a szállítás folyamán.

Nagyon gyakori, hogy a fácskákat az autó tetejére szerelt csomagtartóban szállítják. Ebben az esetben ajánlatos odafigyelni a szélre, légáramlásra, s hogy ezek a csetetekben kárt ne tegyenek; érdemes ilyenkor a törzset és a koronát újságpapírral beburkolni, átkötni.

Ha a cseteték hosszabb ideig úton voltak, vagy azt tapasztaljuk, hogy a gondos csomagolás ellenére is sok nedvességet veszítettek (a vesszők héja kissé megráncosodott), akkor a pótlás érdekében állítsuk őket egy napra vízbe. Ha pedig fagyást észleltünk (a gyökérágak szövetei részben vagy egészben megbarnultak), akkor a fagyott cseteteket helyezzük el néhány napra a pincében vagy más nyirkos, fagymentes helyiségben, ahol szöveteik fokozatosan kiengednek.

A hazaszállítás után előfordulhat, hogy néhány napig – vagy esetleg néhány hétig – nem áll módunkban a cseteteket elültetni; az ilyen esetben ún. ideiglenes vermeléssel tárolhatók. Ez annyit jelent, hogy a fácskákat 30–40 cm mély árokba ferdén beállítjuk, gyökereiket földdel befedjük – száraz időjárás esetén ajánlatos a beöntözés is.

A diófa metszése

Igaz, a diófák metszés nélkül is kialakítják koronájukat, de később fordulnak termőre, a vázágrendszer pedig nem felel meg a termesztési elképzeléseknek. Az alakító metszés nélküli koronák ráadásul besűrűsödnek. Ezért a diófákat is lehet – az ültetés után pedig kell is – metszeni.

A dió vesszőkön egymás alatt elhelyezkedő, három rügyből álló hajtás-rügy-csoport van. A felső, fejlett rügyből felfelé törő, erős növésű hajtás indul. A középső rügy szintén fejlett, s a belőle előtörő hajtás szöge kedvezőbb. Az alsó rügy fejletlen, ezt tartalékként hagyjuk meg. Ha az alakító metszés során hármas rügycsoportra metszünk, akkor a felső rügyet célzerű eltávolítani, s a középsőre metszeni.

A szórt állású diókoronában 3–4 vázágot hagyjunk; ezeket elágaztatva – 4–6 év alatt – laza és jól megvilágított gömbkoronát nevelhetünk ki. Az alakító metszést a nyugalmi időszakban végezhetjük. A termőkorú diófákat – ha például a korona elsűrűsödött vagy egy ág megsérült, letört – csak szeptemberben szabad megmetszeni, mert ilyenkor viszonylag kisebb mértékű a sebek „könnyezése”. Más időpontban és főleg tavasszal (!) a diófákat nem szabad metszeni, mert ilyenkor olyan nagy a gyökéryomásuk, hogy a fák a friss sebeken keresztül „elvéreznek”.

Egy elfelejtett hasznos módszer – a fagyrepedések ellen

Ha tavasszal, kemény, hideg tél után megvizsgáljuk a gyümölcsfák törzsét, főleg azok déli oldalát, gyakran kisebb-nagyobb fagyrepedéseket észlelhetünk. Hogyan keletkeztek ezek?

A legtöbb gyümölcsfa törzsének kérge sötét árnyalatú. A téli verőfényes napokon – főleg a dél felé eső oldalon – a sötét kéreg s így természetesen a törzs szövetei felmelegszenek és kiterjednek; a felmelegedést követő éjszakán viszont a kéreg, a szövetek lehűlnek. Az ilyen összehúzódás-kitágulás hatására pedig a sejtfalak elroncsolódnak, a szállítószövetek megszakadnak és a törzsön hosszanti fagyrepedések keletkeznek. A fagy okozta repedés először általában jelentéktelenül kicsi. A szövetek azonban még a következő évben is károsodnak, így nagyobb kiterjedésű fagyfoltok keletkezhetnek, amelyekben szübugarak és taplógombák telepsznek meg, s egy idő múlva a fa biztos pusztulását okozzák.

A fagyrepedések természetesen kezelhetők, mégpedig úgy, hogy azokat az egészséges szövetekig körül kell vágni, ezt követően pedig a metszfelületet sebkezelő anyaggal le kell zárni. Ez lehet világos színű olajfesték is, amely víz- és légmentesen lefedi a nyílt edénynyalábokat. A hátránya viszont, hogy a festék megszáradva megrepedezik. A metszési sebek kezelésére Cellcid és Santar SM sebkezelő anyagot is használhatunk. Az oltóviasz használata volna a legjobb, hiszen tökéletesen zárja a sebet, de „el-lene szől”, hogy viszonylag költséges.

Gyümölcsfáink szempontjából viszont az volna a legjobb, ha a kezelésre egyáltalán nem lenne szükség, ha fagyrepedések nem keletkeznének. Ezt megakadályozandó késő ősszel ajánlatos a gyümölcsfák törzsének be-meszelése. Az egész módszer azon a már régen ismert elven alapszik, hogy a fehér felület a téli napsugarakat visszaveri, így a szövetek nem melegszenek fel, s elmarad a szinte naponta is megismétlődhető térfogatváltozás. Ilyenkor tehát fagyrepedések nem következnek be. Egy fontos dologra azonban ügyelnünk kell, mégpedig arra, hogy a meszelés vékony legyen, mert a vastag, cserepes mészréteg, ha kissé furcsán hangzik is, kítűnő bűvőhelyet nyújt a kártevőknek. Ezért ritka, könnyen folyó mésztejet készítünk, és ezt lehetőleg nagyon vékony rétegben kenjük a fák törzsére, vastagabb ágaira. Jó megoldás az is, ha a törzs „meszelését” permetezőgéppel és nem meszelővel végezzük.

A füge termesztéséről

Szlovákia déli részei a füge termesztési körzetének északi határán túl esnek. Nálunk ezért csak kifejezetten védett, déli fekvésben (elsősorban az épületek déli falánál) termesztethetjük biztonságosan. A téli fagyok ellen még az ilyen helyeken is takarással kell védeni, mivel a tartós, -10°C alatti hőmérsékleten föld feletti hajtásrendszere takarás nélkül elfagy.

A növény virágzata bonyolult. A virágzati tengely csúcsa serlegszerűen kiszélesedett és felül betüremkedett (ún. serlegvirágzat). A termő fákon kétféle virágzat található: az egyik a fásodó csomókon (nóduszokon), a másik a hajtásokon, a levélnyél tövében. A füge gyümölcse lényegében áltermés, mert nem egy virágból, hanem az egész virágzathoz alakul ki és kialakításában a vacok is részt vesz. Alakja változatos, a gömbtől a megnyúlt körtéig.

A nálunk nevelt fügebokrok adriai típusúak, ezek megtermékenyítés nélküli gyümölcsöket érlelnek. A déli országból hozzánk kerülő, koszorúba fűzött, préselt füge viszont ún. szmirnai típusú. Az utóbbinál csak megtermékenyítés után fejlődik ki az áltermés, enélkül a virágzat lehullik. A megtermékenyítést a fűgedarázs végzi. Nálunk ez a rovar nem él (nem viseli el telünket), ezért szmirnai fűgét a mi égtájainkon nem lehet termesztetni.

A füge a talaj iránt nem igényes, de mivel termesztési körzetének északi határán túl esünk, kedvezni kell neki – ültessük tehát jó földbe és trágyázzuk.

A szárazságot jól tűri, de tartós csapadékhiány esetén öntözni kell, mert gyümölcse apró marad, sőt le is rúgja magáról. A nyirkos hideg talajt, a magas talajvízszintet viszont nem bírja.

A füge fás dugványról szaporítható. Ezek könnyen és jól megerednek, ha a gyökereztetést védett helyen végezzük. Egyszerűbb azonban, ha az idős fügebokrok sarját leválasztjuk, és azt ültetjük el. Ezt késő tavasszal végezzük, mikor már egyáltalán nem kell a fagyoktól tartani.

Nálunk a füge ősszel és tavasszal virágzik. Az őszi virágokból apró álműtermések jönnek létre, amelyek áttelelnek. Ezek tavasszal tovább fejlődnek és júliusra beérnek. A tavaszi virágok lombosodás után, májusban jelennek meg. A belőlük képződő áltermés csak hosszú, meleg és napfényes őszön ér be.

A fügét minden évben metszeni kell. Rendszeres termést csak úgy kapunk, ha elágazások képzésére, azaz sok egyéves vessző hajtására serkentjük a bokrot. A letermett kétéves vesszőket ezért egyéves vesszőre vágjuk vissza vagy tőből távolítsuk el. Így egyúttal ritkítást is végzünk. Ennek optimális ideje május eleje, amikor a nedvkeringés már megindult.

A fügefák tulajdonosai ne feledkezzenek meg róla, hogy nálunk csak az adriai típusú hoz termést. Téltre a bokrot kukorica- vagy napraforgószárral, náddal állogassuk körül; a kékék közötti hézagokat pedig töltsük fel száraz lombbal, szalmával, szénával. Csak így tudjuk megvédeni a gyümölcskezdeményeket a téli hideggel szemben. Nagyon fontos viszont, hogy a takarást időben eltávolítsuk – a nagyobb fagyok elmúltával –, mert ellenkező esetben a vesszők befüllednek, és a gyümölcskezdemények lepotyognak.

A füge nagyon finom gyümölcs, jellegzetes zamata van. Csak éretten szedjük, mert nem utóérő. Frissen fogyasztható, kitűnő dzsem és bor készíthető belőle. Nálunk ennek a fajnak kevés kártevője, kórokozója van. A többéves bokron gombás fertőzés léphet fel. Ilyenkor az a legegyszerűbb, ha a beteg hajtásokat, gallyakat lemetsszük és elégetjük.

A kelbimbó

Még néhány évvel ezelőtt a kelbimbót a különleges zöldségfélék közé soroltuk, amelyet csak kevesen termesztettek és fogyasztottak. Napjainkra már általánosan ismertté vált, sok házikertben megtalálható.

Hosszú tenyészidejű növény, sok vizet és tápanyagot igényel. A levéltetvek elleni permetezéseken kívül rendszeresen kell öntözni és fejtrágyázni. Ez érvényes az őszi hónapokra is, amikor egy fontos munkát, a levelezést kel elvégezni.

A levelezés az oldalsó levelek eltávolításából áll – így a növény a levelek helyett bimbók fejlesztésére fordít energiát. Ilyenkor csak a felső leve-

leket hagyjuk meg, az oldalsó lombozatot szedjük le úgy, hogy a bimbók ne sérüljenek meg.

A kelbimbó szedésével ne siessünk – a hideget jól tűri, a fagy kedvező hatással van az ízére. Nemcsak a cukorképződés gyorsul fel ilyenkor, hanem az ízanyagok is nagyobb tömegben képződnek. Ezért azt csak az első fagyok után szedjük.

A borkezelésről – töltögetésről

A kierjedt újborkor eleinte tejszerű, zavaros, nem élvezhető. Zavarosságát a szőlőfürtökről bekerült talajrészecskék, permetszer-maradványok, bogyfoszlányok, elhalt élesztősejtek, továbbá a borban kicsapódó különböző anyagok (borkő, fehérjék) okozzák. Ehhez párosul még a szénsav-túltelítettség, mely a kialakulatlan bort csípőssé, érdessé teszi. Ahogy a zavarosító anyagok ülepednek, úgy válik a bor mindinkább élvezhetőbbé. Egyidejűleg csökken, majd megszűnik a szénsav-túltelítettsége, s levegő jut az erjedési űr légterébe. Ekkor azonban erős oxidációs folyamat indulhat meg, s a kierjedt újborra a legnagyobb veszélyt az oxidációs hatások jelentik. Ebből következik, hogy a kierjedt bor nem hagyható magára, hanem azt kezelni kell.

Az újborkor kezelésének három olyan alapvető művelete van, amelyet minden körülmények között elvégezzünk. Ezek a pinceműveletek a következők: 1. a töltögetés, 2. a fejtés, 3. a kénezés.

Általános szabály, hogy a bort színültig töltött hordóban, edényben kell tárolni. Ezért az erjedés befejeződése után első teendőnk az erjedési űr feltöltése. Ezzel kiküszöböljük az erős oxidáció lehetőségét, és megvédjük a bort az ecetesedéstől, virágosodástól. Az erjedést akkor tekintjük befejezettnek, amikor a kotyogó vízrétegén át megszűnik a szén-dioxid buborékolása. A töltögetés előtt a feltöltendő és a töltögetésre szánt bort megkóstoljuk, nincs-e valamilyen rendellenessége. A hordók rendszeres feltöltése minden tárolóedényben, különösen a fahordós tárolás során fontos követelmény. A fahordók pórusain keresztül az állandó párolgás miatt apadás áll elő, s ezt a hiányt rendszeres töltögetéssel szüntetjük meg. Száraz, meleg pincében, kamrában az apadási veszteség nagyobb.

Az üvegballonok és más kisebb üvegedények töltögetéséről se feledkezzünk meg. Ezekből ugyan nem párolog a bor, de hőmérséklet-csökkenéskor kisebb lesz a bor térfogata, és a megnövekedett légtér magában rejt az oxidáció veszélyét.

A bor fejtéséről

Az erjedési úr feltöltése után a nyugalomba került bor mindinkább tisztul. A nagyobb fajsúlyú zavarosító részecskék leülepednek és seprő formájában a hordó aljában tömörülnek. Amint a bor nagyjából megtisztul, fejtjük le a seprőről! Ennek az ideje az erjedés befejeződése után két-hat hét múlva érkezik el. Tovább ezzel a művelettel ne várjunk, mivel a seprőtérben leülepedő, könnyen bomló szerves anyagok károsíthatják a bort, sőt erős seprőrothadások a bor megbetegedhet.

Mindig korábban fejtjük a savszegény, továbbá a meleg pincében tárolt borokat. Közvetlenül a fejtés előtt mintát veszünk, és kóstolással győződünk meg a bor állapotáról. Mintafelvételhez szívólopót vagy gumitömlőt használunk. A fejtés előtt pedig legalább két nappal vizsgáljuk meg a bor viselkedését szabad levegőn, vagyis végezzünk töréspróbát. Ha a bor egészséges, erjedésmentes, továbbá a töréspróba változatlan, nyílt fejtést végzünk.

Ha a fejtés előtti töréspróbán a bor barnatörést szenved, zártan fejtünk és a bort, valamint a fogadó hordót erősen kénezzük. A zárt fejtés feltétele az üritendő és a fogadóedény közötti szintkülönbség, vagyis hogy a bor gravitációval folyhassék a fogadóedénybe. Fahordókkal ez nehezebb, de kisebb edényekkel könnyen megvalósítható a zárt fejtés.

A borok második fejtésére az első fejtés után három-négy hónap múlva kerül sor. Újabb fél év múlva érkezik el a harmadik fejtés ideje.

A bor kénezéséről

A bor első fejtésekor nélkülözhetetlen a kénezés. A borkén a bor savas közegében kénessavvá alakul, mely kedvez a bor fejlődésének. A kedvező hatás a következőkben nyilvánul meg:

- megóvja a bort a káros mikrobiológiai elváltozásoktól azáltal, hogy pusztítja az ecetsav- és a tejsavbaktériumokat,
- redukált állapotban tartja a bort, amely előnyös a bor illatának, zamatának, friss, üde jellegének alakulásánál,
- megakadályozza a borok idő előtti előregedését,
- védelmet nyújt az eredeti színanyagoknak.

Az újborok kénezésére az első fejtéskor a következők javasolhatók:

A kénezés végezhető borkénnel vagy kisebb mértékű kénezéskor fahordókban kénszelet elégetésével. Az újborok csak az erjedés befejezése után kénezzethetők. Ha a bor még utóerjedésben van, ne kénezzünk, mert a kénessav lekötődik, hatástalanná válik. A második és a további fejtések al-

kalmával alkalmazzunk gyenge hordókénevezést (1–1,5 g/hl kénszelet elégetése). Üvegballonokban és mindennemű üvegedényben a borokat csak borkénnel kénezzük. Ezekben nem tanácsos kénszeletet égetni, mert a keletkező hőtől az üveg könnyen megrepedhet.

Vigyázzunk a must cukrozásával!

Kedvezőtlen évjárat esetén egyes szőlőfajták rosszul érnek be, ezért mustjuk kevés cukrot tartalmaz. Ilyen esetben az alacsony cukortartalmú mustok minőségét cukrozással javítanunk kell. Nálunk csaknem kizárólag a répacukor a használt anyag erre.

A must cukortartalmát mustmérővel állapítjuk meg, s egy hektoliter must cukortartalmának egy fokkal történő növeléséhez 1,10 kg répacukorra (kristálycukorra) van szükség. Ezzel kapcsolatban fontos megjegyezni, hogy a musthoz adott cukor kilogrammonként 0,6 literrel növeli a must térfogatát, s ezt mindig vegyük figyelembe.

A cukrozást úgy végezzük el, hogy a kimért cukrot kisebb mennyiségű mustban feloldjuk, a hordóban lévő musthoz öntjük, majd elkeverjük. Ne öntsük a cukrot közvetlenül a hordóba, mivel itt már tökéletesen feloldani nem tudnánk. Nagyon fontos tudnivaló továbbá, hogy a cukrot vízben feloldani nem szabad!!!

A szőlőfajtákról

A sikeres szőlőtermesztés legfontosabb tényezője a fajta, ezért aki most gondolkodik szőlőtelepítésben vagy pótláson, érdemes áttanulmányoznia az egyes fajtákat, igényeiket, tulajdonságaikat. Megkülönböztetünk: fehérborszőlő-fajtákat, vörösborszőlő-fajtákat és csemegeszőlő-fajtákat.

Fehérborszőlő-fajták

Ottonel muskotály – tőkéje általában gyenge növekedésű, termése már gyakran augusztus végén fogyasztható, szeptember közepétől bornak szüretelhető. Fagyűrése átlagon felüli. Virágzárkor kényes, de a rothadás iránti ellenállósága jó. Bora finom, muskotályos illatú s zamatú.

Rizlingszilváni – tőkéje közepes növekedésű, termőképessége kiváló, szeptember közepétől 18–20 cukorfokkal szüretelhető. Fagyűrése köze-

pes, hibája a rothadásérzékenység. Bora kiváló, jól felismerhető fajtajellelleggel rendelkező zamatú, esetenként lágy.

Szürkebarát – tőkéje középerős vagy gyenge. Rövid tenyészidejű, korán érő fajta. Szeptember végén 20–22 cukorfokos a mustja, de jó évjáratban még többet is elérhet. Vesszőinek fagyűrő képessége viszonylag jó. Rothadásra kissé érzékeny. Bora harmonikus, testes, zamatokban, alkoholban gazdag, jó évjáratban természetes csemegebor.

Vörösborszóló-fajták

Oportó – tőkéje középerős növekedésű. Korán érnek. Termőképessége jó. Beérési cukorfoka 18–20 közötti. Kiegyenlített állományú, megbízható fajta. Fagyűrése közepes. A rothadásra kissé érzékeny. Bora mély, sötétvörös színű, csersavdús, lágy, fajtajellelleggel rendelkező, kellemes ízű.

Kékfrankos – tőkéje erős növekedésű, szeptember végén érnek. Beérési cukorfoka a jó évjáratokban hús körüli. Termőképessége jó. Nem rothad, ezért sokáig szüretelhető. Viszonylag fagyűrő. Bora kellemes zamatú, csersavdús, általában sötétvörös színű, kissé savas.

Cabernet franc – tőkéje középerős növekedésű. Szeptember végén, október elején érnek, s eléri vagy megközelíti a 20 cukorfokot. Fagyűrő képessége és rothadás-ellenállósága átlagon felüli. Bora kiváló minőségű, színanyagban gazdag, csersavdús, lágy és bársonyos.

Merlot – a Cabernet franc fajtájával azonos időben érnek, több értékmerő tulajdonsága is megegyező, de nagyobb termésre képes. Bora is hasonló.

Csemegeszőlők

Csaba gyöngye – fürtje középnagy (átlagtömege 130 g), hengeres, válnas, elég laza. Bogyói középnagyok (15x15 mm), gömbölyűek, sárgászöldek, néha rozsdásak, barnán pontozottak, vékony héjúak, enyhén muskotályízűek. Esős időjárásnál könnyen felrepednek és rothadásnak indulnak. Érés ideje július vége, augusztus eleje.

Téli fagyálló képessége jó. A talaj iránt nem igényes. Hosszúcsapon közepesen terem. Rothadásra hajlamos. Koraisága miatt értékes fajta.

Favorit – a fürtje középnagy (átlagtömege 160 g). Bogyói nagyok (19x18 mm), sárgás színűek, gömbölyűek. Húsuk kemény, ropogós, jellegzetesen finom ízű. Augusztus elején érnek. Bora asztali minőségű. Tőkéje erős fejlődésű. Fagyűrése közepes. Félsszálvesszőn bőven terem. Jól szállítható.

Gloria – fürtje középnagy vagy nagy, közepesen tömött (átlagtömege 180 g). Bogyója nagy ellipszis alakú, sárgászöld, a napos oldalon aranysárga. Húsa kemény, ropogós, olvadó. Szeptember közepén érnek. Bora asztali bor.

Tökéje középerős növekedésű; téli fagyállósága kielégítő. Felsőszálvesszőre metszve bőven terem.

Irsai Olivér – fürtje középnagy (átlagtömege 150 g), kúp alakú, vállas, laza. Bogyói középnagyok (14x13,5 mm), aranysárga színűek, pettyezetek, kellemes muskotályzamatúak. Érési ideje augusztus eleje-közepe. Kellemes zamatú, muskotályos asztali bort ad. Téli fagyállósága közepes. Tökéje erős növekedésű. Hosszúcsapra metszve jól terem. Elég jól szállítható. Rothadásra nem hajlamos.

Szőlőskertek királynője – fürtje nagy (átlagtömege 200 g), hosszú gúla alakú, vállas, laza szerkezetű. Bogyói nagyok (20x17,5 mm), hosszúkásak, megnyúltak, erősen borostyánsárgák, bőlevűek, édesek, enyhén muskotályosak. Érési ideje augusztus közepe-vége. Túlérve rothadásra hajlamos. Téli fagyra érzékeny. Jó talajon tökéje erőteljesen fejlődik. Felsőszálvesszőn szálvesszőn bőven terem.

Pannónia kincse – fürtje nagy vagy igen nagy (átlagtömege 180–200 g). Bogyói igen nagyok (24x21 mm), kissé hosszúkásak, fehéresek, jól beérve rozsdássárgásak. Húsa kemény, ropogós, édes. Ha túl sok fürtöt hoz, akkor le kell belőle szedni, mert bogyója apró marad és a következő évben keveset terem. Érési ideje augusztus vége, szeptember eleje. Bora gyenge asztali bor.

Tökéje erős fejlődésű; a talaj iránt nem igényes. Téli fagyállósága gyenge.

Almafajták

Jonagold

A Jonathan és a Golden Delicious hibridje. Fája erős, fiatal korban felfelé törő növekedésű; később nyitott, laza és jól megvilágított koronát nevel. Gyümölcse nagy vagy nagyon nagy, csonka kúp alakú. Héja vastag, zöldessárga, éretten narancssárga, napos oldalán narancsvörös vagy élénkpiros. A fedőszín később alakul ki. Húsa tömör, sárgásfehér, lédús, aromás íze jellegzetes. Az árnyékban fejlődött gyümölcsök minősége gyengébb. A Golden Delicious előtt 8–10 nappal kell szedni. Ha túl későn szüreteljük, akkor héja viaszos lesz, és húsa megbarnul, valamint rosszul is tárolható. Áprilisig, májusig raktározhatjuk el. A varasodásra és a lisztharmatra csak kissé érzékeny. Ipari feldolgozásra (kompótnak, lének) nagyon alkalmas.

Mac Intosh Red

Kezdetben erőteljes, a termőre fordulása után gyengébb növekedésű. Levelei középnagyok, virágai szintén. Középkorán, gazdagon virágzik. A kései fagyokkal szemben ellenálló. Rendszeresen terem. Gyümölcse közép

nagy, héjának alapszíne zöldessárga, fedőszíne bíborpiros; húsa fehér, kellemesen aromatikus. Szeptember végén, október elején szedhetjük; november elején válik fogyasztsra alkalmassá. Megfelelő tárolás esetén februárig megmarad. A nyomódásra érzékeny.

Spartan

Növekedése kezdetben középérésű, később gyengébb. Levelei közép-nagyok, sötétzöldek. Virágai közepesek, fehéres-rózsaszínűek. Középkésőn virágoznak. Gyümölcse közepes, héja zöldessárga, sötétpiros fedőszínnel; egyes években lilára színeződik. Húsa zöldsfehér, savas, illatos, bő levű. Szeptember vége felé ajánlatos szedni, fogyasztási érettségét november elején éri el. Februárig, márciusig eltartható. Bőven terem, ezért gyümölcsritkítást igényel. Mind a háztájiba, mind a gyümölcsösökbe ajánlható.

Kidd's Orange Red

Új-zélandi fajta. A termőkor eléréséig viszonylag erős növekedésű. Levelei közepesek, sötétzöldek. Virágai nagyok, rózsaszínűek; középkorán nyílnak. Gyümölcse nagy, héja sárgászöld, narancspirossal fedve. Húsa sárgásfehér, aromatikus, nagyon finom. Szedni szeptember végén, október elején ajánlatos; fogyasztásra novemberben érett. Egészen februárig eláll. Nagyon jól szállítható. Főleg háztájiba való.

Red Rome

Fája erős növekedésű, gyümölcse nagy, kissé lapított gömb alakú. Héja nagyon tetszetős, piros. Húsa sárgásfehér, ropogós. Lédús, nagyon ízletes. Október elején-közepén szedhetjük. Termőképessége jó. Óriási előnye, hogy nagyon jól tárolható és szállítható.

Gloster

Német fajta. Fája erős növekedésű. Levelei nagyok, intenzív zöldek. Virágai nagyobbak, fehéres-rózsaszínűek, későn nyílnak. Termése nagy vagy nagyon nagy. Alapszíne sárgászöld, liláspirossal borítva. Húsa sárgás, lédús, ízletes, kevésbé aromatikus. Október közepe táján szedjük; konzumérettségét decemberben éri el. Márciusig, ápriliséig eltartható.

A szállítást jól bírja, nyomódásra nem érzékeny. Háztájiba, nagyobb gyümölcsösbe egyaránt ajánlható.

Ontario

Kanadából származik. Középérésű növekedésű; levelei közepesek, sötétzöldek. Virágai nagyok, fehérek, középkésőn nyílnak. Gyümölcse nagy vagy nagyon nagy, lapított. Héjának alapszíne zöld, később sárga vagy szalmasárga, napos oldalán kármínpirossal színeződve. Húsa zöldessárga, lédús, savanykás. Gyümölcsét október közepétől szedjük, konzumérettségét januárban éri el. Jó tárolási viszonyok között akár még május végéig (sőt tovább) is eltartható.

A szállítást rosszul bírja, s szedéskor nagyon oda kell figyelni, hogy ne nyomódjon. C-vitaminban nagyon gazdag. A cukorbetegség számára fontos, fogyasztásra ajánlott fajta! Környezetéhez jól alkalmazkodik, ezért minden nagyobb gyümölcsösben és háztájiban ott van a helye.

Mutsu

A „mucsu” Japánból származik. Fája fiatalon erős, később mérsékeltebb növekedésű. Gyümölcse nagy, héja zöld, éretten sárga. Húsa sárgásfehér, lédús, finom. Október elején, a Golden Delicious után 6–8 nappal szedjük. Termőképessége jó. Nagyon jól tárolható; ízét ápriliséig megőrzi. A betegségek iránt kevésbé fogékony, mint a Golden Delicious. Háztájiba, nagyobb gyümölcsösbe egyaránt alkalmas.

Staymared

A „sztéjmare” az USA-ból származik. Fája erős növekedésű; koronája szétterülő. Gyümölcse középnagy, héja piros. Húsa zöldesfehér, savanykás, félkemény, éretten kásásodik. Bőven terem, s korán termőre fordul. Jó alkalmazkodóképességű, s decembertől ápriliséig fogyasztható. Igénytelenségének köszönhetően minden háztájiban ott lenne a helye.

Lord Lambourne

Angol fajta, erős vagy középerős növekedésű. Levelei kisebbek, világoszöldek. Virágai középnagyok, fehéres-rózsaszínűek. Középkorán, gazdagon virágzik. Gyümölcse középnagy, héjának alapszíne zöldessárga, nagyobb részben – rendszertelenül – piros csíkokkal fedve. Húsa sárgásfehér, kissé aromatikusan. Gyümölcsét szeptember végén szedjük, fogyasztási érettségét októberben éri el. December végéig, vagy még tovább is eltartható. Nagyon jól bírja a szállítást. A háztáji gyümölcsösbe ajánljuk.

Starkrimson Delicious

Az USA-ból származik. Kezdetben erős, később közepes vagy gyenge növekedésű. Levelei közepesek, sötétzöldek. Virágai középnagyok, fehéres-rózsaszínűek. Gyümölcse középnagy vagy nagy; alapszíne zöldessárga, sötétpirossal fedve. Húsa zöldessárga, lédús, édeskés. Októberben szedjük, fogyasztási érettsége novemberben áll be. Egészen márciusig vagy akár tovább is tárolható. Jól viseli a szállítást. Nálunk optimálisan a déli területeken termelhető. A háztájiba ajánljuk.

Rubín

„Csehszlovák” nemesítésű fajta, amely 1983-tól szerepel fajtajegyzékünkben. Kezdetben középerős, később gyenge növekedésű. Levelei nagyok, világosabb zöldek. Virágai nagyok, fehéres-rózsaszínűek, korán nyílnak. Gyümölcse középnagy vagy nagy, gömb alakú. Héja zöldessárga. Húsa nagyon ízletes. Szedése szeptember végén, október elején ajánlatos. Fogyasztásra október végén, november elején érett. Januárig, vagy akár to-

vább is eltartható. A szállítást közepesen jól tűri. Főleg háztáji telepítésre ajánlható.

Starking

A Delicious fajtakör legerősebben színeződő rügyváltozata. Az USA-ban fedezték fel. Fája középerős növekedésű. Gyümölcse középnagy vagy nagy. Húsa sárgás, édeskés, jellegzetes zamatú, illatos. Későn fordul termőre. Szedési ideje szeptember vége, október eleje. Márciusig jól tárolható. A lisztharmatra nem, a varasodásra viszont érzékeny. Mind háztájiba, mind a nagyobb gyümölcsösökbe ajánljuk.

Jonared

A Jonathan egyik színesebb rügymutációja. Amerikából származik. Fája valamivel gyengébb növekedésű, mint a tipikus Jonathané. Gyümölcse középnagy, szabályos gömb. Színe sötétpiros, amely csaknem a gyümölcs egész felületére kiterjed. Íze kellemes, az alapfajta ízéhez hasonló. Érési ideje szeptember, a fogyasztási ideje október-március. A Jonathannál 6–10 nappal korábban szüretelhetjük. Tárolhatósága rosszabb, mint a Jonathané, s a lisztharmatra is fogékony. A háztájiba ajánlható.

Elfelejtett almafajták

Az alábbiakban a már elfelejtett, háttérbe szorult, igénytelen almafajtákból nyújtunk ízelítőt. Ezek néhány, a nemesítettek egy részénél hiányzó, nem is éppen elhanyagolható előnyös tulajdonsággal rendelkeznek: a betegségekkel, kártevőkkel szemben ellenállóak, a talajjal szemben sem támasztanak nagyobb igényt, s viszonylag kevés gondozást (főleg nem vegyszeres védekezést!) igényelnek.

Berni rózsalma

Svájcból származik, ahol vadcsemetéből nemesítették ki. Minden, almának megfelelő talajon szépen terem. Mély, tápdús és eléggé nedves talajon nagy és szép gyümölcsöt hoz. Szárazabb élőhelyen gyümölcse kisebb, könnyen hullik. Feltörő koronát alakít ki. A metszést jól bírja. Levelei sötétzöldek, szélesebb tojásdadok. Középkorán virágzik. A fagyokkal szemben ellenálló. Gyümölcse középnagy, szabályosan tompa kúp alakú, világossárga, szép sötétpiros bemosottsággal, egész felületén sűrűn, barnán pontozva. Húsa eléggé puha, finom, lédús, édes, enyhén fűszeres ízű, sárgásfehér, a héj alatt rózsaszínű.

Nagyon jól bírja a magasabb élőhelyeket. Lehetőleg szélőtől védett helyre ültessük, mert gyümölcse könnyen lehull. Telepíthető háztájiba, de akár rétekre, legelőkre, sőt az utak mentére is.

Batul

Erdélyből származik. Még kevésbé termékeny talajokon, a hűvösebb, magasabb fekvésű vidékeken is szépen díszlik. Lassú növéssű, szélesedő gömb, majd csüngő félgömb alakú koronát fejleszt. Vesszői vékonyak, rövid, levelei kicsik. Középkésőn, sőt későn virágzik. Gyümölcse közép-nagy, szabályos, gyengén lapított, kerekded, közepen a legszélesebb. Héja sima, fényes, viaszos; alapszíne világos zöldessárga, majd citromsárga, a napos oldalán gyönyörű piros. A gyümölcs egész felülete barnán pontozott, esetleg rozsdafoltos. Húsa sárgásfehér, kemény, lédús, édes-savanykás ízű. Novemberben érik, s márciusig tárolható. A háztájiba ajánljuk.

Nemes sővári

Kelet-Szlovákiából származik. A fekvéssel és a talajjal szemben igénytelen. Mélyrétegű, nedves talajokon azonban jobban fejlődik. Nagy, terebélyes koronát nevel. Vesszői középvastagok, hosszúak. Gyümölcse közép-nagy vagy nagy, széles kúp alakú, eléggé szabálytalan. Héja viaszos, sima, sárgászöld, éretten szalmasárga, napos oldalán pirossal bemosva és sötétpirossal csíkozva. Húsa fehér, a héj alatt sárgás, bő levű.

Októberben szedhető, fogyasztásra januárban érett; ápriliséig tárolható. A szállítást jól bírja, igénytelen. Középkorán termőre forduló, aránylag termékeny fajta. Fája hosszú életű.

Boiki alma

Észak-Németországból származik. Igénytelen, minden fekvésben megterem. A száraz és meleg vidékeken azonban gyakran betegségektől és kártevőktől szenved. Levelei széles, néha kerekded alakúak. Gyümölcse közép-nagy vagy nagy, ötszögletes, lapított. Színe világoszöld, éretten világossárga, a lapos oldalán pirossal bemosva, fehér pontokkal. Húsa fehér, ropogó, bő levű, édes-savanykás ízű. Október elején szedjük, fogyasztási érettségét januárban éri el; tavasz végéig tárolható. Korán termőre forduló, ipari feldolgozásra is alkalmas, jó piaci fajta. Fája igénytelen.

Körtefajták

Hardy vajkörte

Francia fajta, amely jó tulajdonságainak köszönhetően Európa többi országában is elterjedt. A termőhellyel szemben nem igényes. Héja világoszöld, éretten bronzos, parás felületű. Húsa zöldesfehér, szemcsés, bő levű, kiváló édes-savas. Szeptember közepétől szedjük, október végéig is fogyasztható. Jól szállítható, de éretten már érzékeny a nyomódásra. Nagyon jó és termékeny fajta; a betegségeknek és a fagyoknak is jól ellenáll.

Hiányossága, hogy későn fordul termőre. Telepítése háztájiban és nagyobb gyümölcsösben is ajánlható.

Társulati esperes

Nagy gyümölcsű, fehér húsú, olvadó, bő levű, igen kellemes, fűszeres ízű francia körte. Szeptember végén szedve kamrában újévig, hűtőházban pedig akár januárig is tárolható. Mérsékelt növekedésű és későn fordul termőre. A betegségekre nem érzékeny. Szereti a laza szerkezetű, kellő nedvességtartalmú talajokat. A háztájiba ajánlható.

Esperen bermagottja

Belgiumból származik; jó gyümölcsöt ad, igényes fajta. Kiváló törpefának, de rendszeresen metszést igényel. Gyümölcse a kötődéstől függően apró, közepes vagy nagy; lapított, zöldes, citromsárga, erősen pontozott. Húsa sárgásfehér, bő levű, olvadó, kiváló zamatú. Október végén, november elején, az első kisebb fagyok után szedjük. A téli hónapokban fogyasztjuk; késő tavaszig tárolható. Érdemes megjegyezni, hogy gyümölcse csoportosan kötődik, ezért célszerű ritkítani.

Hardenpont téli vajkörte

Szintén belgiumi. A talaj iránt nem túlságosan igényes, de száraz talajon gyümölcse apró és íztelen lesz. A metszést jól tűri, ezért törpefának alkalmas. Gyümölcse középnagy, zöldessárga, húsa fehér, bő levű, olvadó, fűszeres ízű. Októberben szedjük; decembertől februárig fogyaszthatjuk.

Papkörte

Franciaországból származik, szeptember végén, október elején szedjük, s novemberől januárig fogyaszthatjuk. Gyümölcse középnagy, megnyúlt, zöld. Húsa sárgásfehér, lédús, édes, gyenge illatú, kövesedésre hajlamos. Jól szállítható és tárolható. Korán termőre fordul, bőven és rendszeresen terem. Egyik legbővebben termő fajtánk.

A volt Csehszlovákiában a közelmúltban három körtefajtát engedélyeztek: a Dianát, a Vilát és a Nitrát. Mindhárom „csehszlovák” nemesítésű.

Diana

Őszi fajta. A kiültetés után erős növekedésű, a termőre fordulás után pedig közepesen erős. Levelei nagyok, sötétzöldek, virágai nagyok, fehérek. A termőhely iránt nem igényes, a magasabban fekvő termőkörzetekben is nevelhető. Gyümölcse nagy; héjának alapszíne zöld, egyharmada részben pirossal átfedve. Húsa fehér, lédús, aromatikusan, nagyon finom. Szeptemberben szedjük, 1–2 hét után fogyasztható. A körülményektől függően október végéig tárolható. Főleg közvetlen fogyasztásra alkalmas. A háztájiba ajánlható.

Vila

Szintén őszi körte. Középerős növekedésű. Leveli sötétzöldek, virágai fehérek, közepesen nagyok. Rendszeresen és gazdagon terem. Gyümöl-

cse nagy, alakra hasonlít a Bosc Kobakjára. Héja zöldessárga, gyengén rozsdás. Húsa fehér, kellemesen édes, nagyon finom, aromatikus. A Bosc Kobakja előtt 8 nappal érik. A szedés után közvetlenül nagyon jól szállítható. Mind közvetlen fogyasztásra, mind ipari feldolgozásra alkalmas. Ház-tájiba és nagyobb gyümölcsbe is ajánlható.

Nitra

Bajmócon nemesítették ki. Középerős növekedésű, leveli, virágai középnagyok. Gyümölcse nagy, szép formájú. Héjának alapszíne aranysárga, a napos oldalon narancspiros. Húsa fehéressárga, aromatikus, kitűnő ízű. A Vilmos körte után egy héttel érik be, s 2–3 hétig is kitart. Gazdagon és rendszeresen terem. A háztájiba ajánlható perspektivikus fajta.

Röviden a szilváról – a szilvafajtákról

Nálunk az egyik legelterjedtebb gyümölcsfaj. Feltételezik, hogy a szilva őshazája a Kaukázus és környéke, s onnan terjedt el Európában is.

A szilvát sokat igénytelen gyümölcsfajnak tartják, mivel akkor is terem, ha rossz körülmények között él, és kevésbé gondoskodnak róla. Azonban a jó körülményeket és a megfelelő gondoskodást nagyon meghálálja, termése mennyisége megsokszorozódik, minősége pedig számottevően feljavul.

A téli hideget jól tűri, és mivel késő tavasszal virágzik, a kora tavaszi fagyok is ritkán tesznek kárt benne. Fénykedvelő növény, de erre nemigen kényes. Mivel sekélyen gyökerezik, nem kedveli a tartós csapadékhiányt, sőt ilyenkor a gyümölcsének egy részét le is hullajtja, tehát ilyenkor a háztáji kertünkben érdemes egyszer-kétszer alaposan megöntözni. Ha lehetséges, szélsőséges szikes talajra és futóhomokra ne telepítsük. A háztáji kertben ajánlatos mirobálnra vagy vörös szilvára szemzett csemetéket ültetnünk.

A szilvafajtákról

Althann ringló

Régi cseh fajta, augusztus 15-e után érik. Virágai önmeddőek. Jól termékenyíti a „Debreceeni muskotály” és az „Ageni” szilvafajta. Fája erőteljes növekedésű, felfelé törő. Terebélyes koronát nevel. Korán termőre fordul. Rendszeresen és bőven terem. Ágai azonban könnyen törnek. Gyümöl-

cse nagy és gömbölyű. Héja erősen hamvas, zöldessárga alapon bordóval borított. Kellemesen fűszeres, édes-savas ízű, magvaváló.

Ageni

Augusztus második felében érik. Virágai öntermékenyülők. Fája erős növekedésű, nagy, szétterülő koronájú. Korán termőre fordul, bőtermő. Gyümölcse középnagy, megnyúlt, tojásdad. Héja rózsaszín-bordó, hamvas. Édes, zamatos ízű, csak részben magvaváló. Érdekessége, hogy aszalásra kiválóan alkalmas.

Čačanska leptica

Augusztus elején érik. Virágai öntermékenyülők. Fája középerős növekedésű, korán termőre fordul és bőven terem. Gyümölcse nagy, megnyúlt, héja sötétkék. Nagyon jól szállítható és átmenetileg tárolható is. Kevésbé zamatos, magvaváló.

Besztercei szilva

Szeptember 15-e körül érik. Bő virágzású, öntermékenyülő fajta. Fája középerős növekedésű, felfelé törő, sűrű, kúp alakú koronaformájú. Később fordul termőre, de bőtermő, noha a szakaszosság e fajtára is jellemző. Gyümölcse középnagy, hosszúkás, sötétkék színű, hamvas. Elsősorban kiváló íze miatt kedvelt, magvaváló fajta. Alkalmas mind közvetlen fogyasztásra, mind kompótok és desztillátumok készítésére.

Stanley

Amerikai fajta. Augusztus végén érik. Öntermékeny, bőtermő fajta. Fája középerős növekedésű, szétterülő. Koronája ritka. Korán fordul termőre. Gyümölcse nagy, megnyúlt, tojás alakú. Héja sötétkék, erősen hamvas. Éretten magvaváló, esős időben kissé repedésre hajlamos. Alkalmas mind közvetlen fogyasztásra, mind ipari feldolgozásra. Nagyon értékes fajta, s értékét fokozza, hogy vírustoleráns.

Melléklet

Tartalom

Előszó	5
Tél	7
Családi gyümölcsültetvény	9
A gyümölcsök típusai	9
– A leggyakoribb variációk	10
– Telepítés előtt	11
– Miért ezeket a fajokat ültessük?	12
A Haag-sövény	15
A Bouché-Thomas gyümölcsösövény	17
A sűrű ültetvényekről	20
– Gyorsított termőrészforgó	20
– Egyensúlyban tartott hajtás	21
– Legalkalmasabbak az almafák	21
Remoulins típusú kajszikatlankorona	22
Ónos eső, vízhiány és teletetés	23
A szobanövények szükségleteiről röviden...	24
A vágott virágok frissen tartása	26
Magházi rothadás a birsnél	27
Télen is lehet tavasz a lakásban	28
Ismerkedjünk meg a legfontosabb szobanövényeinkkel	29
A karácsonyi kaktuszról – röviden	32
Dióhéjban a borról...	33
A bor mint orvosság	34
Milyen ételhez milyen bort...	35
Tavasz	37
Gyepápolás tavasszal	39
Miről árulkodnak kertünk gyomnövényei?	39
Kártevő csigák	41
A poszméhek dicsérete	42
A sóska termesztése	43
Rügpattanáskor védekezzünk!	44
A házikert mechanikai növényvédelme	45
A cserepes szobanövények átültetése	46
Virágzás után is gondoskodjunk róluk...	47

Röviden a datolyapálmáról	48
Hova, milyen szőlőt?	49
Röviden a bűjtásról	50
Szólóperonoszpóra és lisztharmat	51
Röviden a spárgatöktermesztésről	52
Néhány szó a spárgatermesztésről	53
Kevésbé ismert zöldségfélék	54
Cserjeként és díszfaként telepítsünk orgonát	56
Cseresznyefajták	57
Termesszünk földimogyorót a háztáji kertünkben	58
A téli fagykárt szenvedett szőlők metszése	59
Összeférhetetlenség a gyümölcsösben	59

Nyár **61**

A gyümölcsritkítés	63
A málna nyári metszése	64
A körte varasodása	65
A szilvahimlőről röviden	65
Didimellás vesszőfoltosság	66
A komposztálásról röviden	67
A szamócainda – jótétemény vagy átok?	68
A fák növekedésének lassítása	69
Rózsaszaporítás június végén	70
Áfonyát – csak savanyú talajba!	70
Egy igénytelen, könnyen nevelhető cserje – a som	72
Ribizkefajták	73
Köszmétefajták	74
Őszibarackfajták	75
Kajszifajták	77
Röviden a meggyről – meggyfajtákról	79

Ősz **81**

Facsemeték szállítása	83
A diófa metszése	83
Elfelejtett hasznos módszer – a fagyrepedések ellen	84
A füge természetéséről	85
A kelbimbó	86
A borkezelésről – töltögetésről	87
A bor fejtéséről	88

A bor kénezéséről	88
Vigyázzunk a must cukrozásával!	89
A szőlőfajtákról	89
Almafajták	91
Elfelejtett almafajták	94
Körtefajták	95
Röviden a szilváról – a szilvafajtákról	97

Miklós Dénes

Kertészek könyve

Kiadta: NAP Kiadó, Dunaszerdahely, 2004

P. O. Box 72., 929 01 Dunajská Streda

Felelős kiadó: Barak László igazgató

Felelős szerkesztő: Kulcsár Ferenc

Borító: Mészáros Angelika

Nyomdai előkészítés: NAP Kiadó

Nyomta: Valeur Kft., Dunaszerdahely (Dunajská Streda)

ISBN 80-89032-49-4